

Filozofická fakulta Univerzity Palackého

Katedra anglistiky a amerikanistiky

P ípad dalajlama:

Nestandardní výchozí projev a jeho vliv na kvalitu tlumo níckého výkonu

The Case of Dalai Lama:

Non-standard Speech and Its Influence on the Quality of Its Interpretation

(Diplomová práce)

Autor: Bc. Hana Vrtílková

Studijní obor: Angli tina se zam ěním na tlumo ění a p eklad

Vedoucí práce: Mgr. Marie Sandersová, Ph.D.

Olomouc 2017

Prohlá-uji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatn pod odborným dohledem vedoucí diplomové práce a uvedla jsem v-echny poufité podklady a literaturu.

V Olomouci dne í í í í í

Podpis: í í í í í .

Na tomto místě bych ráda vyjádila svůj velký vděk paní Mgr. Marii Sandersové Ph.D., jejíž odborné vedení mi při práci bylo skutečnou oporou a inspirací. Za cenné rady bych chtěla poděkovat také paní Mgr. Terezi Mákové Ph.D., která mi poskytla kvalifikovanou pomoc v oblasti fonetiky, a panu Jeffreymu K. Parrotovi Ph.D., jehož vyerpávající úvod do problematiky jazykových standardů mi umožnil uchopit zkoumanou problematiku ze správné perspektivy. Velký dík patří také mému laickému příteli Stanzinu Rigsangovi, který mi byl laskavým pomocníkem a překladatelem při práci s tibetským jazykem v transkripcích a analýzách.

SEZNAM ZKRATEK

AIC ó Mezinárodní asociace konferenčních tlumočnicků

AJ ó anglický jazyk

CP ó cílový projev

J ó český jazyk

R ó česká republika

T ó česká televize

EU ó Evropská unie

KT ó konsekutivní tlumočení

SOV ó podmět-otázka sloveso (slovosled TJ)

ST ó simultánní tlumočení

SVO ó podmět-sloveso-otázka (slovosled AJ)

TJ ó tibetský jazyk (lhaská tibet-tina)

VP ó výchozí projev

OBSAH

1. ÚVOD	1
2. TEORETICKÁ ČÁST	3
2.1. Standardní vs. nestandardní anglický projev.....	4
2.2. Jazykový projev zvoleného řečníka.....	7
2.2.1. Přehled řečníka a jeho jazykové znalosti.....	7
2.2.2. Interference prvního jazyka.....	8
2.3. Koncept kvality v tlumočení	11
2.3.1. Teoretický pohled na kvalitu.....	11
2.3.2. Kvalita z pohledu empirie	13
2.3.3. Kvalita v tlumočení a model úsilí.....	17
2.3.4. Tlumočnické strategie podle Daniela Gila.....	19
3. EMPIRICKÝ VÝZKUM	21
3.1. Formát výzkumu a způsob sběru dat	21
3.2. Volba nahrávek.....	22
3.3. Stručná charakteristika nahrávek.....	23
3.3.1. Videonahrávka . 1	23
3.3.2. Videonahrávka . 2.....	23
3.3.3. Videonahrávka . 3.....	24
3.4. Metodologie práce s nahrávkami.....	25
3.4.1. Příprava nahrávek.....	25
3.4.2. Metody transkripce	26
3.5. Metodologie analýzy.....	28
3.5.1. Metody analýzy výchozích projevů	28
3.5.1.1 Stanovení výzkumných kategorií.....	28
3.5.1.2 Zkoumané proměnné v rámci kategorií.....	29
Nedostatky fonologické	29
Nedostatky gramatické.....	30
Nedostatky lexikálně -sémantické	30
Nedostatky v oblasti diskurzu jako celku	30
3.5.2. Metody analýzy tlumočnických interpretací.....	32
3.5.2.1 Stanovení výzkumných kategorií.....	32

3.5.2.2	Zkoumané proměnné v rámci kategorií.....	33
	Plynulost projevů.....	33
	Logická výstavba a koheze projevu.....	33
	Úplnost interpretace a zachování projevového smyslu	34
	Gramatická správnost.....	34
	Zachování projevového stylu a terminologie.....	34
3.6.	Výsledky analýz	36
3.6.1.	Analýzy projevů v češtině.....	36
	Nedostatky fonologické	36
	a) Konzistentní výslovnostní odchylky	36
	b) Nepravidelné výslovnostní odchylky	37
	c) Přehlasování.....	38
	Nedostatky gramatické.....	38
	a) Morfologie	38
	b) Syntax.....	39
	Nedostatky lexikálně -sémantické	40
	Nedostatky v oblasti diskurzu jako celku	40
	a) Logická struktura projevu.....	40
	b) Intonace	41
	c) Plynulost	41
	d) Jednotnost funkčního stylu	41
3.6.2.	Analýzy tlumočnických výkonů	43
3.6.2.1	Tlumočnický výkon 1.....	43
	Plynulost projevů.....	43
	Logická výstavba a koheze projevu.....	45
	Úplnost interpretace a zachování projevového smyslu	46
	a) Explicitace významu a předání informací.....	46
	b) Generalizace a vynechání informací	46
	c) Změna smyslu sdělení	47
	Gramatická správnost.....	48
	Adekvátnost stylu a terminologie	49
3.6.2.2	Tlumočnický výkon 2	50
	Plynulost projevů.....	50
	Logická výstavba a koheze projevu.....	51

Úplnost interpretace a zachování p vodního smyslu	52
a) Explicitace významu a p idání informací.....	52
b) Generalizace a vynechání informací	53
c) Zm ny smyslu p vodního sd lení.....	55
Gramatická správnost.....	56
Adekvátnost stylu a terminologie	57
3.6.2.3 Tlumo nice 3	59
Plynulost p ednesu.....	59
Logická výstavba a koheze projevu.....	60
Úplnost interpretace a zachování p vodního smyslu	61
a) Explicitace významu a p idání informací.....	61
b) Generalizace a vynechání informací	62
c) Zm ny smyslu p vodního sd lení.....	63
Gramatická správnost.....	64
Adekvátnost stylu a terminologie	66
4. DISKUZE.....	67
5. ZÁV R	71
6. SUMMARY	73
BIBLIOGRAFIE.....	75
ANOTACE.....	81
ANNOTATION.....	82
P ÍLOHY.....	83

1. ÚVOD

Přechod 21. století se nesl v duchu dynamického rozvoje technologií a s ním souvisejícího pokročilého stádia světového globalizačního procesu. Přijíme v době, kdy se mezinárodní spolupráce stává takřka nevyhnutelnou a potřeby komunikace se zahraničím rostou napříč odvětvími. Novým výzvám tak čelí nejen jednotlivé obory, ale také tlumočníci, jejichž úkolem je dialog tohoto postmoderního světa zprostředkovávat.

Zcela specifická je přítomná situace tlumočnických specializujících se na anglický jazyk. Již ve své publikaci z roku 2003 uvádí David Crystal (2003, s. 424), že z celkového počtu 1,4-1,5 miliardy mluvčích jich 600-700 milionů používá angličtinu jako cizí jazyk. Během uplynulého desetiletí se tento podíl navíc musel zákonitě zvýšit, vezmeme-li v úvahu, že je dnes angličtina primárním nástrojem mezinárodní komunikace a jako taková se také využívá téměř po celém světě. Spíběvajícími počtem nerodilých mluvčích se zároveň zvyšuje i pravděpodobnost, že se právě s nimi setká také tlumočnický. Ne vždy je však jejich projev srovnatelný s vyjádřením rodilého mluvčího a tlumočnický tak musí být připraven poradit si s nejrozličnějšími nedostatky. Ať už jde o silný přízvuk, gramatické chyby nebo nevhodnou volbu slov, všechny odchylky od standardu mohou mít negativní vliv na srozumitelnost sdělení a značně tím ztěžují tlumočnickou práci.

*Šobecně se vyjádření a přednes tlumočnický sleduje mnohem bedlivěji než vyjádření a přednes řečníka. Tlumočnický je totiž právem považován za jazykového specialistu,*¹ říká k této problematice teoretička Sylvia Kalinová (2002, s.22) a výstižně tím definuje současný stav věci. A je tedy nárůst počtu jazykově nestandardních projevů nemalá, výkon tlumočnický bývá hodnocen podle stejných kritérií. Klíčovým momentem je posluchač, který očekává kvalitní zprostředkování zprávy, nehledě na úskalí i překážky, se kterými se musí tlumočnický vypořádat. Cílem této práce je proto upozornit na významnou roli vstupního projevu v procesu tlumočení a demonstrovat jeho nezanedbatelný podíl

¹ V podobném anglickém znění: *šThe interpreter's language and delivery are generally under closer scrutiny than the speaker's, as the interpreter is rightly regarded as a language professional.š*

na kvalitativní výsledného tlumočnického výkonu. Za tímto účelem byl zvolen formát případové studie, která se touto problematikou pokusí prozkoumat na příkladu jednoho modelového tlumočnicka, jmenovitě 14. dalajlamy, Tenzina Gyamccha.

Jako odrazový měřítko empirického výzkumu poslouží teoretická část práce, jejímž cílem bude zhodnotit existující výsledky a na základě nich pak zvolit adekvátní hodnotící stanovisko. Prvořadým úkolem proto bude definovat pojmy *nestandardní projev* a *kvalita tlumočnického výkonu*, na nichž je celá studie založena. Takto vymezené koncepty budou dále prozkoumány ve vztahu k úvahám francouzského tlumočnicka Daniela Gila (1997). Ten mimo jiné předpokládá, že různé faktory typu problematického výchozího projevu se na kvalitativní tlumočnickové interpretaci mohou výrazně projevit a vést k rostoucím počtům chyb nebo dokonce k úplnému selhání a nechtěnému vypouštění informací.

Data sesbíraná v empirické části práce poslouží nejen ke zhodnocení kvality výkonu jednotlivých tlumočnicků, ale také k potvrzení či zpochybnění Gilovy teorie. Kromě toho nabídnou také podrobnější informace o převládající povaze chyb ve vztahu k jednotlivým nedostatkům originálu a nabídnou tak hmatatelný důkaz o jejich případné souvislosti.

2. TEORETICKÁ ČÁST

Prvo adým, nikoliv v–ak jednoduchým úkolem teoretické části práce je definování p edm tu zájmu celého výzkumu. V centru pozornosti této studie stojí dva koncepty, *nestandardní jazykový projev* a *kvalita tlumo nického výkonu*. V podstat se jedná o velmi komplexní pojmy, které nejen že nemají jedinou obecn platnou definici, ale jejich správné vymezení m že i zcela p esahovat možnosti translologie i lingvistiky jako v dních obor . Chápání t chto koncept se proto m že li–it v podání r zných autor , a to v návaznosti na jejich obecn j–í filozofická stanoviska. Jedním z cíl teoretické části práce je tuto variabilitu rozklí ovat a následn zvolit takové teoretické východisko, které by co nejlépe odpovídalo ú el m navazujícího empirického výzkumu. Dal–ím podstatným úkolem je seznámení tená e se zvoleným e níkem a jeho kulturn jazykovým zázemím. Dále bude p iblířena také souvislost mezi zkoumanou problematikou a modelem úsilí Daniela Gila, a to s p íhlédnutím k autorovu pohledu na tlumo nické strategie.

2.1. Standardní vs. nestandardní anglický projev

Jak bylo řečeno již v úvodu, práce se zabývá problematikou tlumočení projevů, jejichž charakter se n jakým způsobem odchyluje od toho, čemu se obecně říká standard. Onen standard lze však správně definovat jen tehdy, posuzuje-li se celá záležitost z patřičné perspektivy.

V první řadě je třeba vzít v úvahu, že v kontextu tlumočení se jedná výhradně o projev mluvený a ten jako takový standardizovat nelze. Z biologického hlediska je každý z nás nezaměnitelným originálem, což se dá bezesporu říci také o našich verbálních projevech. Podle americké lingvistky Rosiny Lippiové-Greenové (2012, s. 20) se navíc mluvená forma jazyka neliší jen mluvčí od mluvčího, ale také při zkoumání tohoto projevu jedince sotva najdeme dvě vzájemně totálně promluvy, které by zároveň korespondovaly kvalitou hlásek, intonačním vzorcem, slovník i vlnou strukturou i významem. Takový přístup k jazyku je obecně chápán jako deskriptivní a podle britské lingvistky a odbornice na komunikaci, Jean Aitchisonové (1978, s. 13), je to zároveň ten jediný správný. Přesvědčení, že jazyk je třeba spíše pozorovat než hodnotit a svazovat pravidly, si vzalo za své mnoho teoretiků a lingvistů. Opozice mezi nimi a příznivci preskriptivního přístupu však představuje nekonečný spor, v jehož centru stojí právě problematika jazykové standardizace.

Otázkou zůstává, co to onen standard vlastně je. A ufliv rovinně obecně i jazykově, tvorba standardů souvisí právě s preskriptivními postoji. To je podle Jamese a Lesley Milroyových (1999, s. 1) vždy úzce spojeno s jistým druhem ideologie, která často popisuje jediný přípustný způsob, jak dlat vci správně. Při hledání standardu je tedy prvním nezbytným krokem celková kontextualizace problému a jeho posouzení z hlediska dané ideologie. Jelikož se tato práce zabývá projevem anglicky mluvícího světa, jeho projevy budou tím pádem hodnoceny ve vztahu k pojmu standardní angličtina. To je ovšem koncept poněkud obšírný a pro účely jakéhokoliv dalšího výzkumu je proto zapotřebí ufliv formy specifikace.

Problematika anglického jazyka je o to komplikovanější, že jeho oficiálně uznávaných světových variant je hned několik, a k úspěšnosti pátrání po standardech nepřispívá ani jeho souasný status *lingvy franky*. Nejen, že pojem standardní angličtina v dnešním světě postupně ztrácí význam, ale podle Petra

Trudgilla o ní v souvislosti s mluveným projevem hovořit ani nelze. Trudgill (1999, s. 119) ji spojuje především s projevem psaným a charakterizuje ji jako *švariantu angličtiny spojenou s vzdělávacími systémy ve všech anglicky mluvících zemích světa a variantu, kterou se u ní nerodilí mluvčí*. Postupným vyloučením v-ého, ím standardní angličtina není, se autor dostává k závěru, že jde v podstatě o dialekt, o jednu z mnoha variant anglického jazyka, jejíž postavení je v rámci celé této množiny velmi zásadní. Jako jediná totiž nevytváří kontinuum s ostatními dialekty a spíše není dialekt v tradičním geografickém slova smyslu představuje variaci sociální, historicky odpovídající jazyku společenské elity. Na rozdíl od ostatních dialektů, které podle Trudgilla přecházejí jeden do druhého, je standardní angličtina jakýmsi zvláštním standardizací. Ve vztahu k ní lze tedy v-ětně prvky klasifikovat jen dvě množinami způsobů, buď jako standardní nebo nestandardní (1999, s. 123). Trudgill zároveň připouští, že -í ení tohoto přechodem jihoanglického fenoménu -lo ruku v ruce s oblastní diverzifikací, a tak dnes v různých částech světa nalezneme také odlišné formy tohoto standardu (1999, s. 123-124).

Z Trudgillova pojetí standardní angličtiny vychází i tato práce. Nad rámec jeho úvah je však otázka volby vhodného referenčního standardu pro zkoumání projevu daného řečníka. Jelikož 14. dalajlama není rodilým mluvčím anglického jazyka a jeho projev tím pádem neodpovídá žádnému z tradičních ani nově vzniklých světových dialektů AJ², otázka referenční domény musí být vyřešena operativně. Ve které analýzy v rámci této práce budou proto vztahovány ke standardům dvou základních a cizincem nejčastěji využívaných variant, tedy k angličtině britské a americké. Za zprostředkovatele těchto standardů při osvojování jazyka lze tedy na elementární úrovni považovat učebnice AJ v nově nerodilým mluvčím, na vyšší úrovni pak odborné publikace popisující zákonitosti angličtiny z pohledu jednotlivých lingvistických disciplín.

Na základě takto lingvisticky standardizovatelného pojetí jazyka budou v této práci hodnoceny také odchylky v projevech zvoleného řečníka. Jako model pro vytvoření základních kategorií tedy ať na malé obměny poslouží výčet

² Pěhled více i méně známých světových dialektů angličtiny je k nalezení v Crystalov publikaci *English as a Global Language* (Crystal, 2003).

jednotlivých odvětví lingvistiky, jak je předkládá britský lingvista George Yule (2005). Ten se zabývá zkoumáním jazyka v následujících oblastech: jeho *převod, odlišnost od dorozumívání zvířat, písemné kódování, fonetika, fonologie, etymologie, morfologie, gramatika, syntax, sémantika, pragmatika, diskurz, neurolingvistika, gesta a znakový jazyk, akvizice jazyka, jeho vývoj v praběhu dříve, dialektologie, sociolingvistika* a jeho role jako *kulturního fenoménu*. Způsob odvození kategorií pro účely tohoto výzkumu bude blíže popsán v metodologické sekci práce (viz, kapitola 3.5). V souladu s tím, jak Yule definuje předmět zájmu každé z těchto disciplín, budou v rámci příslušných kategorií rozebrány zaznamenané problematické jevy (viz podkapitola 3.6.1).

2.2. Jazykový projev zvoleného e níka

Vymezení pojmu *standardní anglický projev* logicky sm uje k otázce, v jakých ohledech se tato nestandardnost projevuje u zvoleného e níka. Problematice dalajlamových jazykových kompetencí s d razem na jeho anglický mluvený projev se v nují následující podkapitoly.

2.2.1. P vod e níka a jeho jazykové znalosti

Sou asný dalajlama Tändzin Gjamccho se narodil 6. ervence 1935 v malé vesnici Tagccher na východ tibetské provincie Amdo (Gjamccho, 1992, s. 11). Poloha jeho rodi-t v odlehlých pohrani ních oblastech logicky ovlivnila také jeho jazykové kompetence. Klasickou tibet-tinu jeho rodina neovládala, a v prvních letech flivota mu tak byl mate -tinou místní ínský dialekt Si-ning, o n mfl sám dalajlama hovo í jako o nespisovné ín-tin . Ú ední jazyk Tibetu si dalajlama osvojil afl po svém p est hování do Lhasy, tehdej-ího hlavního m sta, kam byl jako budoucí politický a spirituální v dce zem odveden ve ty ech letech (Laird, 2006, s. 262). Tím, fle k upozad ní dalajlamovy mate -tiny do-lo jifl v takto útlém v ku, statut prvního jazyka se tak p enesl práv na tibet-tinu, kterou od té doby pouflívá p i komunikaci se svými u iteli, rádci a také celým tibetským národem.

Ne sice primární, ale o nic mén zanedbatelnou roli hraje v flivot dalajlamy angli tina. Jako prost edek komunikace s celým sv tem ji dalajlama pouflívá pravideln . D lefitost jeho znalosti AJ navíc je-t více vzrostla po ínské okupaci Tibetu, která ho v roce 1959 p im la k p esídlení do anglicky mluvící Indie (Gjamccho, 1992, s. 9). Celková pot eba mezinárodní komunikace ve v ci tibetské otázky se tím výrazn zvý-ila. Také s angli tinou p itom p i-el poprvé do kontaktu jifl v d tství. Podle vlastního vypráv ní se první anglická slova nau il od dvorních uklize v Potale, se kterými si jako dít hrával a kte í od dob své slufby v tibetské armád dokázali imitovat jednoduché povely britských generál . Jejich výslovnost v-ak sám dalajlama zp tn hodnotí jako neadekvátní afl komickou (Laird, 2006, s. 274). Jelikofl znalost angli tiny nebyla v t chto kon inách ni ím obvyklým, jejími zprost edkovali mu byli p edev-ím p ílefitostní náv-t vníci ze západu. Za jednoho

ze svých učitelů považuje dalajlamu například Heinricha Harrera, rakouského cestovatele a horolezce, který našel v Tibetu azyl ve 40. letech minulého století. Kromě toho poznává Jeho Svatost zásluhy jednomu nejmenovanému doštině rezidujícímu elektrikáři a posléze také zahradníkovi Jigmovi Taringovi, který mu v rámci svých odborných pracovních návštěv udílel lekce anglické gramatiky (Laird, 2006, s. 280). Jak vyplývá z těchto informací, nejen dalajlamovi lektori nebyli řádnými kvalifikovanými učiteli ani lingvisty, ale zároveň to byli lidé různých národností a přízvuků. Podle svého navíc tibetskému vědci v rané fázi studia zcela chyběl elementární rodilého mluvčího. Tyto podmínky spolu s faktem, že byl po vstupu do Tibetu odkázán pouze na knihy a samostudium, se nepochybně podepsaly na výsledné podobě jeho angličtiny, jak ji známe i dnes.

2.2.2. Interference prvního jazyka

Nekvalifikovaní vyučující a jejich různorodé přízvuky mají zřejmě důležitý, ovšem zdaleka ne jediný podíl na problematickém charakteru dalajlamova anglického projevu. O nic méně významnou roli hraje do značné míry v první jazyk, jehož lingvistická specifika mohou do cizojazyčných promluv snadno pronikat. Je-li třeba o tibetštině, je třeba podotknout, že se nejedná o jazyk homogenní, nýbrž realizovaný v mnoha dialektických variantách. V případě dalajlamy jde o tzv. tibetštinu lhaskou, která je podle amerického odborníka na tibetobarmské jazyky, Scotta DeLanceyho (2003, s. 270), nejrozšířenějším dialektem a zároveň jakýmsi národním standardem a *lingvou frankou* tibetských komunit v emigraci.

Míra odlišnosti anglického a tibetského jazykového systému se na jednotlivých lingvistických úrovních různí. V oblasti fonetiky lze najít mnoho rozdílů i mnoho podobností. Například inventáry souhlásek mají AJ a TJ relativně podobný, Tibeťané však nepoužívají fonémy /z, ž, /, což se v jejich mluvené angličtině nemůže slyšet. Zároveň má tibetština navíc palatály /ch, n/ a souhláskové skupiny zakončené velárou /h/, tedy /ph, th, kh, lh, rh/, které by se do anglického projevu naopak mohly přenést. Interferenci by v angličtině mohla přivést hláska /th/, která je nápadně podobná anglickému fonému /θ/, ale

není s ním zcela identická. Díky této podobnosti by v-ak p ípadné odchylky mohly být men-í nefl u n kterých nerodilých mluv ích AJ z jiných konc sv ta³. Co se tý e samohlásek, je tibetská sada v porovnání s angli tinou o n co chud-í. Zcela zde chybí fonémy / æ /, n které z nich v-ak naradily hlásky p íbuzné. P ední samohlásku / / nap íklad zastupuje blízký tibetský foném /ä/, k n mufl p íbývají je-t dal-í dv p ední samohlásky /ü ö/ (DeLancey, 2003, s. 271). Velkým rozdílem je v TJ absence st edních samohlásek, která je v angli tin asto spojována s redukovanou výslovností. Dá se tedy o ekávat, fle sklon k redukci bude u Tibe an spí-e malý. Z hlediska fonologické typologie je tibet-tina tónovým jazykem. Na rozdíl od klasického tibetského jazyka v-ak lhaský dialekt nerozli-uje vysoký i nízký tón u každé slabiky, ale pouze u první slabiky slova. Podle DeLanceyho (2003, s. 272) jde o jediné fonologické pravidlo v oblasti tónovosti TJ, které se v akademických kruzích považuje za obecn platné, a dá se tedy p edpokládat, fle se promítne i do cizojazy ného projevu e níka.

V t-í komplikace lze u tibetského mluv ího AJ o ekávat v oblasti gramatiky. Podstatný rozdíl je jíl v samotném slovosledu. Na rozdíl od angli tiny, která se kanonicky ídí vzorcem SVO, lhaská tibet-tina uplat uje strukturu SOV, a sloveso tím pádem klade afl na konec v ty (DeLancey, 2003, s. 273). Dodrfování anglického po ádku slov proto m fle být pro Tibe ana velmi náro né a pravd podobnost interferencí t chto zautomatizovaných struktur TJ se tím pádem výrazn zvy-uje. Obtíflnosti se mohou vyskytnout také p i interním ázení element v jednotlivých syntaktických frázích. Nap íklad vnit ní struktura jmenné fráze se od angli tiny li-í pozicí podstatného jména, které premodifikují pouze rozvíjející v tné leny v genitivu nebo vztaflné v ty, zatímco v-echny ostatní elementy, v etn ukazovacích zájmen, následují posléze. Zcela cizí je tibet-tin také koncept anglických len . Z toho vyplývá, fle i slofení jednoduché jmenné fráze v AJ pro Tibe ana p edstavuje nelehký úkol jdoucí proti p irozenosti jeho vlastního jazyka.

Také co se tý e jednotlivých slovních druh a jejich morfologických forem, li-í se tibet-tina od angli tiny v mnoha ohledech. Podle DeLanceyho (2003, s. 281) TJ nap íklad v bec nerozli-uje st ední rod, p i emfl muflský a flenský rod u

³ Výslovnost této hlásky d lá velký problém nap íklad práv rodilým mluv ím J, v n mfl fládny podobný foném neexistuje.

podstatných jmen indikují p ípony *-po* a *-mo*. V základním tvaru odpovídá v t-ina podstatných jmen jedinému morfému, potažmo jediné slabice. Mnoho z nich má v-ak schopnost vytvá et slofeniny. Tibet-tina na rozdíl od AJ viditeln rozli-uje pády. V lhaské tibet-tin jsou ty i a realizují se na posledním lenu jmenné fráze. Mezi zájmeny se zase na rozdíl od angli tiny objevují speciální zdvo ilostní formy ur ené k vyjád ení vysokého sociálního postavení mluv ího i adresáta. Mnohlné tvary zájmen se p ítom vytvá í z t ch jednotných, a to pouhým p ídáním p ípony *-tsho*, nebo *-gnyis* v p ípad duálu, který TJ klasifikuje jako speciální kategorii. V n kolika podobách se vyskytují také p ídavná jména, jejichfl holá forma se poufívá pouze v komparativních konstrukcích. Jako modifikátor í sou ást p ísudku totífl adjektivum vyfladuje jmennou p íponu (DeLancey, 2003, s. 273-282). Ze v-ech slovních druh v-ak autor nejdetailn ji rozebírá tibetská slovesa. Pro ty je typický sloflitý systém p edpon, p ípon a ablaut , které se v lhaském dialektu dochovaly jako poz statek p vodní klasické tibet-tiny. A v podstatn men-í mí e, také lhaská slovesa jsou proto charakteristická prom nlivostí tón , ko enových samohlásek i po áte ních souhlásek. P vodní morfologická variace slovesných ko en ozna ující minulý, p ítomný a budoucí as í imperativ se sice nedochovala, podle DeLanceyho (2003, s. 277) ji v-ak u mnohých sloves stále kóduje rozdílná vý-ka tónu spolu s aspirací. V návaznosti na p edchozí morfologický rozbor se domnívám, fl nejv t-í vliv na dalajlam v anglický projev by v tomto sm ru mohl mít práv tónický aspekt tibetského jazyka a s ním moflná snaha e níka vyjad ovat gramatické kategorie jemu vlastními tóny namísto morfologicky realizovaných p edpon a p ípon.

2.3. Koncept kvality v tlumočení

2.3.1. Teoretický pohled na kvalitu

Teoreticky odchylný od standardu zkoumá tato práce ve vztahu k českým tlumočnickým interpretacím. Efektivně posoudit vliv VP na kvalitu výkonu tlumočnicka ovšem není nic jednoduchého, a to především z jednoho důvodu. Je jím charakter samotného pojmu *kvalita*, který je v kontextu tlumočení velmi vágní, nelišící se od nedefinovatelný. Dokonce i mezinárodní tlumočnická asociace AIIC (1982, s. 1) hovoří o kvalitě jako o něčem, co škařavý pozná, ovšem nikdo nedokáže přesně popsat.⁴ Jejím zkoumáním a hodnocením se od té doby zabývalo množství významných teoretiků, jejichž příspěvky se v různých ohledech lišily. Úkolem této podkapitoly je zvolit takové stanovisko, které by nejlépe vyhovovalo potřebám daného výzkumu, a na základě něj pak vymezit konkrétní kategorie, které budou uplatněny v příslušném empirickém výzkumu.

S konceptem kvality se běžně setkáváme v našem každodenním životě, a to v podstatě ve všech oborech lidské činnosti. Obecněji spojujeme s něčím, co je dobré či uspokojivé, obtížnější je někdy určit, co přesně to znamená v konkrétních případech. Obzvláště v oblasti tlumočení jde o velmi komplexní jev, na který lze nahlížet z mnoha úhlů. Rakouská tlumočnice Nadja Grbičová (2008, s. 234) dokonce zcela odmítá možnost, že by se o kvalitě mohl smýšlet v souladu s jediným univerzálním principem, a v návaznosti na to také vymezuje tři základní způsoby, kterými je možné na ni pohlížet. Podle ní lze kvalitu hodnotit buď na základě výjimečnosti daného fenoménu v porovnání s běžným standardem, dále v závislosti na jeho bezchybnosti, nebo na bázi jeho způsobilosti pro daný účel.⁵ Ve vztahu k této klasifikaci se případová studie dále bude vztahovat k druhému bodem, tedy hodnocením CP z hlediska bezchybnosti na jednotlivých jazykových rovinách.

Klasifikace Nadji Grbičové úzce souvisí s chápáním tlumočnické kvality jako sociálního konceptu. Podle Barbary Moserové-Mercerové (1996, s. 43) je její

⁴ V originální verzi příručky pro tlumočnický se doslova píše: *š that elusive something which everyone recognises but no one can successfully define.*

⁵ Anglicky *exception, perfection and fitness for purpose.*

existence výsledkem vzájemné interakce účastníků⁶ tlumočnického procesu a různých očekávání, s nimiž do něj tyto subjekty vstupují. Z toho vyplývá, že kvalita CP v podstatě neexistuje jako taková, ale vždy závisí na dané situaci a odvíjí se od hodnot a preferencí účastnických stran. Tento pohled na věc vedl Moserovou-Mercerovou (1996, s. 44) k definování nového termínu, totiž *kvalita optimální*. Myslí tím takovou kvalitu, kterou je tlumočnick schopen poskytnout, má-li k tomu optimální vnější podmínky. Vzhledem k tomu, že pod pojmem *vnější podmínky* se rozumí veškeré faktory, na které tlumočnick nemá přímý vliv (Kalinová, 2015, s. 20), a tím pádem také charakter vstupního projevu, pro tuto případovou studii z toho vyplývá důležitý poznatek, a to že při tlumočení problematického VP oné optimální kvality dosáhnout ani nelze. Podobné alternativní pojetí kvality se neobjevuje jen u Moserové-Mercerové, ale přiklání se k němu také další významní teoretikové (Pöchhacker, 1994; Kalinová, 2005; Garzone 2002; aj.). Konkrétně Pöchhacker (1994, s. 242) například operuje s pojmem *šquality under the circumstances* (kvalita za daných okolností), čímž myslí úroveň kvality, které je tlumočnick schopen dosáhnout v konkrétní situaci. Aplikováno na tuto případovou studii to znamená, že kvalita tlumočnickova výkonu bude zřejmě o poznání nižší, bude-li řečník v projevu nějakým způsobem problematický. I v takovém případě však bývá pod drobnohledem především projev tlumočnicka, který je nehledě na okolnosti považován za bezpodmínečného odborníka na mezijazykovou komunikaci. Německá translatoložka Sylvia Kalinová (2015, s. 22) upozorňuje také na to, že standardy platné pro přednes VP rozhodně neodpovídají standardům produkce CP. Spolu s Kurtem Kohenem (Kalina a Kohen, 1996) hovoří například o důležitosti řečníkovy osobitosti a stylu, která se od tlumočnicka naopak vůbec neočekává. Jejich možnosti jsou podle autorů nerovné také na poli svého tempa. Zatímco řečník může rytmus svého projevu libovolně měnit, tlumočnick je na něm do velké míry závislý, a měl by proto předepsané tempo neustále kopírovat. Řečníkovou velkou výhodou je mimo jiné také to, že svou výpověď může na poslední chvíli změnit. Když mu takovému nemá tlumočnick dostatečnou sémantickou informaci. Odlišné nároky na produkci VP a CP nutí k zamýšlení nad tím, co přesně hodnotíme,

⁶ Pod pojmem účastnický tlumočnický proces si kromě řečníka, tlumočnicka a recipientů můžeme podle Moser-Mercer představit také ostatní zainteresované subjekty, jako například klienta zadávajícího zakázku, tlumočnickovy spolupracovníky či tlumočnickou obec celkově.

mluvíme-li o kvalitě tlumonického výkonu. Odpověsi někdy v dci pokusili najít prostřednictvím empirických výzkumů.

2.3.2. Kvalita z pohledu empirie

Chápeme-li proces tlumočení jako zprostředkování informací mezi posluchačem a mluvčím, pak je jeho kvalita především úsporností tohoto procesu. Otázkou zůstává, co přesně se touto úsporností myslí a jaké konkrétní aspekty při jejím hodnocení sledujeme. Jelikož hlavním smyslem této práce je posouzení kvality tlumonického výkonu za nestandardních podmínek, jmenovitě problematického VP, zásadním předpokladem se stává vymezení odpovídajících kategorií, prostřednictvím nichž by bylo možné natolik komplexní hodnocení provést.

Přístup ke kategorizaci se vyvíjel nejen v průběhu času, ale liší se také u jednotlivých autorů. Fenomén kvality byl přitom nejprve zkoumán ve vztahu k simultánnímu tlumočení, v rámci vytyčených kritérií lze však stejně dobře aplikovat na produkt tlumočení konsekutivního.⁷ Obecně lze hodnotící stanoviska teoretiků rozdělit do dvou skupin, totiž na objektivní a subjektivní.

První pokusy o empirické zhodnocení kvality stavily spíše na objektivním pozorování a soustředily se především na faktor *presnosti* (*accuracy*). Klíovou roli proto hrála analýza chyb a odchylek vzniklých při mezijazykovém převodu. Za průkopníka tohoto přístupu je považován Henri Barik (1971, s. 199-201), který právě odchylky (*translation departures*) chápe jako indikátory kvality a rozlišuje mezi nimi tři základní druhy. Podle něj může dojít buď k vynechání informace (*omission*), k jejímu přidání (*addition*) nebo k informací záměnou (*substitution*) či chybnému předkladu. Přestože je jeho klasifikace mnohými považována za nekompletní nebo nespolehlivou, pro účely tohoto výzkumu se jeví jako ideální základ. Podle Barika (1975, s. 89) totiž právě vynechání informací i jejich chybný převod prozrazují nejvíce o národnosti výchozího projevu pro tlumočníka. Je třeba

⁷ Některá extralingvistická kritéria vymezená H. Bühlerovou (viz pozn. 8) odpovídají spíše konsekutivnímu módu a svádí tak o autorův snaze chápat kvalitu jako univerzální koncept aplikovatelný pro všechny tlumočnické techniky.

mít na v domí, že kvalita CP je velmi komplexní pojem a smyslem této práce proto není hodnotit ji ze všech existujících perspektiv, ale pouze ve vztahu k problematickému výchozímu projevu. Pracovat s vyerpávajícím výtem hodnotících kritérií tak v tomto případě není zdaleka tak dleffité, jako správně vybrat ta relevantní.

Velkému zájmu se však po léta tělo především hodnocení subjektivní, realizované prostřednictvím anket s účastníky tlumočnického procesu. Jako první se o takový typ výzkumu pokusila rakouská tlumočnice Hildegund Bühlerová, jeff v roce 1986 provedla dotazníkové šetření mezi členy mezinárodní tlumočnické organizace AIIC. Cílem jejího výzkumu bylo zjistit, podle jakých kritérií hodnotí účastníci výzkumu výkony svých kolegů a k tomu v tomto hodnocení přisuzují největší význam. Ve své anketě oslovila Bühlerová (1986, s. 231-235) 47 respondentů, jejichž úkolem bylo ohodnotit 16 předdefinovaných kritérií podle dleffitosti. Autorka je přitom rozdělila do dvou skupin, totiž na kritéria *lingvistická* spojená s kvalitou samotného předsnesu a *extralingvistická* hodnotící celkové vystupování tlumočnicka na veřejnosti. První z nich, *kritéria lingvistická*, zahrnovala *rodilý průzvuk, plynulost předsnesu, logickou výstavbu a kohezi projevu, zachování smyslu p vodního sdělení, úplnost interpretace, gramatickou správnost, použití odpovídající terminologie a adekvátnost stylu*. Mezi *extralingvistická* kritéria pak zaadila *přijemný hlas, poctivou přípravu souvisejících dokumentů, výdrž, drfění těla, příjemný vzhled, spolehlivost, schopnost pracovat v týmu a kladné hodnocení od delegátů*.⁸ Výsledky ukázaly, že pro většinu profesionálů bylo nejdleffitější kritérium *zachování smyslu p vodního sdělení*. Podle Pöschhacker (2012) se zde jedná o smysl, jak ho známe z pojetí Danicy Seleskovitchové, tedy smysl, jeff předsahuje povrchovou lingvistickou formu projevu. Zde je patrná podobnost s výše zmíněným přístupem Henriho Barika (1975), jehož hodnocení kvality je právě na takovém chápání smyslu založeno. Druhým nejdleffitějším faktorem byla shledána *logická výstavba a koheze projevu*, avšak v ostatních

⁸ české názvy kategorií jsou překladem p vodních termínů *native accent, fluency of delivery, logical cohesion of utterance, sense consistency with original message, completeness of interpretation, correct grammatical usage, use of correct terminology, use of appropriate style, pleasant voice, thorough preparation of conference documents, endurance, poise, pleasant appearance, reliability, ability to work in a team a positive feedback of delegates*.

p ípadech p íkládali dotázání váhu spí-e faktor m *extralingvistickým*. Ty v-ak pro tento výzkum nejsou p íli-relevantní, má-li jeho smyslem být prozkoumání vztahu mezi výchozím a cílovým projevem.

Jako mnohem optimáln j-í se pro ú ely této studie jeví kategorizace podle Ingrid Kurzové (1993, s. 13-21), která z Bühlerové sice vychází, p vodních 16 kritérií v-ak redukuje na 7 íst *lingvistických*, k nimfl z pragmatické roviny p ídává pouze p íjemný hlas. Kompletní vý et jí stanovených ketegorií pro m ení kvality tedy obsahuje *rodilý p ízvuk, plynulost p ednesu, logickou výstavbu a kohezi projevu, zachování smyslu p vodního sd lení, úplnost interpretace, gramatickou správnost, poufítí odpovídající terminologie a adekvátnost stylu* a p íjemný hlas. Posledn jmenovaná prom nná se v-ak v kontextu tohoto výzkumu nedá považovat za p íli-relevantní, a v provedených analýzách proto zohled ována nebude. Krom výrazné selekce kategorií p íchází Kurzová je-t s jednou inovací. Práv onen subjektivní charakter tohoto typu hodnocení ji p ím l k my-lence porovnat d lefitost jednotlivých kategorií, jak ji vnímají nejen tlumo níci, ale také poslucha í. Pro je-t v t-í objektivitu zahrнула odpov di ú astník konferencí r zného zam ení, tj. u ítel , doktor , technik apod. Podle o ekávání byly mezi preferencemi poslucha a len AIIC výrazné rozdíly. Nároky profese znalých tlumo ník se ukázaly být výrazn vy-í, a to ve v-ech kategoriích. Také ve vztahu k tomuto výzkumu d lá garance praktického pov domí o práci s cizojazy ným projevem z tlumo ník zp sobilej-í hodnotitele. Navzdory nemalé zku-enosti v oboru v-ak preference profesionál nemohou sloufít jako zcela objektivní hodnotící m ítko, ufl jen proto, fle adresátem a klí ovým hodnotitelem cílového projevu je vfdy poslucha .

Nad moflnou objektivizací evaluace uvaflval nap . Pöchhakcer (1994), který za ideální metodu považuje sledování celkového porozum ní poslucha ve vztahu k dal-ím prom nným, je fl na n mohou mít patrný vliv. adí k nim nap íklad *plynulost, prázdné a plné pauzy, rychlost, intonaci, styl, registr* atd. Podobné stanovisko zaujímá také Daniel Gile (2009), který rovn fl zd raz uje d lefitost objektivních evalua ních kritérií. Jejich vytvo ení je podle n j v kompetenci odborník , subjektivní hodnocení poslucha by v-ak podle n j nem lo z stávat stranou. Gile (1995, s. 37) zárove upozor uje na to, fle lingvistická správnost í

terminologická přesnost interpretace nemusejí nijak souviset s konečnou spokojeností účastníků interakce.

Přestože jsou Gilovy i Pöchhackerovy snahy o dosažení maximální objektivitě velmi inspirativní, hodnocení posluchače v této práci zohledněno nebude, jelikož pro posouzení kvalitativního vztahu mezi VP a CP není příliš relevantní. Názory posluchače se navíc mohou výrazně lišit v závislosti na individuálních znalostech a různé úrovni orientace v konkrétním tématu a takové variace by do tohoto výzkumu mnohem těžko nevnesly. Pro účely této studie se jako nejvhodnější jeví sada lingvistických kritérií uplatněná v experimentu Ingrid Kurzové (1993). Ani ta se však v daném kontextu nedá považovat za zcela ideální. Jelikož jsou všechny zkoumané tlumočnické rodilými mluvčími a předmětem analýz je převod do jejich prvního jazyka, například hodnocení kategorie *rodilý pízvuk* téměř postrádá smysl. Výrazné důležitosti není ani kritérium *příjemný hlas*, které se při zkoumání vztahu mezi VP a CP nedá považovat za příliš relevantní. Zcela zásadní jsou naopak proměnné *úplnost interpretace* a *zachování smyslu přirového sdělení*, na které tak bude brán největší zřetel a které budou s ohledem na vzájemnou propojenost slouženy do jediné kategorie. K detailnímu rozboru významových posunů v rámci této kategorie pak poslouží Barikova kategorizace odchylek (1971). Z praktických důvodů budou slouženy také kategorie *použití odpovídající terminologie* a *adekvátnost stylu*. Bude tak učiněno proto, že v rámci prostě sdělovacího stylu, který je pro všechny zkoumané projevy charakteristický, o terminologii v pravém slova smyslu mluvit nelze.

2.3.3. Kvalita v tlumočení a model úsilí

Prostředím Gilovo hodnotící stanovisko (1993) je jistě významným příspěvkem v oblasti teorie kvality, za nejproduktivnější se obecně považuje jeho model úsilí. Ten se sice zabývá spíše procesem tlumočení než samotným výstupním produktem, s konceptem kvality je však neodmyslitelně spojen.

K vytvoření Modelu úsilí Gila (1997, s. 196-197) inspirovalo zejména chyby a nedostatky se v hojném počtu vyskytující i ve výkonech zkušených profesionálů. V 80. letech, kdy jeho teorie vznikla, se pro odborná veřejnost o chyby jako takové zajímala jen zřídka. Jak sám autor podotýká, tlumočníci je považovali za svou slabost a nebyla to tím pádem záležitost, o které by chtěli veřejně diskutovat. Gile si pro to uvědomil, že k nim nedochází pouze kvůli neznalosti či nezpůsobilosti tlumočnicka nebo za ztížených podmínek, na něž by tato pochybení byla možná. Důležitě, že jistá míra složitosti je zahrnuta také v dílčích úkolech tlumočnického procesu jako takového, pak promítnul právě do svého modelu úsilí.

Svojí model, navržený jako zjednodušené schéma několika fázového tlumočnického procesu, rozpracoval Gile do dvou různých podob odpovídajících simultánnímu a konsekutivnímu módu. Podstatou obou z nich je myšlenka, že každý tlumočnick disponuje určitou mentální kapacitou, která se po dobu tlumočení dělí mezi jednotlivé kognitivní úkoly, nebo jak je nazývá sám Gile, úsilí.

V rámci procesu simultánního tlumočení identifikuje Gile (1997, s. 198) tři základní úsilí, jmenovitě úsilí poslechu a analýzy, úsilí produkce a úsilí krátkodobé paměti. Jejich souhrn pak umožňuje úsilí tvrdé, tzv. úsilí koordinace. Vzhledem k soubornosti charakteristické pro ST, zpracovává v daném okamžiku každé z těchto základních úsilí jiný segment. V závislosti na charakteru a náročnosti interpretovaného úseku tak každé úsilí zabírá neustále se měnící část celkové procesní kapacity. Jak autor dále zdůrazňuje (s. 199), každá z těchto dílčích kapacit musí být po celou dobu tlumočení vyčerpána nebo rovná kapacita potřebná pro zpracování daného úseku a jejich součet v konkrétním okamžiku navíc nesmí překročit kapacitu celkovou. V případě, že se tak stane, hovoří Gile o dvou možných důsledcích. Prvním z nich je opoždění při provádění daného úkonu, které však s dalšími segmenty nastává u některého ze segmentů pak může vést až

k druhému možnému sledku, tedy k jeho úplnému vypuštění. Gile tak přichází s inovativní myšlenkou, že spíše než neznalostí či momentálním výpadkem mohou být chyby a vynechávky způsobeny postupným kognitivním přetížením (1997, s. 200-201). Pravdivost jeho předpokladu se tento výzkum pokusí provést detailní komparací VP a CP. Za předpokladu, že je Gilova teorie platná, problematické úseky dalajlamových projevů budou nadměrně zatížovat poslechové a analytické úsilí tlumočníka a v jeho projevu tak způsobí narůstající opoždění vedoucí až k vynechání některých informací. Za pomoci podrobných analýz VP i CP se jedná snáze zjistit, zda je tento jev skutečně sledovatelný.

Gile (1997, s. 201-203) myslel také na specifika módu konsekutivního, jehož průběh se od ST podstatně liší. Rozdíly viděl především v počtu a typech úsilí, které se na procesu KT podílejí. Jelikož přímá slovní hodnota mluví a tlumočník, Gile jej chápe jako proces dvoufázový. V první, poslechové fázi se jako u ST uplatí úsilí poslechu a analýzy, úsilí krátkodobé paměti a přibývá úsilí potřebné k tvorbě poznámek. Souhrvně lze říci, že tato fáze obstarává úsilí koordinace. Druhou fází přeformulování Gile popisuje jako souhrvně říci další úsilí, totiž úsilí vyvinutého přetváření poznámek, úsilí potřebné k vyvolání informací z paměti a úsilí produkce. Ze všech těchto úsilí je však podle něj u KT kritické jen úsilí poslechu, nebo přímá reformulaci si rozdělí procesní kapacity lidí tlumočník sám, bez toho, aniž by se dostával pod tlak vlivem rychlosti či informační hutnosti VP. Jelikož se tlumočník při potížení s reprodukcí nemusí zároveň potýkat s novými přicházejícími informacemi, riziko ztráty informací je zde podle Gila (1997, s. 203) podstatně menší než u fáze první, kde si jednotlivá úsilí vzájemně konkurují. V KT proto k selhání dochází nejčastěji v první fázi, konkrétně v oblasti krátkodobé paměti, kde je kognitivní zátěž nepoměrně větší ve srovnání s tlumočením simultánním. Ve vztahu k této práci lze z Gilových úvah vyvodit, že nestandardní VP bude menším problémem pro tlumočníka pracujícího konsekutivně, a to právě díky již zmíněné dvoufázovosti tohoto módu spojené s většími prostorem pro poslech a analýzu. Ve svém výkladu faktor⁹ přispívajících k přetížení procesní

⁹ Gile hovoří například o vysokém a nízkém tempu VP, jeho velké informační hutnosti, četnosti úslů a víceslovných názvech v různých podmínkách jako je kvalita zvuku.

kapacity sice Gile nestandardní projev nezmiňuje (1997, s. 205-206), z logiky v cí-
sem však bezesporu patří.

2.3.4. Tlumo nické strategie podle Daniela Gila

Ovládání p íslu-ných strategií patří k základním dovednostem každého
tlumo níka. Na rozdíl od fenoménu kvality se tyto navíc dají přesně definovat,
potřeba klasifikovat. Často citovaná je definice Faercha a Kaspera (1983, 36), kte-
ří strategii chápou jako *špotenciálně v domý plán sloufící k vy e-ení n eho, co se
jedinci jeví jako problém na cest k dosažení daného komunika ního cíle.õ*

Podobně vnímá strategie také Gile (1995, s. 191-201), který pro n ov-em
používá speciální termín "švyrovňovací taktiky" (*coping tactics*) a podle fází
tlumo nického procesu je dělí do tří skupin. Do první skupiny řadí taktiky
použitelné při potížích s porozum ěním VP, mezi n ěl patří pozdrvení výpov ědi,
vyvození významu z kontextu, vyuffití nápov dy kolegy v kabin ě i konzultaci
p íslu-ných dokument ů. Druhou skupinou jsou taktiky preventivní, po kterých by
m ěl tlumo ník sáhnout v p ípad ě, že se v d sledku zvý-eného asového i
kognitivního tlaku cítí náchylný k tvorb ě chyb. Obtíffím se podle Gila lze do jisté
míry vyhnout tvorbou poznámek, zm nou EVS (*ear voice span*) neboli asového
odstupu tlumo níka od VP, segmentací syntakticky složitých promluv, nebo
p eskupením informa n ětných útvar ů. Poslední skupina sdrufluje taktiky
usnad ůjící proces reformulace p vodního sd ělení. Krom ě t ě z nich, jeffodpovídají
taktikám usnad ůjícím porozum ění (opofď ní výpov ědi, nápov da kolegy a
konzultace dokument ů), sem Gile dále řadí zoben ní výpov ědi, dovysv tlení i
parafrázování p vodní informace, reprodukování neidentifikovaného zvuku,
doslovné p ekódování fráze do cílového jazyka, informování poslucha ě o
problémech s interpretací nebo jejich odkázání na jiné informa ní zdroje, vynechání
informace, v p ípad ě technických potíffí paralelní reformulaci ízenou vlastní
invencí, nebo v situacích na hranici tlumo itelnosti také úplné vypnutí mikrofonu.
Jak Gile (1997) dále podotýká, o strategiích se hovo í p edev-ím v souvislosti s ST,
nebo v konsektivním módu jsou spojené p edev-ím s tvorbou notace. P estofe
tlumo nické strategie k fenoménu kvality k neodmysliteln ě patří, tento výzkum se

jimi podrobněji zabývat nebude, neboť k jejich sledování nemá sesbíraný potřebný materiál. Strategie jako takové představují velmi komplexní problematiku, která si bezesporu zaslouží speciální výzkum založený na podrobném zkoumání notací v případě KT, nebo pevné komparaci VP a CP s časovou osou v případě ST. Jevy jako generalizace, parafrázování i reformulování sice v praktické části sledováno bude, nikoliv však pod hlavičkou tlumočnických strategií, ale právě jako proměnné charakterizující kvalitu CP v souladu s Barikovými klasifikačními kritérii (1975).

3. EMPIRICKÝ VÝZKUM

3.1. Formát výzkumu a způsobů dat

Mylenka koncipovat práci jako případovou studii vzešla mimo jiné z relativně svobodné volby metodologických postupů, kterou tento formát výzkumu nabízí. Jelikož právě exkluzivita individuálních případů nejvíce podmiňuje výběr optimální metodologie, bylo třeba vzít v úvahu nejen výzkumný záměr samotný, ale také charakter vstupních dat. Jak napovídá již samotný název práce, klíčovou roli sehrál v tomto směru výchozí projev. Za obzvlášť důležitý jsem proto považovala výběr témat. Ve snaze zajistit maximální objektivitu pozorování jsem se proto rozhodla prozkoumat problematiku na příkladu jednoho modelového tématu, souasného tibetského dalajlamy Tändzina Gjamccha.

Této myšlence byl přízřeben také způsob dat. Výčet těch nejčastěji publikoval ve svém díle přední americký odborník na formát případových studií, Robert K. Yin (2012).¹⁰ Jako nejvhodnější a zároveň nejefektivnější z nich se mi jevila práce s archivními nahrávkami v kombinaci se studiem patřičných dokumentů a literatury (Yin 2012:10). Jedná se o praktičtější alternativu k živému pozorování, které nejenže by bylo stále proveditelné, ale pro svou neopakovatelnost by neumožnilo ani zkoumání daného jevu v potřebném detailu. Od analýzy pouhého transkriptu zase zrazuje neomezená teoretická Sylvia Kalinová, jejíž dlouhodobý zájem o kvalitu v tlumočení a vlastní badatelská činnost ve stejné oblasti činí toto varování nadměrně relevantním (Kalina, 2015, s. 15). Jako primární zdroje byly tedy zvoleny digitální videozáznamy projevů, a to jak v originálním znění, tak v podání tlumočnickém. Kompletní verze všech projevů byly volně dostupné na internetu, odkud byly pro účely výzkumu staženy a adekvátně upraveny.

¹⁰ V souvislosti s formátem případových studií vymezuje Yin –estici nejčastěji způsobů dat. Kromě výše zmíněného studia archivních záznamů sem dále patří živé pozorování, metodu rozhovoru, studium dokumentů, pozorování účastníků experimentu a zkoumání fyzických artefaktů.

3.2. Volba nahrávek

Již samotné vyhledání nahrávek doprovázela mnohá úskalí. Největším z nich byla bezesporu jejich výjimečnost podmíněná nepříliš velkou četností dalajlamových návštěv a uflpím v České republice nebo v Evropě obecně. Jelikož se tedy jedná o přelítlivost spíše vzácné, ani počet existujících projevů tlumočených do češtiny není nikterak vysoký. Od vzniku samostatné České republiky sem sice dalajlama zavítal již desetkrát (Jurkovič, 2016), ovšem nevěchna jeho vystoupení byla ve stejně přístupná a zároveň tlumočena.¹¹ Možnost výběru se dále značně zúžila povahou výzkumného záměru. Jelikož cílem práce je mimo jiné pozorovat daný jev ve vztahu ke dvěma základním typům tlumočení, bylo třeba zvolit reprezentativní vzorky provedu simultánního i konsekutivního. Zatímco vysoké KT bylo využito opakovaně, a ufl u přelítlivosti celovečerních přednášek Jeho Svatosti i při jeho proslovech k České veřejnosti, technika simultánního provedu se objevila jen zřídka. Navíc se u některých z těchto již tak ojedinělých případů ukázalo, že nejde o tlumočení autentické, ale provedené dodatečně pro účely televizního vysílání. Jelikož u simultánního tlumočení je kontakt s VP a CP takřka bezprostřední a potenciální vliv na kvalitu tlumočnickova výkonu se tím logicky zvyšuje, zajistění vzorků ST bylo pro výzkum prioritní. Kromě vyloženě českých zdrojů se proto vyhledávání přesunulo také do archivu Evropského parlamentu. Výsledkem rešerše byly audiovizuální záznamy tří anglických projevů daného e níka spolu s jejich tlumočnickými interpretacemi v J.

¹¹ Kompletní výčet dalajlamových návštěv České republiky včetně informací o jejich účelu a přesném místě je k nalezení na <http://www.dalajlama.websnadno.cz/-NAVSTEVY-v-Ceske-republice-1990-2016.html> (viz sekce Bibliografie).

3.3. Stručná charakteristika nahrávek

3.3.1. Videonahrávka . 1

Prvním zkoumaným vzorkem byl videozáznam z tiskové konference s dalajlamou, která se odehrála 17. září roku 2013 u příležitosti výroční konference organizace Forum 2000. Délka originálního videozáznamu¹² pořízeného hostitelskou organizací je 30:00 minut. Přetlumořenou verzí¹³ projevu o délce 29:07 minut zveřejnila česká televize. Konference je vedena formou moderované interakce mezi zástupci médií, kteří kladou otázky, a dalajlamou, jenž na ně odpovídá. Ve zvoleném časovém úseku o délce zhruba 14:00 minut reaguje dalajlama na ty nejvýznamnější dotazy týkající se nepřijetí Jeho Svatosti českou politickou reprezentací, dále problematiky rasových konfliktů, vzájemných vztahů mezi svatými náboženstvími a aktuální situací ve věci čínsko-tibetské otázky. Proběh celé konference je tlumořen simultánně pro potřeby živého vysílání na TV. Povolený tlumočník je mufl a zprostředkování celého přenosu obstarává sám.

3.3.2. Videonahrávka . 2

Dalším analyzovaným vzorkem byla část videozáznamu z dalajlamovy návštěvy Evropského parlamentu uskutečněné 15. září roku 2016. Úplná verze projevu¹⁴ je k dispozici v online archívu Evropského parlamentu jako součást více než dvouhodinového záznamu schůzky výboru zahraničních vztahů EU. Záznam je zde k dispozici v originálním anglickém znění i přetlumořený do ostatních úředních jazyků EU. K rozboru byla vybrána úvodní část projevu dlouhá neco málo přes 14 minut, která je však na rozdíl od první videonahrávky souvislým monologem. Ústřední myšlenkou dalajlamova proslovu je vyzdvižení fenoménu Evropské unie jako důležitého kroku na cestě k jednotě a harmonii lidstva. Dalajlama se zde dále vyjadřuje ke své rezignaci na funkci tibetského politického vůdce a vysvětluje své

¹² V originálním znění dostupný na <https://www.youtube.com/watch?v=TkuTuhzS8rQ>.

¹³ V originálním znění dostupný na <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10101491767-studio-ct24/213411034000159-brifink-dalajlamy/>

¹⁴ V originálním znění dostupný na: <http://www.europarl.europa.eu/ep-live/cs/committees/video?event=20160915-0800-COMMITTEE-AFET>.

poslání a morální závazky. Co se týče p evodu do e-tiny, jednalo se i zde o p íklad simultánního tlumo ení, tentokrát ovšem v podání feny, která navíc sdílela kabinu s kolegyní a m la tím pádem možnost nápo vy i vyst ídání.

3.3.3. Videonahrávka . 3

Také t etí videonahrávka vznikla u p íležitosti výro ní konference Forum 2000, zde se v-ak jednalo o ve ejnou p edná-ku Jeho Svatosti konanou dne 16. íjna roku 2016. Pod názvem *Sekulární etika/Secular ethics* jsou zdokumentovány dalajlamovy odpov di na nejzn jší dotazy publika. P vodní videozáznam¹⁵ o délce p ekrá ující dv a p l hodiny op t zve ejnila sama hostitelská organizace. Jelikož byla tato p edná-ka tlumo ena konsektivn , pro pot eby výzkumu byl vybrán úsek o celkové délce cca 28 minut, tak aby délka projevu tlumo níka a e níka p íbližn korespondovala s p edchozími nahrávkami. Co se tý e tematického spektra dotaz sm ovaných na dalajlamu, diskutovalo se o nejzn jích záležitostech sahajících od problematiky osobního rozvoje aš po ozbrojené konflikty. Úkolu celove erního tlumo ení formou vysoké konsektivity se ujala dalajlamova eská dvorní tlumo nice, která s daným e níkem spolupracuje již n kolik let.

¹⁵ V originálním zn ní dostupný na:
<https://www.youtube.com/watch?v=nkH0EfQAL3M&t=2252s>.

3.4. Metodologie práce s nahrávkami

Rakouský teoretik Franz Pöchhacker si ve svém článku *The role of research in interpreter education* posteskyl nad tím, jak nepatrná část i tak mizivého procenta výzkum pracujících s autentickými tlumočnickými produkty se jejich kvalitou zabývá v rámci slova smyslu (Pöchhacker, 2010, s. 4). V těchto studiích se podle něj zaměřuje spíše na konkrétní jevy i nedostatky, přičemž málokdy vnuje stejnou velkou pozornost také výchozímu projevu. Tyto poznatky vedly k rozhodnutí dle kladně analyzovat nejen výsledné tlumočnické interpretace, ale také jejich původní anglické předlohy, jejichž role v procesu tlumočení se v podstatě stala hlavním předmětem celého výzkumu.

3.4.1. Příprava nahrávek

Před započetím vlastního experimentu bylo zapotřebí z každé videonahrávky vybrat reprezentativní úsek a pro potřeby výzkumu jej adekvátně upravit.¹⁶ Původní délka záznamů byla velmi roznorodná a pohybovala v rozptýlení od několika minut až po několik hodin. Na základě kladného poslechu a po zvážení informační hodnoty a sémantické celistvosti jednotlivých částí byl z každé nahrávky vyextrahován úsek o přibližně stejné délce okolo 14 minut. Jako nejvhodnější se ve všech případech ukázalo započít analýzu momentem, kdy se řečník oficiálně ujímá slova. Prakticky to znamenalo zkrácení úvodu každé nahrávky, v téžinou vypuštěním prosluvu moderátora, organizačních pokynů a jiných formalit, a poté upravení jejího konce tak, aby byl projev sémanticky ucelený, a přitom přibližně odpovídal stanovené délce. Takto upravené nahrávky se staly předmětem analýzy, potažmo celého experimentu.

¹⁶ Vzhledem k velkému objemu dat a obtížné manipulaci byly originální audiovizuální záznamy zredukovány na zvukovou stopu. V této podobě jsou k dispozici na přiloženém CD.

3.4.2. Metody transkripce

Na základě takto připravených nahrávek byly v první fázi experimentu vytvořeny transkripty originálních projevů i v íslu-ných českých interpretací. Jako vzor a referenční standard pro i p episu posloužil *Manuál pro p episoatele televizních diskuzních po ad* Petra Kaderky a Zde ky Svobodové (Kaderka ó Svobodová, 2006). Auto i zde krom obecných norem popisují také konkrétní problematkové jevy a zp soby, jak se s nimi p i transkripci vypo ádat. Doporu ení a normy zde uvedené byly z velké ásti dodrřeny, s výjimkou n kolika men-ích zm n zap í in ných specifickými pot ebami výzkumu. Jedna z výrazn j-ích úprav se týkala poufívání interpunkce a velkých písmen. Zatímco manuál p edepisuje poufívání výhradn malých písmen, v rámci výzkumu se velká písmena stala jedním z nositel informace o intona ním vzorci e níka a tlumo ník . Velké písmeno na po átku v ty zna í zahájení promluvy i nové intona ní fráze, te ka zna í její konec, obvykle doprovázený poklesem hlasu. Zvý-ení hlasu na konci v ty znázor uje otazník, men-í intona ní jednotky v rámci jedné v ty v etn nepat i ných neopodstatn ných pokles hlasu jsou zna eny árkou i dvojte kou v p ípad vý tu poloflek. S tím souvisí také rozdílné zaznamenávání pauz. Na rozdíl od p edepsaného uskupení te ek (Kaderka ó Svobodová, 2006, s. 40), jeř sice efektivn znázorní délku pauzy, nikoliv v-ak její pat i nost, byly pauzy v transkriptech zaznamenány t emi r znými zp soby. Krátké odmlky mezi v tnými celky byly považovány za standardní, a krom te ky za p edchozím výrokem a velkého písmene na po átku nadcházejícího, tedy nebyly nijak speciáln zna eny. Jinak tomu ov-em bylo u nep im en dlouhého ml ení a pauz naru-ujících p irozený tok e i. Pomlky del-í neř l vte ina byly ozna eny t emi te kami, árky indikují krat-í pauzy uvnit v t, které ovlivnily celkovou plynulost a intonaci.

Výrazn j-í zm ny byly provedeny také ve zna ení výslovnostních odchylek. Doporu ení autor , podle nichř *šZápis odchylky realizujeme minimální úpravou slova za maximálního p idrření se pravopisu, õ* (2006, s. 33) bylo dodrřeno pouze v transkriptech českých interpretací. Jelikoř u dalajlamy, jakořto nerodilého mluv ího AJ, se n která zkomolená slova pohybují na hranici srozumitelnosti, byly tyto odchylky zaznamenány v mezinárodní fonetické abeced a v hranatých závorkách. Z fonetického hlediska se jako nevyhovující jevil také p ístup autor

k p episu vypln ných pauz. fiádná z jimi zmi ovaných variant p episu¹⁷ se totiž nepodobala skute né fonetické kvalit hezita ních zvuk e níka ani tlumo ník , a transkripce se tak i tentokrát inspirovala anglickými fonetickými standardy, které tyto vypln né pauzy nej ast ji zna í slabikami *er*, *um* i *um* (Laver, 1994, s. 158). Spí-e formalitou pak byla zm na p edepsaného fontu a jiných ist vizuálních aspekt (2006, s. 23), jejichfl výsledná podoba se pod ídila celkovému formátování práce.

¹⁷ Kaderka a Svobodová radí p episovat vypln né pauzy jako *hm*, *mhm* i *ee* (2006, s. 21).

3.5. Metodologie analýzy

3.5.1. Metody analýzy výchozích projev

Analýza vyhotovených transkript probíhala v n kolika etapách. Nejprve bylo třeba zanalyzovat p vodní projevy. Jako referen ní bod p i jejich hodnocení posloužil pojem *standardní anglický projev* p eddefinovaný v úvodu teoretické ásti práce (viz kapitola 2.1). Vzhledem k tomu, že zkoumaný e ník není roditým mluv ím anglického jazyka, budou jeho projevy posuzovány ve vztahu ke dv ma nejrozšířen jím standard m AJ vyu ovaným po celém sv t , tj. britskému nebo americkému. Cílem analýz pak bude identifikovat ve keré jevy, které svou povahou neodpovídají ani jednomu z nich. Jelikož byly problematické aspekty p eváfn rázu lingvistického, za ú elem vyhodnocení jednotlivých odchylek budou krom vlastních jazykových znalostí pouflity také u ebnice anglického jazyka ur ené nerodilým mluv ím a odborné publikace v nované konkrétním lingvistickým disciplínám.

3.5.1.1 Stanovení výzkumných kategorií

Základním p edpokladem pro dosažení validních výsledk je definování odpovídajících kategorií, v rámci nichž bude celá analýza probíhat. Za tímto ú elem byla konzultována Yuleova publikace *The study of Language* (2005), která krom samotného d lení lingvistických oblastí detailn pojednává také o p edm tu zájmu každé z nich. P vodní vý et¹⁸ nebyl p ejet jako celek, ale pro ú ely výzkumu byly nap íklad odstran ny mén relevantní jazykové oblasti jako *etymologie*, *neurolingvistika*, aj. V n kterých p ípadech do lo naopak ke slou ení kategorií. Yule nap íklad rozli-uje t i r zné jazykové oblasti, *morfologii*, *gramatiku* a *syntax*, které jsou do velké míry propojené a v kontextu tohoto výzkumu tak budou

¹⁸ Yule se snaží uchopit anglický jazyk v celé jeho komplexnosti a jeho zkoumání se v nuje v následující oblastech: *p vod, odli nost od dorozumívání zví at, písemné kódování, fonetika, fonologie, etymologie, morfologie, gramatika, syntax, sémantika, pragmatika, diskurz, neurolingvistika, gesta a znakový jazyk, akvizice jazyka, jeho vývoj v pr b hu d jin, dialektologie, sociolingvistika a jazyk jako kulturní fenomén.*

příslušné typy odchylek shrnuty v jedné komplexní kategorii označené jako *šnedostatky gramatické*. Výsledkem této selekce je vymezení těchto základních kategorií, tj. *nedostatky fonologické, gramatické, lexikálně-sémantické a nedostatky v oblasti diskurzu jako celku*.

3.5.1.2 Zkoumané proměnné v rámci kategorií

Jak naznačuje samotný proces tvorby těchto základních kategorií, jedná se o nesourodé skupiny různých, které v sobě sdružují často afl n kolik individuálních proměnných reflektujících nestandardnost dalajlamova mluveného projevu.

Nedostatky fonologické

V rovině fonetické bude míra nestandardnosti projev hodnocena prostřednictvím těchto různých proměnných. Sledovány budou *konzistentní a nepravidelné výslovnostní odchylky* e níka a jeho *p ízvuk*.

Detekované *výslovnostní odchylky* budou řízeny na *konzistentní a nepravidelné* s ohledem na pravidelnost jejich výskytu. Z celkové řady odchylek budou vyznačeny pouze ty závažnější, tedy takové, které se v této mírou liší od oficiálních standardů uváděných ve slovnících¹⁹, a které by bez patřitého kontextu mohly vést afl ke změně významu. Za *konzistentní odchylky* budou považovány všechny ty, kterých se e níka dopouští opakovaně a v jejich distribuci tak lze sledovat určitou pravidelnost. *Nepravidelnými odchylkami* se pak v této věci myslí nestandardní výslovnost jednoho konkrétního slova. Oba typy nedokonalostí budou zaznamenány v mezinárodní fonetické abecedě a označeny ředou barvou a hranatými závorkami.

V podkategorii *p ízvuk* se bude sledovat přítomnost cizího p ízvuku e níka. Na základě konzultace s rodilým mluvčím AJ bude vyhodnocena nejen jeho míra, ale také vliv na celkovou srozumitelnost e níkova vyjádření.

¹⁹ Např. *Oxford English Dictionary* (viz sekce Bibliografie)

Nedostatky gramatické

Nestandardnost projevu z hlediska gramatiky bude hodnocena ve dvou oblastech, tj. *morfologie* a *syntax*. V první z nich se bude sledovat adekvátní morfologické vyjádření gramatických kategorií p íslu-ejících jednotlivým slovním druh m. Nalezené nedostatky tohoto druhu budou indikovány sv tle modrou barvou. Podkategorie syntax se bude zabývat nedokonalostmi na úrovni v tné stavby. Indikován bude nesprávný slovosled, stejn jako chyb jící v tné leny. V-echny defektní v ty budou indikovány podrřením, absenci d lefitých element nazna í ervený obdélník.

Nedostatky lexikáln -sémantické

V oblasti sémantiky se bude analýza zabývat dv ma prom nnými, a to *adekvátní volbou slov* a *pat i ností kolokací*. V první podkategorii budou detekována slova, která neodpovídají zamý-lenému významu nebo funk nímu stylu. V podkategorii *pat i nost kolokací* bude zhodnocena adekvátnost poufitych výraz z hlediska kolokability í v rámci daného v tného kontextu. Hodnotit se bude také p ípadný vliv t chto odchylek (v analýze zna eny r flovou barvou) na celkovou srozumitelnost sd lení.

Nedostatky v oblasti diskurzu jako celku

V rámci této kategorie bude zhodnocena soudrřnost projevu jako celistvých útvar . Sledovány budou ty i prom nné, jmenovit *logická struktura projevu*, *intonace*, *plynulost* a *jednotnost funk ního stylu*. První z nich se pokusí zhodnotit e níkovo uflívání adekvátních spojek a logických konektor . Podkategorie *intonace* bude sledovat rytmus e níkových promluv a p ípadné odchylky od intona ních vzorc anglického jazyka (zna eno interpunk ními znamínky). V podkategorii *plynulost* bude zhodnocen výskyt dal-ích neřádoucích jev , které mohou celkovou soudrřnost projevu naru-ít. Konkrétn bude pozornost v nována hezita ním zvuk m a p e knutím í nepat i ným prázdným pauzám. Poslední prom nná, *jednotnost funk ního stylu*, bude zkoumat celistvost projevu z hlediska

stylistiky. Hodnotit se bude e níková schopnost konzistentn dodrřovat charakteristiky zvoleného funk ního stylu, tj. odpovídající formu v tných konstrukcích, pat i nou terminologii i registr.

3.5.2. Metody analýzy tlumo nických interpretací

Takto rozebrané výchozí projevy se staly odrazovým m stkem pro následnou analýzu tlumo nických interpretací. Ta probíhala ve dvou fázích, z nichž v první byly detekovány a zazna eny nedostatky pozorovatelné v interpretacích samotných, ve druhé pak byly na základ ěpe livé komparace s originály vyhodnoceny vzniklé významové posuny a p ípadné souvislosti mezi r znými typy pochybení nalezených ve VP a CP.

3.5.2.1 Stanovení výzkumných kategorií

Kvalitativní analýza bude probíhat v n kolika kategoriích, jejichž vý et je výsledkem konfrontace prostudovaných teoretických p ístup ě se specifickými pot ebami tohoto výzkumu. Stanovený set kategorií tedy odpovídá klasifikaci uplatn ěné Ingrid Kurzovou (1993), která byla pro ú ěly experimentu zredukována o v tomto p ípad ě nep íli–relevantní poloflky *šrodilý p ízvukõ* a *šp íjemný hlasõ*. Vzhledem k velké mí ě vzájemné provázanosti byly dále slou ěny dvojice kategorií *šzachování smyslu p vodního sd leníõ* a *šúplnost interpretaceõ* a *špoužití odpovídající terminologieõ* a *šadekvátnost styluõ*. Kone ným výsledkem této selekce je tedy soubor p ti hodnotících kategorií, tj. *plynulost p ednesu, logická výstavba a koheze projevu, úplnost interpretace a zachování p vodního smyslu, gramatická správnost a adekvátnost stylu a terminologie*.

3.5.2.2 Zkoumané proměnné v rámci kategorií

Stejně jako je tomu v případě analýz projevů e níka, také tyto kategorie jsou relativně komplexní a zahrnují v sobě povětšinou několik hodnotících kritérií. Každá z nich bude zkoumána ve vztahu k původnímu výchozímu projevu, případně také v porovnání se zbylými tlumočnickými výkony. Důraz bude v tomto směru kladen na srovnání výskytu jednotlivých jevů v simultánním a konsekutivním módu.

Plynulost projevů

V této kategorii budou sledovány tři různé proměnné, tj. *výskyt hezitačních zvuků, prodloužení a prázdných pauz*. Kromě distribuce a poměrného zastoupení těchto jevů v rámci jednotlivých tlumočnických výkonů bude pozornost věnována také případné korelaci s různými typy nedostatků v originálním projevu e níka. Stejně jako v analýzách výchozích projevů budou veškerá zaváhání i prodloužení značena zelenou barvou, nepatří k nim pauzy delší než 1 vteřina pak těmito znameními (viz kapitola 3.4.2).

Logická výstavba a koheze projevu

Při hodnocení koheze cílových projevů budou zohledněny dvě základní proměnné, *logická provázanost v textu a intonace*. V centru pozornosti první z nich bude distribuce adekvátních spojek, jež bude sledována ve vztahu k soudržnosti originálu. Sledovat se bude především to, zda má tlumočnická snaha výstavbu VP v tomto ohledu vylepšovat či nikoliv. Potenciální vylepšení tohoto druhu budou stejně jako veškerá jiná syntaktická vylepšení značena tečkovaným podtržením v textu.

V oblasti intonace bude hlavním cílem detekovat případné odchylky od intonačních vzorců českého jazyka a poukázat na potenciální vliv nestandardní intonace e níka. Stejně jako v analýzách výchozích projevů bude intonační vzorec tlumočnickových promluv značen interpunkčními znaménky, přičemž více či méně opodstatněná poklesnutí hlasu uvnitř vět budou ve všech případech indikována

árkou. Výrazné odchylky korelující s nestandardní intonací e níka budou, stejn jako ve–keré dal–í vypořované souvislosti, zvyřazn ny tu n .

Úplnost interpretace a zachování p vodního smyslu

Jelikofl toho tato kategorie o úsp –nosti interpretace vypovídá nejvíce a práv v rámci ní lze také nejlépe sledovat mechanismy Gilova modelu úsilí (1995), bude na ni p i analýze brán nejv t–í ohled. Nalezené významové posuny budou t ízeny do t ech podkategorií vymezených na základ Barikovy klasifikace odchylek (1971), tj. *explicitace významu a p idání informací* (zna eny barvou khaki), *generalizace a vynechání informací* (zna eny tyrkysov) a *zm ny smyslu sd lení* (zna eny flut). Krom pom rného zastoupení t chto typ významových posun u jednotlivých tlumo ník bude kladen velký d raz na prozkoumání jejich spojitosti s nestandardními jevy ve výchozích projevech.

Gramatická správnost

Podobn jako p i analýze projev dalajlamy, budou gramatické nedostatky i zde sledovány ve dvou do velké míry propojených rovinách, tj, v rovin *morfologické a syntaktické*. V oblasti morfologie bude hodnocena p edev–ím správnost sklo ování a asování jednotlivých slovních druh , z hlediska syntaxe bude v centru pozornosti dodrřování eského slovosledu a míra interference defektních v tných struktur originálu. Stejn jako v analýzách VP jsou morfologické nedostatky zna eny sv tle mod e, syntakticky nedokonalé fráze i v ty indikuje potvrření.

Zachování p vodního stylu a terminologie

Jak napovídá samotný název, vymezení této kategorie je výsledkem syntézy dvou uř–ích. Slou ení bylo provedeno proto, fle volba *terminologie* do velké míry podléhá práv zvolenému *funk nímu stylu*. P i analýze v rnosti p evodu e níkova stylu bude tedy hodnocena p edev–ím adekvátní volba slov a terminologická pesnost (zna ena r flovou barvou), v potaz v–ak budou brány také dal–í charakteristické stylistické rysy, jako je pat i ná délka v tných struktur i

odpovídající registr. Úkolem analýzy bude posoudit, zda byl daný funkční styl v CP vyjádřen totožnými prostředky a zda při jeho převodu nedošlo k výrazným posunům.

3.6. Výsledky analýz

3.6.1. Analýzy projevů e níka

Odrasovým m stkem pro ve–keré dal–í bádání byla detailní analýza výchozích projevů. P i ní se potvrdila domn nka p edeslaná v teoretické ásti, totiž že velké množství dalajlamových chyb bude souviset s interferencí jeho prvního jazyka. D kazem je nejen opakující se charakter větiny z nich, ale také nápadná podobnost se vzorci a zákonitostmi tibet–tiny. Vzhledem k podobnosti odchylek u všech t ízkoumaných projevů byly výsledky analýz zobecn ny a e ník v mluvený projev ohodnocen jako celek..

Nedostatky fonologické

V oblasti fonologie bylo zaznamenáno n kolik problematických jevů, jejichž vliv na porozum ní a výkon tlumo níka m že být zna ný. Krom jednotlivých výslovnostních chyb byla zhodnocena také míra cizího p ízvuku e níka.

a) Konzistentní výslovnostní odchylky

Provedené analýzy ukazují, že n kterých odchylek ve výslovnosti se e ník dopou–tí opakovan . Jedná se nap íklad o nesprávnou realizaci foném / ð/, které jsou v anglickém jazyce ásto spjaty s funk ními slovy typu *len* a ukazovacích zájmen. Tato slova se v hojném po tu objevují nap í projevy a dalajlama je v mnoha p ípadech nahrazuje hláskami /t d/ i jejich kombinací s glotálou /h/. Z ejm se jedná o významný vliv tibet–tiny, kde se dentály / ð/ nevyskytují, zatímco dvojhláska /th/ zde existuje jako samostatný foném. Pod vlivem t chto zákonitostí vyslovuje e ník zájmeno *they* jako [d], sloveso *think* jako [th n k] a ur itý *len the* jako [d]. Co se ur itého *lenu t ý e*, neprojevuje se u dalajlamy ani alternace ve výslovnosti p ed slovy začínajícími samohláskou, což lze p í íst jeho neznalosti daného pravidla. že bude tento typ odchylek výrazn ovliv ovat porozum ní tlumo níka, se v–ak o ekávat nedá.

Nápadný je také e ník v sklon ke zm n kvality n kterých samohlásek. asto se jedná nap . o anglické centrální samohlásky, které tibet-tina postrádá, a e ník se je proto snaží nahradit jinou sob vlastní samohláskou. Tento jev lze demonstrovat na p íkladu anglického slova *affection*, jehož redukovanou první hlásku dalajlama nahrazuje fonémem // (viz VP 1). Velmi ásté je u n j také celkové zkracování samohlásek, které m fle v n kterých p ípadech zcela zm nit význam slov. Jedním takovým p íkladem je slovo *peace*, jehož krátké vyslovení [p s] (viz VP 2) m fle bez pot ebného kontextu p i p evodu zp sobit i faux pas. Za významnou konzistentní odchylku se dá považovat také monoftongizace dvojhlásek. Srozumitelnost takto zdeformovaných slov m fle, ale nemusí být ohrožena. Nap íklad slovo *remote* je relativně srozumitelné i v dalajlamov monoftongizovaném provedení [r mut]. K p ípadnému objasn ní navíc zna n p íspívá kontext (viz VP 1). Jinak je tomu u slova *way*, jehož zkomolená varianta [v :] je na hranicích srozumitelnosti (viz VP 2).

Dal-ím jevem, který se asto opakuje, je e níkova tendence redukovat po et slabik u n kterých slov. Také zde je z ejmým d vodem interference tibet-tiny, jejíž lexémy jsou v základním tvaru asto jednoslabi né. V dalajlamov projevu se tak objevují nap íklad zredukované formy výraz jako *selfdiscipline* [selfd spl n], *seventy* [sev nt] (viz VP 1), *human* [h m] (viz VP 2) i *constitution* [k ns n] (viz VP 3).

b) Nepravidelné výslovnostní odchylky

Krom jev vykazujících ur itou dávku pravidelnosti, se v dalajlamov projevu objevují také nahodilá pochybení, která lze pravd podobně vysv tít e níkovou neznalostí. Tlumo ník je v takových p ípadech zcela odkázán na kontext, pop ípad vlastní invenci. e ník se podobných nedokonalostí nedopou-tí p íli- asto, i tak ov-em mohou tlumo níkovi zp sobit nemalé potíže. V prvním zkoumaném projevu (VP 1) je to nap . výraz [s dl n] kontextuálně odpovídající pr b hovému tvaru slovesa *seeding* nebo [n] z ejm p edstavující podstatné jméno *nature*. V druhém projevu (VP2) stojí za zmínku nap . výraz [mi u l]

představující předřadné jméno *mutual* nebo [d bet], jenž odpovídá slovesu *depend*.

c) P ízvuk

Jelikož z pozice nerodilého mluvčího AJ míru dalajlamova cizího p ízvuku adekvátně posoudit nelze, byla daná otázka svěřena do kompetence mluvčího rodilého. Ten jej ohodnotil jako patrný, nikoliv však silný. Celkově dalajlam v projev považuje za srozumitelný s výjimkou některých slov, jejichž smysl lze však snadno vyvodit z kontextu.

Nedostatky gramatické

Provedené analýzy odhalily, že také v oblasti gramatiky se mnohé chyby vyskytují opakovaně. Za nejzákladnější lze považovat nedostatky v oblasti syntaxe, které mají nemalý vliv na celkovou srozumitelnost projevů a mohou tak výrazně ohrozit tlumočnickou orientaci v obsahu sdělení. Zanedbatelné však nejsou ani některé chyby morfologické.

a) Morfologie

Také v oblasti morfologie bylo kromě některých singularit zaznamenáno několik konzistentně se objevujících chyb. Jednou z nich je například opomíjení přípony *-s* v plurálu. Tento problém se objevuje ve všech zkoumaných projevech, a to u různých podstatných jmen. V prvním projevu (VP 1) se například jedná o neznámé singulární tvary *family*, *victim*, *president*, *commitment*, *Buddhist* i *illness*, ve druhém (VP 2) *human being*, *emotion*, *problem*, *conflict* nebo *friend* a ve třetím (VP 3) pak kromě některých již zmíněných také *state*, *tradition*, *animal* aj. O tom, že se nejedná o chyby nahodilé, nýbrž o trvalý nedostatek tlumočnického vyjadřování v AJ, svědčí mimo jiné fakt, že se k použití nepatřičného singulárního tvaru konkrétních podstatných jmen uchyluje opakovaně, a to i v několika po sobě jdoucích větách.

Dalším velmi závažným jevem je nesprávné časování sloves. Je například o dalajlamov problému s indikací této osoby jednotného čísla v přítomném čase. Zatímco v patřičném kontextu morfém *-s* mnohdy zcela chybí, jindy jej navíc

vkládá na místa, kam naopak v bec nepat í. Nap íklad ve druhém projevu (VP 2) jsou tak vedle sebe k nalezení formulace typu *š í everybody have the same sort of potential,ö* a *š í we belongs to one human family.ö* Tím v-ak vý et morfologických problém s asováním nekon í. Jak napovídá fráze *š killing, senselessly is happenö* (viz VP 1), e níkoví iní problém také realizace p ítomného asu pr b hového. Nesprávná volba gramatického asu je pro dalajlam v p ednes celkov velmi charakteristická. O jeho nejistot v tomto sm ru sv d í nap íklad nepat í né pouflití p edp ítomného asu ve formulaci *š í yesterday also Iöve mentioned í ,ö* (viz VP 1) nebo naprosté opomn ní posunu do minulosti ve v t *öIn the past, member state fight,ö* (viz VP 3). I p es relativn velkou etnost tohoto typu nedostatk v-ak srozumitelnost projev výrazn naru-ena není. Krom morfologických indikátor totifltlumo níkovu orientaci zaji- ují také asová adverbia, v tná syntax i celkový kontext sd lení.

b) Syntax

O poznání v t-ím problémem se ukázaly být nedostatky na poli syntaxe. V návaznosti na vý-e provedený teoretický rozbor se potvrdil p edpoklad, fle vzhledem k odli-nosti v tných struktur tibet-tiny bude dodrřování anglického slovosledu SVO pro dalajlamu náro né. Z analýzy vyplynulo, fle tém polovina dalajlamových v t je n jakým zp sobem negramatická. Jak ukazuje následující p íkladová v ta (viz VP 1) *š This from birth we already have,ö* asto se jedná práv o nesprávné po adí slov, které neodpovídá normám AJ.

Za nejzávařn j-í nedostatek lze v-ak povařovat absenci n kterých v tných len , p edev-ím t ch syntakticky nepostradatelných. Porozum ní m fle zt řovat zejména e níkova tendence vypou-t t n které ásti p ísudku, pop . celé existen ní vazby. Jako p íklad m fle slouřit v ta *š So, in philosophical field big differencesö* (VP 1), jejíř význam sice není t řlké vydedukovat, pro tlumo níka v-ak s tím spojené my-lenkové procesy mohou znamenat neřádoucí ztrátu asu. Charakter anglického slovosledu navíc vybízí k ekání na p ísudek, který v-ak u dalajlamy asto nep íchází. Tento problém se v-ak netýká pouze p ísudk , ale postihuje také ostatní v tné leny nebo jejich ásti. Jak demonstruje formulace *š í when you look my face, í ö* (viz VP 2), vzácností nejsou ani chyb jící p edlořky.

Za nestandardní lze v neposlední řadě považovat také distribuci členů, které dalajlama opomíjí velmi často. Zjevnou příčinou je i v tomto případě interference jeho prvního jazyka, kterému je koncept členů zcela cizí. Vliv na výslednou srozumitelnost výpovědí je však v tomto případě spíše malý.

Nedostatky lexikálně-sémantické

Co se týče volby slov a frází, dopouští se dalajlama výrazných pochybení spíše zídka. Jeho slovní zásoba je v porovnání s ostatními jazykovými kompetencemi ať např. velmi bohatá a erudovaná. Vyskytující se nedostatky jsou spíše záležitostmi nevhodných spojení a kolokací, což u nerodilého mluvčího není nic neobvyklého. Vliv těchto drobných nedostatků na srozumitelnost projevů je navíc ve většině případů minimální. Spojení jako *špast historyō* (viz VP 1), *šlong-time friendō* (viz VP 2) a *šentire human beingō* (viz VP 3) jsou spíše zvláštními zavádějícími.

Největší sklon k chybám je zjevný v oblasti frázových sloves, kde se někdy opakovaně dopouští nesprávné volby předložek. Frázové sloveso *reach out* například nahrazuje pouhým *šreachō*, namísto *concerned with* pak používá *šconcerned onō* (VP 1). Spíše ojediněle se dopouští také špatné volby spojky i předložek, fládně z těchto odchylek však nemají význam sdělení.

Nedostatky v oblasti diskurzu jako celku

a) Logická struktura projevu

A to není vždy patrné na první pohled, ve své celistvosti jsou dalajlamovy projevy strukturované logicky. Ať už se jedná o monolog či odpověď na otázku, někdy ji v úvodu krátce uvádí, poté následuje velmi komplexní argumentace završená pointou. Právě spletnost této argumentační linie přitom může výkon tlumočníka ovlivnit nejvíce, obzvláště v případě projevu simultánního. Na rozdíl od tlumočníka samotného, který má jednotlivé souvislosti seřazené v mysli, je totiž tlumočnický projev neznámý a je tím pádem do velké míry závislý na ne vždy přitomných logických konektorech. O poznání méně problematický je pak tento jev ve vztahu k převodu konstativnímu.

b) Intonace

Velmi nápadnou charakteristikou dalajlamových projevů je jeho nestandardní intonace. Navzdory pravidelnému rytmu a jistému pískání a nepřesnému slabíku, se jeho přednes výraznou pravidelností nevyznačuje. Často když libovolně klesá hlasem i v polovině vět, jindy téměř za každým slovem. Pískání nesouhlasně funkční slova namísto slovních významových, což může odvádět pozornost od podstatné části sdělení. Tato nepravidelnost zřejmě úzce souvisí s tónovou povahou dalajlamova prvního jazyka.

c) Plynulost

Inkonzistence je známa také v oblasti plynulosti. Ač je projev částečně místy relativně plynulý, jeho přednesová část je charakteristická velkým množstvím zaváhání a pauz, a u tichých i vyplněných hezitationí zvuky. Většinou z nich lze zdůvodnit váhavou volbu formulací i hledání správného slova. Jak ukazuje následující příkladová věta *And then, um, in some extent, religious sort of differences, also you see, creates, I would say the, um ((speaking Tibetan)), distinction* (viz VP 1), srozumitelnost takto narušených promluv může být značně ohrožena. Zvolená věta zároveň poukazuje na hojný výskyt vycpávkových slov typu *sort of*, *I think* i *you see*, které plynulost výpovědi ovlivní podobnou měrou. Nejinak je tomu také u vícenásobných oprav a přeeknutí.

Jak je patrné z předchozí ukázkové věty, za rušivý prvek lze považovat také dalajlamovo svévolné přepínání do tibetštiny. Často se ho dopouští vždy, když se obrací na svého poradce, a tlumočnickovi tím výrazně znesnadňuje orientaci.

d) Jednotnost funkčního stylu

Dalajlam přednesem odpovídá prostě sdělovacímu funkčnímu stylu, s čímž souvisí charakter jeho formulací stejně jako volba slov. Většinou volí většinou jednoduché. V případě delších souvětí chybí adekvátní kohezní spoje, což vede ke ztracení na měřítku, pro posluchače lépe stravitelné celky, které však často postrádají logickou souvislost. Tato fragmentárnost místy komplikuje porozumění, na druhou stranu však přidává na efektivitu částečkovou rétoriku. Také z hlediska slovní zásoby

volí dále jednodušší výrazy odpovídající potřebám běžné každodenní komunikace. Výjimkou jsou některá slova, jejichž význam je v daném kontextu a formální výraz *liberty* ve větě *So, we have the liberty to reject.* Spíše než stylistickému záměru lze však tyto jeho lexikální volby připisovat způsobu, jakým si osvojoval anglický jazyk, tedy samostudiem a četbou knih.

3.6.2. Analýzy tlumo nických výkon

V následující podkapitole budou postupně zhodnoceny výkony všech tří tlumoníků. Cílem tohoto rozboru není pouze evaluace kvality jako takové, ale především odhalení možných souvislostí mezi výše zmíněnými nestandardnostmi v projevech tlumočníka a kvalitativními nedostatky jejich českých protějšků. Výsledky budou interpretovány za pomoci názorných příkladů. Tyto ukázkové segmenty budou odpovídat významově korelujícím úsekům VP a CP určitého rozsahu. Jejich délka nemohla být standardizována vzhledem k různorodé povaze jevů, které demonstrují. Jednotlivé segmenty tak mohou být realizovány v různých formách, od krátkých frází, přes jednoduché věty až po rozsáhlá uskupení několika sobě jdoucích souvětí. Délka jednotlivých segmentů je vždy zvolena tak, aby pozorovaný problém zachytila v plné šíři, popř. v kontextu relevantních souvislostí.

3.6.2.1 Tlumočník 1

Plynulost projevu

Přednes tlumočníka probíhá velmi plynule, a to i navzdory četným pochybením, kterých se ve svém projevu dopouští tlumočník. V této kategorii zohledněna analýza na kolik proměnných, jmenovitě výskyt hezitačních zvuků, nepřeknutí a neřádných pauz.

Na první z těchto jevů, hezitační zvuky, je výkon tlumočníka až překvapivě skromný. Nejenže ve srovnání s výchozím projevem je jejich výskyt relativně vzácný, ale většinou se navíc nejedná o hezitační zvuky v pravém slova smyslu, jako spíše o neřádné prodloužení některých hlásek. O nic méně se pak vyskytují různé formy nepřeknutí a nepřetvářené opakování některých slov, jejichž souvislost s charakterem projevu tlumočníka je v mnoha případech patrná. Důkazem je následující segment znázorňující korelaci mezi výskytem vycpávkových slov v projevu tlumočníka a neřádným prodloužením hlásek i opakováním výrazů v české interpretaci tlumočníka.

Segment . 1

VP:

Doesn't matter what **what** they **sort of** **ss** their language or their **sort of** tradition. So you **you** must accept **.** If you really **imp** stress **.** importance of races, then you should not receive me. I'm Tibetan, I'm not Czech.

CP:

A nezáleží na tom, t. eba **jakým** jazykem hovoří **.** **prost** **musíme** je přijmout. **Když** **pros** když **hovoříte o otázce rasismu ve vaší zemi**, tak byste se asi neměli **obracet** na mě, protože já nejsem Čech, ale Tibetan.

Nutno podotknout, že je tento typ interferencí v hrubém nepoměru s množstvím podobných nedokonalostí VP. V praxi eváčně v t-ín případě si s nimi tlumočník poradil bez toho, aniž by plynulost jeho projevu výrazně utrpěla.

Poněkud zastíjeným typem zaváhání jsou u tlumočnicka tzv. prázdné pauzy. Jak ukázala provedená pozorování, příčiny těchto pauz se mohou různit. Neve všech případech je vliv výchozího projevu patrný, často se však jedná o přímou reakci na zaváhání řečníka nebo strategické vyčkávání na sémanticky kompletní informaci. Kromě toho se ukázalo, že vinu lze v některých případech připsat také gramatickým i jiným jazykovým nesrovnalostem VP. Pauzami si pak tlumočník vytváří prostor pro vyhodnocení a přeformulování přichozích informací. Příkladem je převod následujícího segmentu, jehož originální znění bylo vyjma etných vycpávkových slov problematické především v rovině syntaktické a lexikální. Z povinností stojí také vypuštění informací, ke kterému dochází zřejmě právě následkem nutných úprav.

Segment . 2

VP:

So now, **um** and actually last **[naus]** few years **wherever** Tibetan community **.** **there**, in Canada, America, **um** Australia, **wherever** Tibetan community **.** **there**, **you see** now we **um** develop sort of ((speaking Tibetan)) associations, or Sino-Tibetan friendship **association**.

CP:

Před í n kolika lety jsme zaznamenali ten fenomén, fe po celém sv t se za aly vytvá et tibetské komunity , takže í nyní utvá íme í asociace ínsko-tibetského p átelství.

Logická výstavba a koheze projevu

Tlumo níková interpretace je celkov soudr fná a v oblasti koheze nevykazuje fládné výrazn j-í problémy. V praktickém smyslu slova to znamená, fe se mu da í eliminovat velké množství kohezních nedostatk , kterých se v p vodním projevu dopou-tí sám e ník. Jevem, který logickou výstavbu místy naru-uje, je absence adekvátních spojek, potaflmo nedostate ná logická návaznost mezi v tami. Detailní srovnání CP a VP v-ak nasv d uje tomu, fe se jedná o p ímou interferenci originálu. Tento jev je navíc zcela pochopitelný, vezme-li se v úvahu, fe k dopln ní správné spojky by musel tlumo ník znát význam celého souv tí, což by v mnoha p ípadech souviselo s vy káváním a nefládoucím zaostáváním za e níkem. S podobným problémem se musel tlumo ník vypo ádat jifl v samotném úvodu. Poda ilo se mu to v-ak pouze v druhém ze dvou po sob jdoucích p ípad , navíc za cenu zna ného významového posunu (viz Segment 3).

Segment . 3

VP:

I think let me say. Um, [wev] I go, I always seek um sort of feeling. I am um another human being. And then a person now [sev nt] eight years old, you see the judging um events on this planet.

CP:

Takfe dovolte, abych k tomu ekl. A jedu kamkoliv, vfdy í mám takový pocit uvnit sebe, í fe v-ichni jsme lidskými bytostmi, a ufl jsme kdekoliv.

Bez pov-ímnutí by v této kategorii nem la z stat ani tlumo níková intonace, která je jako kohezní prost edek také nezanedbatelná. P estofe tlumo ník pov t-inu asu udrfluje p írozené tempo eského jazyka, vliv dalajlamova útrfkovitého frázování je patrný. V závislosti na m nícím se intonaci dalajlamy se

tak do jisté míry má také charakter přednesu tlumočníka, který opakovaně kolísá mezi fází úplné plynulosti a útrfkovitěho frázování. Kromě korelace s intonačním vzorcem tlumočníka souvisí tento jev nepochybně také s nutností řešení gramatických a jiných nesrovnalostí VP.

Úplnost interpretace a zachování provedeního smyslu

a) Explicitace významu a předání informací

Množství informací předaných nad rámec obsahu provedeního projevu není u tohoto tlumočníka příliš velké. Z analýzy vyplývá, že k explicitaci se tlumočník uchyluje především proto, aby vykompenzoval syntaktické i jiné nedostatky provedeního sdělení. Ukázkou takového postupu je jeho interpretace znázorněná v následujícím segmentu. Zatímco dalajlamova formulace obsahuje gramatické chyby a je sémanticky i syntakticky neúplná, tlumočník se ji posluchačem snaží zpřístupnit právě předáním chybějících informací.

Segment . 4

VP:

So **um**, these two things now leaders or **president** or **prime minister** or politicians, I think **not** much connection.

CP:

takže tyto dvě věci by si měli lidé, **prezidenti**, **p** **premiérové**, politici uvdomit.

Ale mezi nimi prostě tento vztah tato vazba neexistuje.

Jak ovšem odhaluje další část analýzy, činí tak za cenu ztráty informací a záměny významu dalších vět. Jedná se však o výjimečný úkaz, nebo další snahy o dovedení ufládným nevládnoucí významový posun neprovází.

b) Generalizace a vynechání informací

Z provedených analýz vyplývá, že zobecnění informací se tlumočník dopouští spíše nevdomky. Z kontextu lze vyvodit, že se tak často děje z důvodu

nadbyte nosti dané informace v p vodním projevu (nap . redukce p vodního š *Buddhist monkō* na pouhé š *mnichō*) nebo kv li nepost ehnutí informace tlumo níkem ve chvíli zaneprázdn ní p edchozím, zpravidla složit j-ím segmentem. Tyto situace v-ak mohou vést afl k úplnému vynechání informace. Obtířnost p edchozího segmentu sice není podmínkou a tlumo ník se výpustek dopou-tí asto i bez zjevné p í iny, u složit j-ích segment je v-ak toto riziko zjevn vy-í. Jako p íklad m fle poslouchit ztráta informací p i p evodu následujícího p edev-ím syntakticky problematického segmentu.

Segment . 5

VP:

What is [f lozof] purpose of these different [f lozof]. The same purpose. To [stenden n], practice of love, compassion, forgiveness, these things.

CP:

pro takový rozdíl existuje, jaký pro nás má význam. Protoflee vřdycky hovo íme o té lásce, odpu-t ní, soucitu,

c) Zm na smyslu sd lení

T etí pozorovaná prom nná, totiž zm na smyslu výpov dí, se ukázala být zásadn podmín na kvalitou výchozího projevu, a to v naprosté v t-in p ípad . Jedná se o odchylky r zné d leřitosti a rozsahu, které mohou být záleřitostí jediného slova i n kolika na sebe navazujících souv tí. Výrazné zm ny významu se tlumo ník dopustil nap . v následující v t p vodn pojednávající o odv kých svárech ínského a tibetského národa.

Segment . 6

VP:

Um, of course, um [several centuries], [han] brothers sisters [we] Tibetan were cross. Um like that.

CP:

Samoz ejm í v Tibetu jsme fflí po celá staletí velice úzce v sousedství.

Jak napovídají znázorněné syntaktické nedostatky originálu, charakter výchozího projevu sehrál zřejmě i zde svoji roli. Další významové posuny sice nejsou natolik zásadní, také u nich je však patrná souvislost s nedokonalostmi originálu.

Gramatická správnost

Jako rodilý mluvčí českého jazyka se tlumočník nedopouští závažných gramatických chyb. Morfologické nedostatky VP v oblasti členění slovesných skupin zmizí jednak díky odlišné povaze vět, jednak díky tlumočnickové pohotovému korekci. Jako problematická se jeví pouze úroveň syntaktická, kde je vliv originálu zjevně natolik významný, že se promítá i do kvality české interpretace. Ukázkou je převod následujícího segmentu, při němž se převodní narůstá syntax odpovídajícím způsobem promítla také do struktury CP.

Segment . 7

VP:

One group, um their fundamental sort of belief is God, creator.

CP:

Na jedné straně i za kladně p esv d ení i je víra v boha, ve stvo itele.

Podobné korelace se objevují opakovaně, bezpodmínečným pravidlem však nejsou. K přesnému kopírování anglických struktur se tlumočník nechává výjimečně svěst i v případech, kdy jsou větňkové převodní formulace syntakticky v pořádku. Pochybení tohoto typu lze při šti tlumočnickov snaze anticipovat nevyřešené informace a eliminovat tak prostojem sobené větňkovými hezitačními zvuky.

Segment . 8

VP:

Before nineteen fifty-nine i um, you say we often um you say complain about Chinese policy.

CP:

Před rokem devatenáct set padesát dev t i ((ekání na e níka)) jsme asto si st flovali na ínskou politiku.

Adekvátnost stylu a terminologie

Prostředí lovací funkce styl se tlumočnickovi dá zachovat bez výrazných potíží. Na rozdíl od gramatických, sémantických a jiných nedostatků se v této oblasti dohládných zásadních korekcí nepoužívá. Patrná je například tendence sjednocovat místy fragmentární výchozí projev za pomoci většinou logických konektorů. Vznikají tak delší souvětí, jež nabývají na přehlednosti, zároveň však nepatrně ztrácí na rétorické síle.

Také z hlediska terminologie je tlumočnickova volba slov a pojmů stylisticky adekvátní. Jak demonstruje následující příklad, automaticky se zhostil například korekce na kterých lexikálních a kolokálních nepřesnostech.

Segment . 9

VP:

um actually, Czech people. ((laughing)) Czechoslovak people.

CP:

Ve vašem případě jsou to Češi nebo Čechoslováci.

Celkově tak česká interpretace přebírá její anglický vzor. Nevhodná volba slov pak často i zde souvisí s nedokonalostmi originálu. Následující segment například poukazuje na možnou spojitost mezi absencí podmínek a přisudkem ve VP a jejich doplněním tlumočnickem spolu s nehodícím se pojmem *šv cih*. Podobnou provázanost lze sledovat též u většiny terminologických a lexikálních odchylek.

Segment . 10

VP:

As a result, even those rich people not necessarily very happy. Always too much stress, anxiety, fear, frustration.

CP:

A nevíchní lidé musí být nutně – aštni, protože vždy existuje mnoho věcí jako je strach, stres, frustrace.

3.6.2.2 Tlumo nice 2

Velké množství problematických jevů přítomných v projevu tlumoníka 1 se vyskytlo také u této tlumo nice, jejich míra a podoba se však v nich liší.

Plynulost p ednesu

Poměr hezita níh zvuků, p e knutí a neřádných pauz se u této tlumo nice ukázal být odlišný. Na rozdíl od prvního tlumo níka, který se při potížích uchyluje především k prázdným pauzám, je její výkon charakteristický spíše velkým množstvím hezita níh zvuků. Zdá se dokonce, že jejich četnost značně převyšuje počet zaváhání e níka. Dikazem je například několikanásobné zaváhání, kterého se tlumo nice dopouští při převodu problematického segmentu v samotném úvodu projevu (viz Segment . 11). Kromě tichých pauz, které evidentně korelují s těmi dalajlamovými, se tu vedle sebe vykytuje hned několik hezita níh zvuků a p e knutí, které svádí o potížích tlumo nice s překládáním gramaticky nedokonalé struktury.

Segment . 11

VP:

Respected brothers and sisters, I always describe, you as human being, no differences.

CP:

Vážené bratři, vážené sestry. Já vždy popisuji vás jako člověka jako člověka, mezi kterými nejsou rozdíly.

Jelikož se hezita ní zvuky vyskytují i v případech, kdy u dalajlamy k řádným výrazným pochybením nedochází, dal by se jejich nadměrný výskyt vyhodnotit jako přirozená vlastnost p ednesu tlumo nice. To však nic nemění na faktu, že v převodu problematických segmentů jejich podíl dále výrazně roste. Dokládá to také následující situace, kdy se tlumo nice musela vypořádat se syntakticky a sémanticky velmi složitou formulací.

Segment . 12

VP:

Um Tibetan. Um, then í since [] [] [] political matter, I already retired. Then, you say my sort of [] now ((speaking Tibetan)) commitment, [] preservation of Tibetan culture. Usually I describe [] [] [] culture of peace, culture of non-violence, culture of compassion.

CP:

Um jsem Tibe an, tak Tibet a pak um, protofe um jsem z politického fivota se um stáhnul. um tak um mám um závazek, um u udržování tibetské kultury. um [] kultury míru, nenásilí a soucitu.

Krom hezita níh zvuk a p e eknutí se v projevu tlumo nice vyskytuje je-t jeden, pro ni specifický jev, a to opakované í nesouvislé vyslovování n kterých slov. I jeho distribuce patrn souvisí s mírou problemati nosti VP (viz Segment . 11).

Logická výstavba a koheze projevu

Stejn jako v p edchozím p ípad se musela tlumo nice p í p evodu VP vypo ádat s naru-enou syntaxí, absencí logických konektor a atypickou intonací. I tentokrát se dané jevy do zna né míry podepsaly na celkové soudrřnosti její interpretace. Na rozdíl od p edchozího tlumo níka je v-ak její snaha o kompenzaci chyb jících logických konektor o poznání men-í. Jak demonstruje následující segment, vzájemná provázanost v t je n kdy dokonce men-í nevl v originálu.

Segment . 13

VP:

the spirit of European Union, you see eventually, should ((speaking Tibetan)) should spread and let in Africa an African sort of union. Sometimes [] people call [] Pan Africa. I think thatø um very necessary, if [] union of Africa develop.

CP:

Evropská unie í **um** by se m la roz-í it, **um** by se m la roz-í it tato my-lenka na dal-í kontinenty, fe by m la vzniknout africká unie. N kdo ob as poufívá výraz panafrická. Já si myslím, fe to je velice zásadní a nutné. **Unie pro Afriku** by se m la **um** rozvinout.

V porovnání s prvním analyzovaným tlumo níkem je interference výchozího projevu markantn j-í také v oblasti intonace. Z analýzy vyplynulo, fe ji tlumo nice místy imituje zcela v rn . Mnohdy tak dochází k odchýlení od p irozeného rytmu eského jazyka, ímfl trpí nejen celistvost formulací, ale v tám chybí také pat i ný d raz. Ukázkou tohoto jevu je následující segment, který znázor uje dalajlamovo nepat i né klesání hlasem v rámci jediné v ty a jemu odpovídající intonování tlumo nice.

Segment . 14

VP:

On that level, we can build, genuine harmony, on the basis of [mi u l] respect, [mi u l] learning, [mi u l] admiration.

CP:

a na této úrovni m feme, stav t, skute nou, harmonii, na základ vzájemného **um** uznávání, vzájemného **obohacování**, vzájemného u ení se jeden od druhého.

Úplnost interpretace a zachování p vodního smyslu

Smysl sd lení se tlumo nici da í p evést relativn úsp -n , stejn jako u p edchozího tlumo níka jsou zde v-ak patrné významové odchylky r zného typu a závaflnosti.

a) Explicitace významu a p idání informací

Do vysv tlování a rozvíjení p vodního sd lení se tlumo nice pou-tí spí-e z ídka. Z provedených analýz vyplývá, fe p vodní sd lení pov t-inou roz-í uje spí-e o formulace rétorické, jejichfl vkládáním se snaflí docílit v t-í soudrflnosti i p sobivosti projevu. V n kterých p ípadech se také jedná o zp sob kompenzace

gramatických nedostatků originálu. Obojí demonstruje následující segment, kde tlumočnické nejprve přidává chybějící sloveso, na což promluvu spíše stylisticky vylepšuje uvozovací frází *š musím říct*.

Segment . 15

VP:

As a matter of fact, seven billion human **being**. We are **um**, we **belongs** to one human family. So, firstly, **um**, I feel great honour having this opportunity.

CP:

Existuje [sedm] miliard **um um** lidí na této **Zemi**, **je to** jedna lidská rodina. Takže úplně nejdříve **musím říct**, že cítím velkou **poctu**, že mám tuto možnost.

Explicitace ve smyslu dovedení problematiky je však místy patrná také. Ukázkou takového doplňujícího komentáře je například následující segment. Poté, ať takové explicitace je však velmi diskutabilní.

Segment . 16

VP

So therefore, **you say**, I really feel it is really worthwhile to preserve this **sort of** language, this script.

CP

a proto si myslím, že je velice důležité uchovat tento jazyk a toto písmo. **Tibetský jazyk a tibetské písmo**.

b) Generalizace a vynechání informací

Co se týče zobecnění informací, tlumočnické se k tomu uchyluje spíše zřídka. Z analýz vyplývá, že jim k tomu v téžině vede neporozumění originálu nebo také v tomto případě snaha o jeho napravení. První ze zmíněných situací zachycuje následující segment, kde však pochybení není na straně tlumočnické, ale dá se říci

spí-e neznalosti tlumo nice, která se generalizací vyhýbá p evodu neznámého termínu *š Nalanda mastersō*.²⁰

Segment . 17

VP:

I am Buddhist. Um I am ss I think more precise, I am student, or follower of Nalanda masters.

CP:

jsem buddhi sta, jsem student, jdu stále cestou svých mistr

Ukázkou pokusu tlumo nice o nápravu je patrný v segmentu následujícím. Výsledkem je upravení problematické v tné struktury spolu s nahrazením vágního pojmu *š computer recordō*, které v-ak jde ruku v ruce se ztrátou p vodní komi nosti.

Segment . 18

VP:

But Chinese officials, you say now they almost like, they are sort of record computer, always say splitters, the splitters ((laughing)).

CP:

í-tí p edstavitelé mají v sob zabudovaný jakýsi um jakýsi kolovrątek v hlav v tom smyslu, fe se chceme odpojit.

Výchozí projev a pot eba jeho nápravy má patrn sv j podíl také na úplném vypou-t ní informací. Tlumo nice opomíjí segmenty r zné délky a d lefitosti, p i emfl se zjevné p í iny r zní. Následující p íklad dokumentuje výpustku, která z ejm vznikla vlivem fonetických nedokonalostí originálu v kombinaci s jeho zvý-enou informa ní hutností zp sobenou dv ma po sob jdoucími íselnými údaji.

²⁰ Nálanda byla starov ká univerzita v indickém Biháru, která ve své dob fungovala jako centrum buddhistické vzd lanosti.

Segment . 19

VP:

So therefore, preservation of Tibetan ecology is not only concern for six million Tibetan people, but I [tenk] over billion human beings life, very much [d bet] on these rivers. So these three, um my commitment.

CP:

Proto je otázka um tibetské ho životního prostředí a jeho ochrany nejenom v cí tibetského národa, ale um vlastn um obecn um lids um lidí um , a to jsou tedy mé závazky.

c) Změny smyslu p vodního sdělení

Kromě přidávání a vypouštění informací se tlumočnické dopouští také různými závažnými významovými posuny. I zde se mohou objevit různé vlivy nedostatku VP je však i v tomto směru nezanedbatelný. První v tomto následujícího segmentu je například případ toho, jak velký vliv na porozumění tlumočnické může mít dalajlámová fragmentární syntax a nedostatek logických spoj. V druhé větě pak zjevně právě kvůli opravě předchozí chyby uniká dalajlámová autokorekce, čímž dochází k provedení nepatřitého gramatického přísluší u slova *ekolog*.

Segment . 20

VP:

Then, then environment. Some Chinese, one Chinese ecologist, he wrote, one article.

CP:

A potom osvícení. Některí, um pardon životní prostředí, um in-tí em ekologové napsali lánek

Segment následující pak demonstruje podobný jev ve větším měřítku. Je zjevné, že tlumočnické plně zaměřené analýzou problematických formulací se nedostává dostatečného prostoru na poslech nových přichozích informací.

Významové odchylky se tak et zí a –patná interpretace v záv ru segmentu je tak spí-e –pi kou ledovce bez zjevného zap í in ní ve struktu e VP.

Segment . 21

VP:

Our own problem, we've got in you see Tibet, I always you see telling, I very much um sort of impressed, the spirit of European Union. So we do not want separate from peoples of the China. Within peoples of the China, you see, we can solve our problem. We are not seek independence.

CP:

Ná–vlastní, problém, um v Tibetu, um m vede k tomu, fe jsem vždy znovu um plný obdivu v i duchovní um Evropské unie. My nejsme odd leni od lidu íny. My cítíme, s lidem, íny. My m feme, vy e-it, své, problémy. Ne um hledáme, rozdílnosti.

Gramatická správnost

Také u této tlumo nice se gramatická pochybení vztahovala výhradně k oblasti v tné syntaxi. Výjimku tvo í chybné sklo ování podstatného jména *unie* zazna ené v p edchozím segmentu (Segment . 21). Souvislost s nesrovnalostmi ve výchozím projevu je v tomto ojedin lém p ípad zcela evidentní. Pochybení lze interpretovat jako snahu tlumo nice o zp tnou korekci, p i které ov-em nedochází k náprav p edchozího významového posunu.

etné syntaktické nedostatky originálu se tlumo nici da í napravovat v p eváfné v t-in situaci. Následující segment je v–ak ukázkou toho, fe v kombinaci s dal–ími typy nedokonalostí, jako jsou vycpávková slova, nevhodné lexikální volby e níka i jeho p epínání mezi jazyky, m fe být jejich vliv na syntaktickou správnost interpretace zásadní.

Segment . 22

VP:

I always **telling**, **um** **expressing**, the spirit of European Union, **you see** eventually, should ((speaking Tibetan)) should spread and **let** in Africa an African **sort of** union.

CP:

Já vřdy, íkám, **um** **vřsv** **tlujj**, ře **duchovní** Evropská unie í **um** by se m la roz-í it, **um** by se m la roz-í it tato my-lenka **na dal-í kontinenty**, ře by m la vzniknout africká unie.

Adekvátnost stylu a terminologie

Prost řd lovací styl originálu z stává do velké míry zachován. Významnou stylistickou zm nou je propojování p vodn krat-ích fragmentárních v tných celk do del-ích, logicky provázan j-ích souv tí. Krom nápravy gramatických nedostatk je výsledkem také navázání v t-í plynulosti, které v-ak u n kterých formulací vede také ke ztrát jejich rétorické síly. Obojí demonstruje následující segment, kde je krom syntaktických úprav originálu patrná také redukce e níkova vlastního stylu, jenř se v originálu projevil mj. n kolikanásobným opakováním slova *culture*.

Segment . 23

VP:

since **■ ■ ■** political matter, I already retired. Then, **you say** my sort of **■** now ((speaking Tibetan)) commitment, **■** preservation of Tibetan culture. Usually I describe **■ ■ ■** culture of peace, culture of non-violence, culture of compassion.

CP:

protoře **um** jsem z politického řivota se **um** stáhnul, **um** tak **um** mám **um** závazek, **um** u udrřování tibetské kultury, **um** **■** kultury míru, nenásilí a soucitu.

Danému funk nímu stylu tlumo nice adekvátn p izp sobuje také volbu slov. Krom vý-e zmín něho neporozum ní fráži ř *the spirit of European Union* ñ (viz Segment . 21) jí problémy íní spí-e neznámé pojmy nebo termíny, které jsou

dílem invence samotného dalajlamy (viz Segment . 24). Ostatní lexikální nedokonalosti jsou pak spíše otázkou –patné kolokability slov s okolním v tným kontextem.

Segment . 24

VP:

an African sort of union

CP:

Unie pro Afriku

3.6.2.3 Tlumo nice 3

Podle očekávání se ukázalo, že ve srovnání s předchozími dvěma případy se míra problematičnosti projevu této tlumo nice v jednotlivých kvalitativních kategoriích výrazně liší. Logickou příčinou je zejména odlišný, konsekutivní mód tlumočení, který byl především pouflet, ale také v tiché obeznamenost s e níka související s jejím statutem dalajlamovské dvorní tlumo nice.

Plynulost p ednesu

Na rozdíl od výše analyzovaných příkladů tlumočení simultánního je plynulost sledovaného produktu KT narušena podstatně méně. Poměr nedostatků je výrazně nižší ve všech zkoumaných kategoriích, tj. v oblasti hezitačních zvuků, překnutích i prázdných pauz.

Konkrétní prázdné pauzy se například v interpretaci neobjevují téměř vůbec. Do velké míry je to způsobeno také tím, že tlumo nice není především konsekutivním převodem nuceně kat na místy nepřerušitelného e níka. Naproti tomu hezitační zvuky se v jejím projevu objevují zcela běžně. V porovnání s předchozími dvěma hodnocenými výkony spočívá hlavní rozdíl v tom, že jejich distribuce ve větě nepřerušitelně závisí na nedokonalostech VP. Jako příklad může sloužit následující, převodně velmi krátký segment v úvodu jedné z promluv. Zaváhání tlumo nice a syntaktickou nedokonalost jejích formulací v tomto případě nelze popisovat pochybením e níka, nýbrž jejím problémem s interpretací vlastní notace i vyvoláním dané informace z paměti.

Segment . 25

VP:

Biologically, í we are social animal.

CP:

Tak um, ufl, naa, tom vlastně, ufl z biologického hlediska, um jsme v-ichni lidé na celé planetě jsme tvorové společně

Logická výstavba a koheze projevu

Zásadně se sledovaný konsekutivní převod liší také mírou vlivu VP v oblasti logické provázanosti a soudržnosti. Důležitou roli hraje fakt, že má tlumočnické dispoziční celistvé sdělení, a na rozdíl od výše analyzovaných tlumočnických je tak výrazně méně závislá na povrchové lingvistické struktuře originálu. Ukázkovým příkladem je následující segment, ve kterém dochází k transformaci několika dalajlamových vět do jediného, mnohem lépe strukturovaného souvětí. V důsledku toho se kromě nápravy povodních gramatických nedostatků zvyšuje také celková srozumitelnost sdělení. I zde je však patrný jistý významový posun, který lze bezesporu přisoudit vágnosti a syntaktické rozptýlenosti eufemických prvních vět. Jelikož má tlumočnické pracující v konsekutivním módu více prostoru pro analýzu a reprodukci, pokouší se toto sdělení interpretovat za pomoci vlastní invence a znalosti. Jeho kompatibilita s originálem je však diskutabilní.

Segment . 26

VP:

Even those who are very angry person, I think at, at the time of [br d], um next few years, I think that kind of anger there, then, all survive. So, seven billion being, including trouble maker, angry person, at the time of our birth, and next um few years, you see, um, main sort of dominant our emotion is love. Love towards mother. Um, mother side also tremendous [fek n], love.

CP:

i ty lidské bytosti, které v sobě mají spoustu hněvu nebo agrese, a mezi těmi sedmi miliardami lidí um na této planetě um takoví jsou, tak i lidé um, na základě svého života, um když se narodili, tak by nepřišli bez toho pocitu sounáležitosti, bez toho aby dostávali od svých rodičů nebo od své maminky, spoustu lásky, a v tomhle případě v tuto lásku, tu v elost um zpět opouštěvali.

Zcela nulová je pak interference dalajlamovy intonace, která vzhledem k specifické povaze KT do interpretace proniknout ani nemůže. Nerušená

rytmickými vzorci VP tak tlumo nice intonuje v souladu se zákonitostmi českého jazyka.

Úplnost interpretace a zachování p vodního smyslu

Ani t etí projev se neobe-el bez etných odchylek z hlediska zachování p vodního významu. Pom r sledovaných typ informa ních posun se v-ak v porovnání s vý-e analyzovanými tlumo níky li-í. Interpretace je charakteristická p edev-ím hojným výskytem explicitací.

a) Explicitace významu a p idání informací

Snaha o dovysv tlení p vodního sd lení je u tlumo nice 3 mnohem intenzivn j-í nejl ve vý-e analyzovaných p ípadech. Do velké míry to souvisí s prostorem pro kreativitu, který tlumo nici vzniká díky odstupu od VP a nezávislosti na e níkov tempu. Ukázkou jsou explicitace provedené p i p evodu následujícího segmentu. Zatímco dalajlamova výpov je velmi neur itá, tlumo nice se pokou-í o detailn j-í interpretaci, která by lépe vystihla smysl e níkových slov a zárove i více zap sobila na poslucha e.

Segment . 27

VP:

Then I think imagine í when you í when you sort of see the í um, or for example I think, one boat or something, you see, you survived, just, um just yo yourself. Then reach, one empty place. Just, you know, then, um í some sort of small come from one corner. Oh, that í how much the person feel happy. Oh, that must be some human being

CP:

Um, kdyfl si p edstavíte, fle byste, fle by lov k byl sám, na n jakém pustém ostrov úpln ztracen, dlouhou dobu, zcela sám, aa, nebo na pusté pláni, nevím jestli to byl ostrov nebo plá , ale je prost zkrátka lov k úpln sám, a po dlouhé dob, najednou najde, nebo se tam objeví, um dal-í lidská bytost, tak si p edstavte tu nesmírnou radost, kterou ten osam lý lov k má,

b) Generalizace a vynechání informací

Výskyt generalizací je ve srovnání s předchozími simultánními tlumočenými interpretacemi výrazně méně. Také zde je zjevným důvodem v této prostorové tlumočnické provedení významu v jeho plné šíři. Nalezené příklady navíc nevykazují zjevnou spojitost s nedostatky originálu. Jistý vliv je patrný u jediného segmentu v samém závěru zkoumaného úseku, kde mohla vést tlumočnická zobecnění souhrn kolika nedokonalostí VP, tj. chybná výslovnost klíčového pojmu *awareness*, jeho nevhodná kolokace se slovesem *make* a nestandardní vnitřní struktura narušená uskupením vycpávkových slov.

Segment . 28

VP:

There's plenty of reasons. And immense benefit. So through education, **you see we can, we can, we can make, [evenes], these things.**

CP:

máme d vody, mít nad ji, a doufat, aa le tím klí em rozhodn bude ten systém vzdávání.

Ani tento tlumočnický výkon se však neobešel bez úplného vypuštění některých informací. Tento jev je sledovatelný především v těsném sousedství provedených explicitací nebo významových posunů, což se dá logicky interpretovat jako důsledek přílišné koncentrace tlumočnické na jeden informační segment s důsledkem zanedbání toho nadcházejícího. Ilustrací je následující výpoveď v samotném závěru dialogové odpovědi na první otázku, který mimo jiné poukazuje na gramatickou a lexikální problematiku VP, jež tyto významové posuny a vypustky podmiňuje.

Segment . 29

VP:

So all this, happen, because our existing **education, not much pay attention about our inner value.** So since, we are thinking humanity, **not only believer,** so, there is no other choice, except, **certain sort of way of approach** **not based on faith,**

but based on scientific **finding**. And common sense, common experience. So we, actually, already **working**, making **draft**. The secular **sort of**, ethics. Sometimes we **um** describe universally **an** universal values. So, it can, firstly can fit, in, secular education, and secondly, that, **cover**, **entire**, seven billion human **being**.

CP:

Um, a pro k tomuhle dochází? Jak jsem právě řekl, je to proto, že **um** od malička nejsme vychovávaní k těm základním, lidským, základním morálním hodnotám. **A ty vs, ty lidstvu v současné době chybí, a koliv je po materiální stránce, jifi tak pokročilý.**

c) Změny smyslu p vodního sdělení

Změny ve významu, kterých se tlumočnické dopouští nejsou ve většině případů nikterak závažné. Často se jedná spíše o snahu tlumočnické zdůraznit určitá fakta i výchozí projev nějakým způsobem vylepšit. V nich kterých případech je vliv originálu evidentní. Následující segment poukazuje na významnou roli vlivu originálu v překladu, je-li vedle tlumočnické nepřesnosti p evodu časového údaje, a to i přes jeho relativní srozumitelnost.

Segment . 30

VP:

So he, once told me, **in nineteen ninety, nineteens, um** nineteen nineties, **you see** he told me,

CP:

jak je to do nedávna um je to vlastně na začátku minulého století, nebo před tak krátkou dobou jako sta stovkou let, nebo je to krátká doba

Vliv VP na míru zachování p vodního smyslu je viditelný také v příkladu níže (Segment . 31), kde se tlumočnické nejprve dopouští drobné významové odchylky, na tu se vlivem následně dále, doprovázená naprostým vypuštěním vety *That can be possible.* Také v tomto případě mohou být důvodem gramatické nedostatky originálu.

Segment . 31

VP:

We have to seriously í **thinking** and research. How ... **you say**, **how sort of**, **how to**, **include**, **in secular**, **education**, **some education about ethics**, **about compassion**. That can be possible. **According** **Indian tradition**. **Um** í **say they** they use the word ((speaking Tibetan))) **secular**. Indiaø [k ns n] itself, **um**, **you see** **based on secular**, **um s s um s secularism**.

CP:

Um je, **my ufl jsme se pustili**, **nebo já sám ufl jsem inicioval takový výzkum**, **a postupné sestavení**, **jakýchsi osnov**, **které by v sob jako svoji základní ást**, **obsahovaly práv sekulární etiku**. **Um** kdyfl pouflívám ten termín sekulární, tak já **um**, **já ho**, já o n m hovo ím v v kontextu toho, **jak byla vytvo ena sekulární um ústava v Indii**.

Gramatická správnost

Stejn jako v p edchozích dvou p ípadech je výkon tlumo nice charakteristický spí-e etnými nápravami p vodních gramatických chyb nefl tvorbou nových. Z hlediska morfologie odhalila analýza pouhé dv chyby, ob související s nesprávným sklo ováním podstatných jmen. První z nich se tlumo nici da í ihned opravit, bez pov-ímnutí tedy nakonec z stává jen jedna jediná (viz Segment . 32), problemati ností VP ji v-ak dle mého názoru od vod ovat nelze.

Segment . 32

VP:

religious **sort of** differences

CP:

rozdíly mezi **nábofenstvím**,

Díky konsektivní povaze p evodu je vliv VP minimální také z hlediska v tné syntaxe. e níkovy nedokonalé formulace vedou spí-e k odchylkám v oblasti významu nefl p ímému p enosu do syntaktických struktur, které tlumo nice zvládá efektivn napravit. Na rozdíl od ST zde v-ak vzniká prostor pro jiný ru-ivý jev.

Jsou jím opakované zásahy e níka do výkonu tlumo nice. Práv zde se vliv na syntaktické uspo řádání CP ukázal být nejv t-í. Situace zachycená v Segmentu . 33 demonstruje p eru-ení interpretace e níkovou poznámkou o distribuci mikrofon . Nejen, fle na ni musí tlumo nice okamflit reagovat, ale zárove je nutné, aby v pam ti udržela zbývající nep evedené informace, ke kterým se posléze op t vrací. Tato interference jí iní evidentní problémy p i navázání na p vodní tok my-ílenek, cofl se projevuje práv nedokonalostí syntaxe následované dokonce významovou výpustkou.

Segment . 33

CP:

Aa ■ jiné tradice, které nap íklad v jednoho stvo itele nev í, tak ty zase v í v to, fle v-echny lidské bytosti a nejenom í

VP:

Wait wait wait í if ■ more megaphone, if available, then ■ one megaphone there. And then, you can share.

CP:

A prosím vás, pokud máte víc mikrofon , tak moflná jeden mirkrofon dejte taky nahoru, a tam se o n j n jak pod lte. Aa ((smích)) í

VP:

And also I think, if one ((speaking Tibetan)) um, then, if possible, ■ another one, there.

CP:

A dal-í mikrofon prosím vás, takfle na ob strany.

VP:

If, if not, you should jump. ((laughing))

CP:

Pokud um, poku nebudou mikrofony nahore, tak kdyftak sesko te dol ((komi nost vyjád ená tónem hlasu)). Um. Tak fle ta lidská um, jo fle jsme v-ichni jsme, tedy, stejní. ■ ■

Adekvátnost stylu a terminologie

Také t etí tlumo níci se da í p vodní prost sd lovací styl adekvátn p evést, i tentokrát v-ak s ur itými obm nami. Podobn jako u druhého tlumo níka je u ní patrná snaha o vytvo ení v t-í provázanosti mezi v tami, což se projevuje vznikem n kdy afl nezvykle dlouhých souv tí (viz Segment . 27). V porovnání s analyzovanými p evody simultánními v-ak odstup od VP poskytuje tlumo níci prostor pro pat i né intonování a distribuci d razu, a k výrazné ztrát rétorické síly proto nedochází.

Rozdílná je situace v oblasti lexikální. P í své analýze jsem u tlumo nice zaznamenala ob asné tendence k p ehnan hovorovému afl dialektickému vyjad ování. To v-ak v dalajlamov projevu p ítomno není, a v u-ích poslucha e tak m fle vést i ke snížení jeho celkové úrovn . Jedním takovým p íkladem je spojka *špoku ò* ozna ená v p edchozím segmentu. V ostatních p ípadech se jedná p edev-ím o hovorové formy n kterých ukazovacích zájmen (Segment . 34).

Segment . 34

VP:

including trouble maker, angry **person**, at the time of our birth

CP:

tak i **tidle** lidé **um**, na za átku svého flivota, **um** kdyfl se narodili

Nutno podotknout, fle naopak p vodní terminologické nedostatky i nevhodn volené kolokace se tlumo níci da í napravovat, viz substituce nepat i n poufitého pojmu *õmaterialö* eským *õpo materiální stránceö*.

Segment . 35

VP:

Then, now, **manys a country**, the **material** there **highly develop**

CP:

a po materiální stránce, se **um** flivot lidí nesmírn . usnadnil

4. DISKUZE

Následující kapitola si klade za cíl shrnout získané výsledky a okomentovat jejich relevanci ve vztahu k Modelu úsilí Daniela Gila. V návaznosti na celkové vyhodnocení výzkumu a jeho vdeckého přínosu bude pozornost věnována také odhaleným úskalím a nedostatkům. Opomenuty nebudou ani náměty na jeho potenciální vylepšení i rozšíření v rámci dalšího bádání.

Jelikož smysl výzkumu spočíval ve studiu souvislostí mezi charakterem originálního předlohy a kvalitou její tlumočnické interpretace, zhodnocena musela být v první řadě míra nestandardnosti českého mluveného projevu. Kvalitativní analýzy odhalily odchylky a pochybení na všech zkoumaných úrovních, tj. *fonologické, gramatické, lexikálně-sémantické a v oblasti diskurzu jako celku*. Přestože se nalezené nedostatky výrazně liší svou povahou a závažností, jejich vzájemná kombinace činí další jazyk v projevu velmi problematickým. Jako nejzávažnější se však jeví nedokonalosti syntaktické v kombinaci s etnými vadami na plynulosti, jejichž vliv na celkovou srozumitelnost sdělení se dal považovat za nejvyšší. Na tomto místě třeba podotknout, že zvolený český jev příkladem nerodilého mluvčího AJ, u nějž jsou odchylky od standardu skutečně znáené. V kontextu diplomacie i konferenčního tlumočení se tlumočnické tak výraznými formami deviací potká spíše vzácně. Ve vztahu k provedenému výzkumu však byla tato volba záměrná, neboť umožnila prozkoumat dané souvislosti v celé jejich rozmanitosti a komplexnosti. Vliv projevu s menším poměrem deviací i konkrétních typů odchylek může být předmětem dalšího bádání.

Klíčová část celé práce, analýza tlumočnických výkonů, odhalila značný podíl nestandardního VP na kvalitě výkonu tlumočnicka. Jeho negativní vliv byl v rámci měřitelné sledovatelný například kategoriemi vydefinovanými na základě klasifikace podle Ingrid Kurzové (1993), tedy v oblasti *plynulosti, logické výstavby a koheze, úplnosti interpretace a zachování původního smyslu, gramatické správnosti i adekvátnosti stylu a terminologie*. Míra vlivu jednotlivých typů nedostatků přítomných v diskurzu českého jevčíka na kvalitu CP se přitom u jednotlivých tlumočnicků lišila. Jak vyplývá z provedených rozborů, tyto rozdíly lze přičítat

primárně rozdílnosti použitých tlumočnických technik. Kromě toho zde však mohou hrát významnou roli také jiné extralingvistické faktory, jako jsou znalosti, zkušenosti a osobnostní charakteristiky tlumočnicka. Podstatnější výsledky tlumočnické práce lze kromě konjunktivního typu převodu spojovat také s její lepší znalostí mluveného projevu daného řečníka. Jelikož se jedná o jeho českou dovednost tlumočnickou, dá se předpokládat, že je se dalajlamovou rétorikou i formulacemi lépe obeznámena.

V oblasti *plynulosti* se distribuce rušivých prvků typu hezitačních zvuků, prodeknutí i krátkých pauz výrazně lišila s ohledem na typ převodu. Jejich poměr byl výrazně vyšší u prvních dvou tlumočnických tlumočnických simultánních. Zdrovodnit to lze především jejich konstantní závislostí na tempu a vlnitých konstrukcích řečníka. Potvrdilo to také srovnání četnosti výskytu těchto neřádných prvků v rámci jednotlivých VP a jim odpovídajících interpretací. Zatímco v případě simultánního převodu tyto často korelují, u konjunktivy je zjevná souvislost spíše vzácností. Zajímavým rozdílem je zjištění odlišného poměrného zastoupení prázdných a plných pauz u tlumočnicků 1 a 2. Přestože oba dva pracují v simultánním módu a vychází z projevů podobně nestandardních, první jmenovaný má sklon spíše k pomlčkám, druhá k prodeknutím a hezitačním zvukům. Za tímto nepoměrem lze tušit odlišné vyjadřovací schopnosti každého z nich, k potvrzení takové domněnky by však bylo vhodné prozkoumat charakter vyjadřování tlumočnicků nezávisle na konkrétním defektním projevu.

Také v kategorii *logická výstavba a koheze projevu* byl vliv nesrovnalostí výchozího projevu na kvalitu konjunktivní tlumočnické interpretace výrazně nižší. Na rozdíl od tlumočnicků 1 a 2 pracujících v simultánním módu měla tlumočnická práce 3 při převodu k dispozici sdělení v celém jeho rozsahu, a nebyla tak závislá na prodeknutých logických konektorech, které v řečnické diskurzi často chybí. Zatímco tlumočnická práce 3 se je díky dostatečnému odstupudání na patřičná místa doplnit, zbyly dva tlumočnické tento prostor nemají a celková soudržnost jejich interpretací je tím pádem narušena. Zřejmý je tento rozdíl také v oblasti intonace. V porovnání s tlumočnickou 3, která intonuje v souladu s českými pravidly, je simultánní převod tlumočnicků 1 a 2 nestandardními intonačními vzorci řečníka slyšitelně ovlivněn. U

obou z nich je patrné narušené frázování a neadekvátní klesání hlasu uvnitř v t, jeff v n kterých p ípadech p esn koreluje s totofnými jevy v p ednesu e níka.

Pon kud p ekvapivými se mohou zdát výsledky v kategorii *úplnost interpretace a zachování p vodního smyslu*. Významové posuny jsou totiž patrné ve v–ech t ech tlumo nických výkonech, nehled na to, o jaký typ tlumo ení se jedná. To potvrzuje Gilovu dom nku, fle k chybám i ztrátám informací m fle docházet p i simultánním i konsektivním tlumo ení s tím rozdílem, fle u ST je jejich vznik spojen spí-e s úsilím reprodukce, kdyfio v KT mají tato selhání ast ji p vod ve fázi poslechu a analýhy (1997, s. 203). D kazem toho jsou výsledky provedených analýz. Zatímco v kategoriích spojených s fází reprodukce dopadly simultánn tlumo ené výkony podstatn h e, v otázce zachování p vodního smyslu, která do velké míry souvisí práv s poslechem a analýzou, se jako problematické jeví v–echny t i.

Nalezené informa ní posuny byly dále t ízeny do t í kategorií vytvo ených na základ klasifikace odchylek podle H. Barika (1971). Zatímco distribuce posun v kategorii *zm na smyslu sd lení* se jeví jako relativn vyvážená nap í interpretacemi, v kategorii *explicitace významu a p idání informací* výrazn dominoval výkon t etí tlumo nice. Logicky to souvisí s povahou KT, které se vyzna uje tlumo níkovou nezávislostí na tempu e níka související s v t–ím prostorem pro p ípadné dovysv tlování. Odchytky typu *generalizace a vynechání informací* jsou s ohledem na v t–í asový tlak a závislost na e níkovi naopak patrné spí-e ve výkonech tlumo ník 1 a 2. Odli–ným p ípadem je neúmyslná ztráta informací, kterou práv Gile chápe jako d sledek p etížení procesní kapacity. Tento jev lze pozorovat u v–ech t í tlumo ník . V n kterých p ípadech jej lze navíc vyhodnotit jako následek et zících se prodlev i chyb, cofl potvrzuje Gilovu teorii saturace. Také zde je souvislost s nedokonalostmi výchozího projevu více nefl z ejmá.

V kategorii *gramatická správnost* se tlumo níci jako rodilí mluv í J nedopou–tí výrazných proh e-k . Ve v–ech t ech p ípadech je navíc zjevná tendence napravovat gramatické chyby p vodní. U tlumo ník pracujících v simultánním módu je místy patrné kopírování dalajlamových nestandardních syntaktických struktur, snaha o jejich vylep–ování v–ak výrazn p evafluje. P i

konsekutivním tlumonění naopak dochází k výraznému přeformulování výchozích struktur a přítomnost gramatických nedostatků je tak u těchto tlumočnic spíše vzácností.

Styl a terminologie se v našem tlumočnickém daří převést v mluvu. Prostedlovací styl zůstává ve všech případech zachován pouze s malými obměnami. U všech tlumočnic je viditelná snaha dodávat chybějící logické konektory a spojovat tak kratší věty do soudržnějších souvětí. V nich kterých případech se tak děje za cenu ztráty jejich povodní rétorické údernosti. Co se týče terminologické přesnosti a odpovídající volby slov, fládný ze sledovaných tlumočnic se nedopouští výraznější odchylek. Patrné jsou pouze občasné posuny v registru u tlumočnic 3, která má při konsekutivním převodu místy tendenci k příliš hovorovému vyjádření realizovanému především nespisovnými koncovkami.

Za nejvýznamnější přínos této práce se dá považovat detailní rozbor vzájemného vztahu mezi charakterem výchozího projevu a kvalitou jeho tlumočnické interpretace. Jelikož se provedený výzkum zaměřil výhradně na formální vztah mezi výchozími a cílovými projevy, nezbyl zde dostatek prostoru pro zkoumání mnohých extralingvistických faktorů, jejichž vliv na výslednou podobu interpretací může být podobně zásadní. Jak k této problematice podotýká Kalinová (2015, s. 15), při provádění kvalitativního výzkumu je důležité brát v potaz také všechny vnější faktory. Jelikož jednou takovou proměnnou je právě výchozí projev, dá se předpokládat, že tento výzkum považovat za jedno z mnoha stanovisk, které lze k problematice měření kvality CP zaujmout. Má-li být kvalita posouzena v celé její složitosti, musejí být zvaženy všechny proměnné, které ji mohou nějakou měrou podmínovat. Jelikož takové stanovisko představuje rámec této studie, otevírají se zde možnosti pro navazující výzkum. V rámci něj může být vliv konkrétních proměnných na kvalitu CP zkoumán buď individuálně nebo komplexně v jejich vzájemné souhře. K provedení takového výzkumu však bude zapotřebí nesrovnatelně větší množství dat a především navázání osobního kontaktu se sledovanými tlumočnicemi, tak aby mohly být zohledněny faktory jako míra připravenosti, obeznámenost s jevíkem, orientace v dané problematice, fyziologický stav, aj.

5. ZÁV R

Vznik této práce byl motivován touhou p ísp ít k dosavadnímu bádání na poli tak složitém a komplexním, jako je kvalita v tlumo ení. Konkrétn se tato studie snažila objasnit možnou spjitost mezi nestandardním charakterem výchozího projevu a zhor-enou kvalitou p íslu-né tlumo nické interpretace. K volb tohoto výzkumného zám ru vedl mimo jiné celosv tov rostoucí po et nerodilých mluv í AJ související se sou asným statutem angli tiny jako *lingvy franky*.

Smyslem teoretické ásti bylo p edev-ím definovat klí ové koncepty *nestandardní anglický projev* a *kvalita tlumo nického výkonu*, na kterých byl celý výzkum založen. Jelikož byly dané souvislosti zkoumány na p ípadu jednoho modelového e níka, 14. dalajlamy Tändzina Gjamccha, významná ást teorie byla v nována také jemu. Krom pozadí jeho jazykových kompetencí byly prostudovány i zákonitosti jeho prvního jazyka, lhaské tibet-tiny, o kterých se p edpokládalo, že mohou p sobit zna né interference v rámci e níkova anglického projevu. V neposlední ad byla vyvozena souvislost mezi vydefinovanými koncepty a Modelem úsilí Danieala Gila (1997), který chápe zhor-enou kvalitu CP jako d sledek p etížení tlumo níkovy procesní kapacity. Mezi možné d vody tohoto p etížení, projevujícího se v kone ném d sledku aflztrátou informací, po ítá Gile také nep íznivé vn j-í podmínky, k nimž se dá za edit mimo jiné práv nestandardní výchozí projev.

V návaznosti na vytvo ený teoretický základ byly v metodologické sekci nejprve vymezeny kategorie odpovídající pot ebám zkoumání jednotlivých typ nedostatk a odchylek, na efi byly v praktické ásti provedeny analýzy výchozích i cílových projev . Rozbor dalajlamova diskurzu odhalil, že od zvoleného standardu se e ník odchyluje ve v-ech zkoumaných kategoriích, tedy na úrovni *fonologické, gramatické, lexikáln -sémantické* i *v oblasti diskurzu jako celku*. Nalezené nedostatky se li-ily svou povahou i závažností, p í emž pro celkovou srozumitelnost sd lení se ukázaly být zásadní p edev-ím nedokonalosti na úrovni v tné syntaxe spolu s etnými hezita ními zvuky a vycpávkovými slovy naru-ujícími plynulost a strukturu projev .

Vliv nalezených nedostatků na kvalitu tlumočnických výkonů se ukázal být značný. Cílové projevy byly hodnoceny v kategoriích vydefinovaných na základě klasifikace představené Ingrid Kurzovou (1993), tedy z hlediska *plynulosti, logické výstavby a koheze, úplnosti interpretace a zachování p* vodního smyslu, *gramatické správnosti a adekvátnosti stylu a terminologie*. Provedené analýzy odhalily přítomnost kvalitativních nedostatků na všech těchto úrovních, ovšem s rozdílným poměrným zastoupením u jednotlivých tlumočnicků, a to s ohledem na uplatňovaný typ tlumočení. Na rozdíl od kategorií spojených především s úsilím reprodukce, tj. *plynulost, logická výstavba a koheze, gramatická správnost a zachování stylu a terminologie*, jež se ukázaly být problematické především u tlumočnicků pracujících v simultánním módu, kategorie *úplnost interpretace a zachování p* vodního smyslu spojená především s úsilím poslechu a analýzy odhalila četná pochybení u všech těchto tlumočnicků. Tento fakt potvrdil Gilovu teorii (1997, s. 203), která předpokládá odlišné vytížení jednotlivých typů kognitivních úsilí při simultánním a konsekutivním tlumočení. Odhalené informační posuny vedoucí v některých případech k nepřivedení informací hovoří také pro pravdivost Gilovy domněnky o postupném opoždění tlumočnicka za řečníkem, jež může ústít až v úplnou ztrátu některých informací. Podíl nestandardnosti výchozího projevu na těchto mechanismech se přitom ukázal být nezanedbatelný.

Za nejvýznamnější přínos této práce lze považovat detailní rozbor korelací mezi nestandardnostmi výchozích projevů a kvalitativními nedokonalostmi tlumočnických výkonů, který mimo jiné přispěl také k potvrzení validity Modelu úsilí Daniela Gila. Nutno podotknout, že v kontextu tlumočení je kvalita velmi složitým a mnohvrstevným konceptem, pro jehož celistvé posouzení je kromě charakteru výchozího projevu třeba zohlednit také ostatní relevantní faktory, jako například tlumočnickovu zkušenost, připravenost, obeznámenost s řečníkem atd. Jelikož takové komplexní pojetí kvality překračovalo rámec tohoto výzkumu, otevírá se právě zde prostor pro další bádání. Vliv charakteru výchozího projevu lze na základě této studie zhodnotit jako velmi relevantní proměnnou, jejíž význam by při kvalitativním hodnocení projevů neměl být podceňován, zvláště pak v případě anglického jazyka, který v kontextu dnešní doby souffí jako univerzální nástroj mezinárodní komunikace.

6. SUMMARY

The aim of this diploma thesis is to modestly contribute to the complex research area of quality in interpreting. In the centre of attention is the possible influence of non-standard character of a source speech on the quality of its interpretation. Inspired by the increasing number of its non-native speakers across the globe, the study is based on speeches conducted in English language.

Examining the matter through one exemplary speaker, the 14th Dalai Lama, the framework of the thesis is designed as a case study. In its theoretical part, it attempts to define the two relevant concepts of *non-standard speech* and the *quality of interpretation*. Concerning the former, it takes into account the speaker's language background as well as the nature of his first language, Lhasa Tibetan, which is probable to interfere even in his English speeches. The concept of quality is then considered with respect to the theories and categorizations of influential scholars in the field. Beyond the mere definitions, the two notions are further discussed in connection with Daniel Gile's Effort Model which among others assumes external factors to have crucial impact on the quality of the interpreter's performance. As a result, Gile (1997, p. 203) expect the interpreter to lack behind the speaker, cause mistakes or eventually even omit the communicated information.

In the methodological section the suitable categorization is developed to describe both the speaker's deviations from the standard and the imperfections of the corresponding interpretations. The degree of the speaker's deviation from what is considered the standard is measured in four categories, i. e. deviations in the field of *phonology*, *grammar*, *lexical-semantics* and the *discourse as a whole*. The quality of individual interpretations is studied by means of three different recordings, two of which constitute examples of simultaneous interpreting, the third speech is interpreted consecutively. Quality of particular interpretations is evaluated in categories based on the classification introduced by Ingrid Kurz (1993), particularly in the fields of *fluency*, *logical construction and cohesion*, *completeness of interpretation and retention of the original sense*, *grammatical correctness* and *adequacy of style and terminology*.

In the empirical part, comprehensive analysis of the speaker's utterances was made together with detailed analyses of three chosen interpreters' performances. The results reveal the source speech defects to be present at all explored levels with particular influence of discrepancies in syntax and high number of sentence fillers which significantly influence the overall intelligibility of the message. Based on their thorough comparison with target speeches significant interconnection is demonstrated with the interpreters' failures across categories whose distribution varies in particular cases mainly with respect to different modes of interpreting. Unlike the categories related to the effort of reproduction which seem to be problematic mainly for interpreters working in simultaneous mode, the category *completeness of interpretation and retention of the original sense*, connected mainly with the effort of listening and analyses, reveals numerous errors by all three interpreters. This fact supports the validity of Gile's theory (1997, s. 203) which assumes different capacity utilization by particular efforts in case of simultaneous and consecutive interpreting. The detected shifts in meaning which in some cases lead even to omission of some information speak also for validity of Gile's hypothesis concerning the interpreter's lagging behind the speaker leading to eventual loss of information. At the same time, the non-standard nature of the source speech shows to play crucial part in the mechanism.

The detailed analyses of correlations between the non-standard character of the source speeches and qualitative imperfections of their interpretations can be regarded as the most valuable contribution of the thesis. Nevertheless, it does not consider the notion of quality in its extensive complexity as dependant on various other factors such as the interpreter's preparation, experience, knowledge of the speaker and so forth. Since these variables are not taken into account in this thesis, they offer interesting directions for further research. The thesis focuses exclusively on the variable of source speech which it proves to be a very relevant one. Its importance therefore should not be underestimated when assessing quality of interpretations, especially in case of the English language which as the world's *lingua franca* now serves as a universal tool for international communication.

BIBLIOGRAFIE

PRIMÁRNÍ ZDROJE

Brífink dalajlamy ó 17. 9. 2013. ó Forum 2000, Praha [online]. 10. 12. 2015. [cit. 2016-12-2]. <<https://www.youtube.com/watch?v=CGnAypli4ag&t=605s>>.

Meet the Press with his Holiness the Dalai Lama. | 2013 Forum 2000 [online]. 17.9.2013. [cit. 2016-12-8]. <<https://www.youtube.com/watch?v=TkuTuhzS8rQ&t=925s>>.

Sekulární etika / Secular Ethics [online]. 19. 10. 2016. [cit. 8.12. 2016]. <<https://www.youtube.com/watch?v=nkH0EfQAL3M&t=2s>>.

Výbor pro zahrani ní v ci [online]. 5. 9. 2016. [cit. 2016-12-15]. <<http://www.europarl.europa.eu/ep-live/cs/committees/video?event=20160915-0800-COMMITTEE-AFET>>.

SEKUNDÁRNÍ ZDROJE

AIIC. *Practical guide for professional interpreters*. Geneva: International Association of Conference Interpreters, 1982.

AITCHINSON, Jean. *The Articulate Mammal: An Introduction to Psycholinguistics*. London: Routledge, 1978.

BARIK, Henri C. *A Description of Various Types of Omissions, Additions and Errors of Translation Encountered in Simultaneous Interpretation*. *Meta* 4 (16). 1971. 199-201.

BÜHLER, Hildegund. Linguistic (semantic) and Extralinguistic (pragmatic) criteria for Evaluation of Conference interpretation and interpreters. *Multilingua* 5 (4). 1986. 231-235.

BARIK, Henri C. *Simultaneous Interpretation: Qualitative and Linguistic Data*. *Language and Speech* 18. 1975. 272-297.

CRYSTAL, David. *English As a Global Language*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2003.

CRYSTAL, David. *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. 2nd edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.

E KOVÁ, Ivana. *Teorie a didaktika tlumo ení*. Praha: Karlova Univerzita, 2001.

E KOVÁ, Ivana. *Úvod do teorie tlumo ení*. Praha: česká komora tlumo ník znakového jazyka, 2008.

Dalajlama [online]. 2016. [cit. 2016-12-15]. Dostupné z:
<<http://www.dalajlama.websnadno.cz/>>.

DELANCEY, Scott. *The Sino-Tibetan Languages*. Eds. G. Thurgood & R. J Lapolla. USA, New York: Routledge, 2003.

DUKATE, Aiga. *Translation, Manipulation and Interpreting*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2009.

FAERCH, Claus & KASPER, Gabriele. *Strategies in interlanguage communication*. London: Longman, 1983.

GARZONE, Giuliana. "Quality and norms in interpretation." In: *Interpreting in the 21st Century*. Garzone, G. & M. Viezzi (eds). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2002. 107-119.

GILE, Daniel. *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 1995.

GILE, Daniel. *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*. Revised Edition. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2009.

Gile, Daniel. "Conference Interpreting as a Cognitive Management Problem." In Danks, Joseph E., Gregory M. Shreve, Stephen B. Fountain, Michael K. McBeath eds. *Cognitive Processes in Translation and Interpreting*. London: Sage Publications, 1997. 196-214.

GRBI, Nadja. "Constructing interpreting quality." *Interpreting* no. 10 (2). 232-257.

GJAMCCHO, Tenzin. *Svoboda v exilu. Vlastní životopis. Orig. Freedom in Exile*, p. Alois Kolmař, Josef. Praha: Lungta, 1992.

Halliday, M. A. K. *Intonation and Grammar in British English*. Paris: Mouton, 1967.

Huddleston, Rodney a Pullum, Geoffrey K. *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.

Huddleston, Rodney a Pullum, Geoffrey K. *A Student's Introduction to English Grammar*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.

Internetová jazyková příručka [online]. C. 2008-2016 [cit. 2017-05-02].

Dostupné z: <<http://prirucka.ujc.cas.cz>>

JURKOVÍČ, Pavel A. *Dalajlama v České republice: Kompletní pohled včetně dalajlamových návt v u nás* [online]. c. 2016 [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <<http://www.dalajlama.websnadno.cz/-NAVSTEVY-v-Ceske-republice-1990-2016.html>>.

KALINA, Sylvia. *Quality Assurance for Interpreting Processes*. *Meta* 50 (2), Special edition. 2005. Lee-Jahnke, H. (ed.), 769-784.

KALINA, Sylvia. *Measure for Measure a Comparing Speeches with Their Interpreted Versions*. In Zwischenberger, Cornelia a Behr, Martina eds. *Interpreting Quality: A Look Around and Ahead*. Berlin: Frank & Timme, 2015. 15-33.

KALINA, Sylvia a KOHEN. *The strategic dimension of interpreting*. *Meta* 41, 1996, 1. 118-138.

KADERKA, Petr a SVOBODOVÁ, Zdeňka. *Jak popisovat audiovizuální záznam rozhovoru? Manuál pro popisovatele televizních diskusních pořadů*. *Jazykov dné aktuality*, 43 (364), 18651.

KNITTLOVÁ, Dagmar. *Funk ní styly v angli tin a e-tin . 1. díl.* Olomouc: Rekoťráť Univerzity Palackého, 1977.

KURZ, Ingrid. öConference Interpretation: Expectations of Different User Groups.ö The Interpreters' Newsletter, 1993, 5. 13-21.

LADEFOGED, Peter. *Preliminaries to Linguistic Phonetics.* USA, Chicago: The University of Chicago Press, 1971.

LAIRD, Thomas. *The Story of Tibet. Conversations with the Dalai Lama.* USA, New York: Grove Press, 2006.

LAVÉR, John. *Principles of Phonetics.* UK, Cambridge: Cambridge University Press, 1994.

LIPPI-GREEN, Rosina. *English with an accent.* 2nd edition. New York, NY: Routledge, 2012.

MILROY, James ó MILROY, Lesley. *Authority in Language.* 3rd edition. New York, NY: Routledge, 1999.

MOSER-MERCER, Barbara. öQuality in interpreting: some methodological issues.ö In: The Interpreters' Newsletter n. 7/1996. Trieste: Lint, 1996. 43-55.

Oxford English Dictionary [online]. 2017. [cit. 2017-4-28]. Dostupné z: <<http://www.oed.com/>>.

PÖCHHAKCER, öInterpreting Quality: Global Professional Standards?ö In: Ren W. ed. *Interpreting in the Age of Globalization: Proceedings of the 8th National Conference and International Forum on Interpreting.* Beijing: Foreign Language Teaching and Research Press, 2012. 305-318.

PÖCHHACKER, Franz. *Simultandolmetschen als komplexes Handeln. Language in Performance 10*. Tübingen: Gunter Narr, 1994.

PÖCHHACKER, Franz. "The role of research in interpreter education." In *Translation and Interpreting*, vol 2, no 1. 2010.

TRUDGILL, Standard English: what it isn't. In Bex, Tony & Watts, Richard J. eds. *Standard English: the widening debate*. UK, London: Routledge, 1999. 117-128.

YIN, Robert K. *Application of case study research*. 2nd edition. Thousand Oaks, California: Sage Publications, 2003.

YULE, George. *The Study of Language*. 3rd edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.

ZWISCHENBERGER, Cornelia & PÖCHHACKER, Franz. "Survey on quality and role: Conference interpreters' expectations and self-perceptions" [online]. 2010. [cit. 2017-04-02]. Dostupné z: <<http://www.aiic.net/ViewPage.cfm/article2510.htm>>.

ANOTACE

Autor: Bc. Hana Vrtílková

Studijní obor: Angličtina se zaměřením na komunitní tlumočení a překlad

Katedra: Katedra anglistiky a amerikanistiky

Název práce: Příklad dalajlama: Nestandardní výchozí projev a jeho vliv na kvalitu tlumočnického výkonu

Vedoucí práce: Mgr. Marie Sandersová, Ph.D.

Počet znaků: 194 840

Počet stran: 115

Počet příloh: 1 CD

Rok: 2017

ABSTRAKT

Práce se zabývá tlumočením problematických mluvených projevů, jejichž jazykové charakteristiky neodpovídají standardním předpisům z oficiálně uznávaných světových variant angličtiny. Hlavním cílem je prozkoumat souvislost mezi úrovní jazykového vyjádření řečníka a kvalitou tlumočnického výkonu. Primární teoretické východisko představuje Model úsilí Daniela Gila, na jehož základě lze očekávat rostoucí chybovost tlumočnické práce v případě méně srozumitelné zdrojové informace. Validitu tohoto předpokladu prověřuje praktická část práce na příkladu zvoleného řečníka, jmenovitě 14. dalajlamy Tändzina Gjamcha. Provedená komparativní analýza originálních projevů a jejich českých interpretací názorně demonstruje, do jaké míry mohou jazykové kompetence řečníka určovat výstupní kvalitu tlumočnické práce. Smyslem studie je mimo jiné poukázat na výzvy, které před tlumočnický staví dnešní globalizovaný svět s angličtinou jako univerzálním nástrojem mezinárodní komunikace.

Klíčová slova: nestandardní anglický projev, dalajlama, tlumočnické strategie, kvalita tlumočnického výkonu, kategorizace kvality, Model úsilí

ANNOTATION

Author: Bc. Hana Vrtílková

Studijní obor: English for Translators and Interpreters

Department: Department of English and American Studies

Title of the Thesis: The Case of Dalai Lama: Non-standard Speech and Its Influence on the Quality of Its Interpretation

Supervisor: Mgr. Marie Sandersová, Ph.D.

Number of Characters: 194 840

Number of Pages: 115

Number of Appendices: 1CD

Year: 2017

ABSTRACT

The thesis deals with the issue of interpretation of problematic speeches whose linguistic properties do not correspond with the standard of any officially recognised variety of English worldwide. Its main aim is to explore the connection between the characteristics of the speaker's language expression and the quality of the interpreter's performance. The theoretical point of departure is the Effort Model developed by Daniel Gile, based on which the error rate of the interpreter can be expected to increase in relation to a problematic source speech. Validity of this assumption is examined in the practical part of the thesis on the example of the chosen speaker, i.e. the 14th Dalai Lama. The performed comparative analysis of the original speeches and their Czech interpretations graphically illustrates the extent into which the language competences of the speaker can determine the final quality of the interpreter's performance. The aim of the thesis is among others to draw attention to the challenges posed to the interpreters by today's globalised world with the English language as a universal tool of international communication.

Klí ová slova: non-standard English speech, Dalai Lama, interpreting strategies, quality of interpretation, categorization of quality, Effort Model

P ÍLOHY

ANALÝZY VÝCHOZÍCH A CÍLOVÝCH PROJEV

VYSV TLIVKY

Kategorie sledované u e níka

[xxx] ó chyby ve výslovnosti

xxx ó terminologické nedostatky, nevhodná volba slov i kolokací

xxx ó gramatické chyby na úrovni morfologické

xxx ó hezita ní zvuky, p e eknutí, vycpávková slova

■ - chyb jící v tný len/slovní druh

xxx ó syntakticky problematické v ty (v ty neúplné nebo s nesprávným slovosledem)

í ó pauzy del-í neř 1s

. , ? ó intona ní vzorec

((xxx)) ó poznámka k neverbálním projev m e níka i promluvám v jiném neř anglickém jazyce

Kategorie sledované u tlumo ník

xxx ó syntakticky problematické v ty (v ty neúplné nebo s nesprávným slovosledem)

xxx ó p eformulování v ty, napravení syntaktických nedostatk originálu

xxx ó gramatické chyby na úrovni morfologické

xxx ó terminologické nedostatky, nevhodná volba slov i kolokací

xxx ó hezita ní zvuky, p e eknutí, vycpávková slova

xxx ó zm na významu

xxx ó explicitace, p idání informace

xxx ó generalizace

■ ó vypu-t ní informace

. , ? ó intona ní vzorec

í ó pauzy del-í neř 1s

xxx ó evidentní vliv nedostatě originálu

((Xxx)) ó poznámka k neverbálním projev m tlumo níka

TLUMO NÍK 1

Výchozí projev

NÁZEV: *Meet the Press with His Holiness the Dalai Lama | 2013 Forum*

ZDROJ: <https://www.youtube.com/watch?v=TkuTuhzS8rQ&t=951s>

DATUM: 17. 9. 2013

STOPÁŤI ORIGINÁLU: 30:00 min

STOPÁŤI SLEDOVANÉHO ÚSEKU: 13:53 min

Ú ASTNÍCI: D = dalajlma

R1-R4 = reporté i 1-4

R1: Em, on your last visit when you last met em the president Václav Havel, he told you that you are popular among the Czech people, but the politicians fear you, em. My question is if you are em disappointed by the decision of em his successors to not em meet you.

D: Not at all. I think let me say. Um, [wev] I go, I always seek um sort of feeling. I am um another human being. And then a person now [sev nt] eight years old, you see the judging um events on this planet. Past and today. Um, of course inside many material development, um í but we are í lacking inner value. As a result, um even those rich people not necessarily very happy. Always too much stress, anxiety, fear, frustration. As a result, in the society, crimes, killing, senselessly is happen. So therefore, I always say um telling, sharing with other people, ultimate source of peace of mind is within ourself. This from birth we already have. Because í like you í we all come from our mother. ((laughing)). So mother provides maximum [fek n] to the children. So our first experience í sort of í ((speaking Tibetan)) in in our lifetime. first experience is í at very young age. The mother's [fek n]. Mother's milk. So [d :t] actually [s dl n] the seed of compassion. So every human being, like that. So now, I am trying, now [t nk] our intelligence um and [n] that basic our ((speaking Tibetan)) basic seed. So therefore, wherever I go I always talk about importance of compassion these things. Secondly, í um I am religious person. I am Buddhist monk. So um there are, not only in the past

history, but even today, some conflict in the name of religion. So we must make some effort, you see, to reduce this. [ð] only way not sufficient just criticize or condemn, but we must sort of develop closeness feeling among different religious tradition. So um, these two things now leaders or president or prime minister or politicians, I think not much connection. ((laughing)) If I have some sort of political agenda or certain sort of agenda ask government, then meeting these leaders are important. But otherwise zz not much sort of I see [ðe] relevant. So therefore. And then on top of that I never want to create any inconvenience to anybody, like that. So these two things the public have the real sort of ability. Peace transform our humanity, not from government, but by individual. Firstly individual. Try to create inner peace, peace of mind, then create peaceful atmosphere within the family, then ten family, hundred family, thousand family, that we transform í our society sort of, way of life and way of thinking. Next question.

R2: Michal Synek from Tibetské listy. Your holiness, we are right now in this country facing a very ugly wave of racism against Roma, I don't know if you heard about it. And I would like to ask if racism is a part of a problem in Tibetan-Chinese relations and if yes, if you have any suggestions how to deal with that.

D: Before nineteen fifty nine í um, you say we often um you say complain about Chinese policy. We never have sort of feeling some kind of racial sort of (speaking Tibetan) racial racial tension. Um, of course, um several centuries, [han] brothers sisters we Tibetan were cross. Um like that. Um then after fifty-nine. Nowadays, yes, there is some kind of racial sort of sort of conflict. Um, so you see this um is very serious, you see. But [ðe] only method is we reach out to the Chinese brothers sisters. First we are victim. Victim side reach out Chinese brothers sisters. I think um seventies [en] [ð] eighties, we try our best. Whenever is um some Chinese um student or Chinese sort of see the professors there, we must sort of reach out. But till Tiananmen event happen, the Chinese side always remain distance. After Tiananmen, you see, we reach now much sort of easier. So now, um and actually last [naus] few years wherever Tibetan community there,

in Canada, America, um Australia, wherever Tibetan community there, you see now we um develop sort of ((speaking Tibetan)) associations, or Cino-Tibetan friendship association. So from time to time you say, meeting with í um the two communities. So that I think I heard some Roma problem. I heard. This not only you see here, but some other also. I think they, these are I think the syndrome of old thinking. Now, yesterday also I've mentioned, now time come. Um we have to sort of develop sense of oneness of seven billion human being. That's very very important. So here those you see people who sort of live this this country last ff sort of few centuries, um actually, Czech pl Czech people. ((laughing)) Czechoslovakia pe people. Doesn't matter what what they sort of ss their language or their sort of tradition. So you you must accept. If you really imp stress importance of races, then you should not receive me. I'm Tibetan, I'm not Czech.

R3: Please your holiness, religions in these days are in much more closer contacts than before. Do you think that your thinking is influenced by other religions, by Christian religion or other thoughts from other religions. If the Buddhist or your teaching is influenced by other religions. Thank you.

D: ((speaking Tibetan)) Good question. As I mentioned earlier, one of my commitment is promoting religious harmony. So um, I always you see, in order to promote religious harmony, we must respect all religions. If you just you see um keep or sort of concerned on one religion, one truth and look at other religion is something different, then how can develop genuine harmony. Because harmony entirely based on [m ul] respect. Um so, um whenever I give some lecture on Buddhism in non-Buddhist country, I always z stress: you have your own religion. It is much better, much safer, keep your own traditional religion. Change religious fate sometimes create some sort of confusion in their mind. So it is much safer keep one's own tradition. At the same time, we can learn from each other. We k Buddhist also you see um ((speaking Tibetan)) learn í a lot of sort of useful experiences. Now for example, Christianity, I think Christians, I think on this planet, I think Christian brothers sisters, I think made [gr test] contribution regarding education and [held] everywhere. Very active. Sometimes conversion

also ((mumbling)) sort of involve ((laughing)), but basically really um í sort of lot of Christian dedicated people in some [r mut] because of backward sort of area, rural area. So we Buddhist quite few. So we must to learn. We must to follow. Their example. Um and then philosophical field, then all religions í carry same message, message of love, um tolerance, um forgiveness, um contentment, [selfd spl n]. These are same message í um I know through personal sort of [konrat] some Christian really wonderful. They practise compassion. They really implement forgiveness, wonderful. Um then philosophical field, there's big differences. Actually, you see um all this í world religions, I think basically two groups, two two categories. One group, um their fundamental sort of belief is God, creator. Another group, no that belief. Simply law of causality. Cause and effect, cause and effect, like that. So, in philosophical field, big differences. And within Buddhism, there are major I think, I think four different philosophical views. And the further goes you see some different sort of differences always there. So these, same purpose. When we see differences, then we must, we must sort of raise question. What is purpose of these different [f lozof]. The same purpose. To [stenden n], practice of love, compassion, forgiveness, these things. So doesn't matter. Like medicine. Um, for different illness we need different medicine í like that.

TLUMO NÍK 1

Cílový projev

NÁZEV: *Brífink dalajlamy - 17. 9. 2013 - Forum 2000, Praha*

ZDROJ: <https://www.youtube.com/watch?v=CGnAypli4ag&t=538s>

DATUM PO ÍZENÍ: 17. 9. 2013

STOPÁfi ORIGINÁLU: 29:07 min

STOPÁfi SLEDOVANÉHO ÚSEKU: 13:56 min

TYP TLUMO ENÍ: simultánní

Ú ASTNÍCI: T1 = tlumo ník 1

T1(R1): Omlouváme se, bohufel ta otázka není p íli–dob e sly-et.

T1(D): Takfe dovolte, **abych k tomu ekl. A jedu kamkoliv**, vfdy í mám takový pocit uvnit sebe, í **fe v-ichni jsme lidskými bytostmi**, a ufl jsme kdekoliv. A í **snaffme** se posuzovat v ci na této planet . í ((ekání na e níka)) **V c se sv t se ss stává nebo je slofen z mnoha materiálních ástí.** í A **ne v-ichni** lidé musí být nutn ... astni, protofe vfdy **v** existuje mnoho **v cí** jako je strach, stres, frustrace. **A to najdeme v celé spole nosti.** V etn vrafd a zlo in , které jsou naprosto nesmyslné. Já vfdycky íkal a **podílel jsem se na tom s ostatními**, í fe to, co je uvnit kafdého z nás je mofnost dosafení klidu mysli. To je kapacita, kterou máme **v-ichni, stejn jako vy.** V-ichni pocházíme od své matky. Matka í poskytuje d tem **ve-kereu** svou pozornost a na-e **první zku-enost, záffitek, z na-eho fivota, první záffitek** í p íchází v tom úpln nejran j-ím v ku **a sice pozornost láska matky.** **To v nás zasévá semínko soucitu, v kafdém lov ku, v kafdé lidské bytosti.** A my-lení, inteligence í **by í m la í flivit práv toto prvotní semínko** a proto í v-ude hovo ím o d leflitosti soucitu **v**, a ufl jedu kamkoliv. Za druhé, jsem **mnich** í a nejen v historii, ale i v dne-ním sv t existují konflikty, které jsou **zalofeny na** nábofenských rozdílech. A proto bychom se **m li** snaffit **tyto rozdíly** stírat. Nem fleme pouze kritizovat a odsuzovat, ale musíme budovat **um** úzké vazby a vztahy mezi r znými vyznáními, **takfe tyto dv v cí í by si m li lidé, prezidenti, p premiérové, politici uv domit.** **Ale mezi nimi prost tento vztah tato vazba neexistuje. Já samoz ejm bych cht l se obracet na tyto lídry p i svých**

setkáních. ((ekání na konec v ty)) Já nikdy nechci **vytvá et** s nikým **fládné** **patné vztahy.** **Dv v ci.** Ve ejnost í **má skute nou schopnost í stav t na** **ideálech humanity, a nikoliv soust edit se na vlády, na jednotlivce.** Protože í **od každého z nás by m l m la vycházet snaha o vytv ení** klidu mysli, klidu v rodin , v desítkách rodin, v tisících rodin a **tímto zp. sobem p em níme svou** **spole nost tak, jak by se nám to asi líbilo.** Dal-í otázka.

T1(R2): Va-e svatosti, í nacházíme se v situaci v eské zemi, v eské republice, kde existuje velká vlna rasismu, nevím, jestli jste o tom byli informován. Cht l bych se zeptat, jestliže rasismus je sou ástí problému ve vztazích mezi Tibetem a ínou a jestliže ano, jestli máte n jaký návrh na to, jak se s tímto fenoménem vypo ádat.

T1(D): P ed rokem devatenáct set padesát dev t í ((ekání na e níka)) **jsme asto si st flovali na ínskou politiku.** Ale nikdy jsme nem li pocit, že **byy** to bylo n jak rasov motivováno, že by tam byly n jaké rasové tenze. ((ekání na e níka)) Samoz ejm í **v Tibetu jsme flili po celá staletí velice úzce v sousedství. A po roce devatenáct set padesát dev t í** dnes ano, dochází k **tomuto** rasovému nap tí, konfliktu. A je to vážný **fenomén. Jak to e-it?** Tak, že se budeme snažit být vst ícní k[.] na-ím ínským brat ím a sestram. Ano, **možná,** že jsme ob tmi, ale musíme k nim být vst ícní. V sedmdesátých a osmdesátých letech jsme se opravdu snažili **co nejlépe.** Kdykoliv **p i-el íský** student, profesor, tak jsme se snažili být p átel-tí. **Na ínské stran ale jsme vřdycky vid li odstup. A není to není o moc jednodu-í.** ((ekání na e níka)) P ed í n kolika lety jsme zaznamenali ten fenomén, **že po celém sv t se za aly vytvá et tibetské komunity**, takže í nyní utvá íme í asociace ínsko-tibetského p átelství. as od asu se setkáváme í v rámci t chto dvou komunit. í Ano, **sly-el jsem o t ch problémech um,** s **romskou komunitou** nejen zde, ale i v **jiných zemích.** ((ekání na konec v ty)) **A myslím si, že to je syndrom starého zp. sobu uvařování a my-lení.** V era jsem o tom také hovo il. fie p ichází as, abychom í vytvo ili pocit jednoty sedmi miliard lidských bytostí. To je hodn d leflité. **Vřdycky se najdou lidé, kte í flijí v té i oné zemi n kolik století.** Ve va-em p ípad jsou to e-i nebo echoslováci. A nezáleflí na tom, t eba **jakým** jazykem hovo í. **prost musíme je p ijmout.** **Kdyfl pross** kdyfl hovo íte o otázce rasismu ve va-í zemi, tak byste se asi nem l obracet na m , protože já nejsem ech, ale Tibe an.

T1(R3): Va-e svatosti, nábofenství v dne-ním sv t jsou v ufl-ím kontaktu neřl kdykoliv p edtím. Myslíte si, ře va-e my-lení je ovlivn no dal-ími vyznáními, k es anstvím, dal-ími vírami. Zdali buddhismus, va-e vyzvání, vyznání, je ovlivn no dal-ími vírami.

T1(D): Dobrá otázka. Jak jsem í se jifl í zmínil. Já se snařím o podporování mezinábofenské harmonie. **A abych tak mohl inít**, tak musíte respektovat **v-echny** nábofenství. ((ekání na e níka)) Kdyřl se soust edíte pouze na jedno **my-lení** **jj** jedno nábofenské vyznání **■**, tak jak potom vystav t skute nou harmonii. Harmonie je zalofena pouze a výhradn na vzájemném respektování. A ufl hovo ím o buddhismu kdekoliv, v n jaké nebuddhistické zemi, tak vřdlycky zd raz uji to, ře vy máte ve své zemi **ssvé** nábofenství a **myslím si**, ře je daleko lep-í a bezpe n j-í, kdyřl se ho budete drřet, **svého tradi ního nábofenství**. Proto ře n kdy, kdyřl **um** zm níte vyznání **■**, tak to m ře zp sobit problémy. **■ A n kdy** se m řeme navzájem od sebe u it. My buddhisti í se u íme í a získáváme adu d leřitých **um í zářitk**, **praxe od jiných, t eba od k es an**. Myslím si, ře k es ané **skv le p isp li** vzd lanosti a zdraví po celém sv t . Mofná, ře n kdy í je to í o obracení na víru, ale myslím si, ře máme celou adu oddaných k es an ve í vzdálených **■** ástech sv ta. **My, buddhisti, nás takových moc není**, tak ře se musíme u it, musíme následovat jejich p íklad. ((ekání na e níka)) **■ A v-echna nábofenství mají stejný vřkaz**, poslání, tolerance, láska, odpou-t ní, sebedisciplína. To, je, vlastn úpln to stejné sd lení, poselství. ((ekání na konec v ty)) **■** znám celou adu k es an , kte í skute n **■ uplat uji** odpou-t ní a soucit **■**. **Filozoficky samoz ejm jsou ř zné výklady**. Sv tová nábofenství lze rozd lit do dvou kategorií. **Na jedné stran í za klad ní p esv d ení í je víra v boha, ve stvo itele**. Druhá skupina nábofenství prost **ic** takového nevyznává, vyznává **p í innou souvislost**. **■ Um filozoficky** tedy jsou zde velké rozd íly. ((ekání na e níka)) V buddhismu máme ty í **■** ř zné filozofické pohledy í **a ty rozd íly potom samoz ejm se vřdlycky uplatní v porovnání**. Kdyřl vidíme rozd íly, í tak si musíme polořit otázku, **pro takový rozdíl existuje, jaký pro nás má význam**. **■ Proto ře vřdlycky hovo íme o té lásce, odpou-t ní, soucitu**, vlastn by to nem lo hrát řádnou roli, stejn jako v p ípad medicíny, proto ře ř zné nemoci m řeme v rámci ř zných kultur **um** lé it ř znými zp soby.

TLUMO NICE 2

Výchozí projev

NÁZEV NAHRÁVKY: *Committee on Foreign Affairs*

ZDROJ: <http://www.europarl.europa.eu/ep->

[live/cs/committees/video?event=20160915-0800-COMMITTEE-AFET](http://www.europarl.europa.eu/ep-live/cs/committees/video?event=20160915-0800-COMMITTEE-AFET)

DATUM: 15.9.2016

STOPÁŤI ORIGINÁLU: 46:06 min

STOPÁŤI SLEDOVANÉHO ÚSEKU: 14:00 min

Ú ASTNÍCI: D = dalajlma

D: Respected brothers and sisters, I always describe, you I human being, no differences. As a matter of fact, seven billion human being. We are um, we belongs to one human family. So, firstly, um, I feel great honour having this opportunity. Um, So, I am one of [ð] admirer, of spirit of European union. Our own problem, we've got in you see Tibet, I always you see telling, I very much um sort of impressed, the spirit of European Union. So we do not want separate from peoples of the China. Within peoples of the China, you see, we can solve our problem. We are not seek independence. So, I think reality, um we are not [spl t st]. But Chinese officials, you say now they almost like, they're sort of record computer, always say splitters, the splitters ((laughing)). Actually not. ((laughing)) Then, um, I regarding political responsibility, about Tibet. Since two thousand eleven I totally retired. Now these matters, um handled by elected political leadership. Um, I, now, um old person, eighty-one-year-old person, when do look, when you look my face, do you think it eighty-one-year-old person or younger? ((laughing)) So some my friends, you say they told me, they expressed to me: what is your secret? I still remain, I looks young. And I usually do telling them: That's my secret. I don't share. ((laughing)). But actually, you see, my mind, I think, through training use human intelligence, maximum [v :] which you we call analytical meditation. We say that really help to maintain [p s] of mind. Most destructive emotion such as anger, fear I so no proper reason, but spontaneous emotional reaction. So through analyse properly, or then, you see, the

lack compassion, there is sufficient reason, and also support from scientific finding, like that. So that's my secret. So actually, everybody have the same sort of potential. So whether, you use that or not, that's a up to individual. But otherwise, we all come from our mother. The basic human nature? Some scientists say: basic human nature is more compassionate. So therefore, seven billion human being, all have the potential to create inner peace, true inner peace, you see? Um, I think real world peace can achieve only inner peace. full of anger, fear impossible to bring peace. So, in any way, since then you say my commitment is three commitments: number one commitment, promotion of sameness or oneness of seven billion human being. I always talk these things. Um at the fundamental level, we are same. Now secondary level, there are differences. Different nation, nationality, different country, different religion, different colour, and within same group, still rich and poor, educated uneducated, lot of sort of differences. Now, lot of problem which we are facing is we too much emphasis on secondary level of differences, including religious conflict or national conflict. These we too much emphasis on secondary level of differences. So these sort of problem we cannot solve by force. Only, I believe, only we go to deeper level, we are same human being. From that viewpoint, their problem is your problem. Your successful, is their successful, their sort of success. So we have to work together. So in that respect, European Union. At least in this continent, I think in the past lot of killing, in the name of national sovereign or these things. Now, you become mature, so thinking the common interest. That's really wonderful. I always telling, um expressing, the spirit of European Union, you see eventually, should ((speaking Tibetan)) should spread and let in Africa an African sort of union. Sometimes people call Pan Africa. I think that's um very necessary, if union of Africa develop. I think much problem, including civil war, I feel can reduce. Then Latin America, um and Asia also. So, I really feel, great sort of honour, come here and face um kind of see ((speaking Tibetan)) face to face member of ((asking his interpreter in Tibetan)) so and some of them, my old long-time friend. And fortunately, just directly, just front of me, one German, a long time my friend. Oo, o.e, a í o. And really, ss I think, what see the, one of the supporters of Tibetan cause. Tibetan issue is just

issue. Um, politically, we are not seeking ((speaking Tibetan)) separation. We, um, now I think come later. So, my number one commitment is promotion of, um, one, sense of oneness of seven billion human being. Number one. Number two: I am religious person. I am Buddhist. Um I am ss I think more precise, I am student, or follower of Nalanda masters. You see these people, I consider, um lots more like philosopher, a [t nk]. And some [I sent], I, in my eye, you see, these great master are actually scientist. Even you see they rejected some Buddha's all sort of í what see the ((speaking Tibetan)) scripture, or quotation, [sk] scripture, they rejected. Because if you accept this Buddha's sort of speech, Buddha's sort of teaching, it goes against um, reason. So, we have the liberty to reject. So this because Buddha himself you see stated: all my follower, Buddha, I mean follower, monk scholars should not accept my teaching out of fate, out of devotion, but rather [tara] investigation and experiment. So I am sort of follower that line. So then, [na:], as a Buddhist monk, one our responsibility is to promote harmony among different religious tradition. All major world religious tradition carry same message, message of love. Compassion, forgiveness, tolerance, um [kontenment], [selfd spl n]. All major religious tradition. So these are the, um common ground, and common practice. On that level, we can build, genuine harmony, on the basis of [mi u l] respect, [mi u l] learning, [mi u l] admiration. India is one living example. Over two thousand years, you see, all world major religious tradition live together. Occasionally with some problem here and there, that is understandable. But all, I think wonderful harmony there. So India, most populated democratic country, religious harmony, possible, then, the rest of the world. And other area, today, you see lot of problem. You see these, you see, um very possible, live together, harmoniously. So that's my second commitment. Third commitment, regarding Tibet I am Tibetan. Um, then í since political matter, I already retired. Then, you say my sort of rr now ((speaking Tibetan)) commitment, preservation of Tibetan culture. Usually I describe culture of peace, culture of non-violence, culture of compassion. I think that, really, worthwhile, preserve. Then í Tibetan script. Today, I found Tibetan script is [best] language to describe Nalanda masters's sophisticated philosophy and logic. No other language, no Chinese, no Hindi, Sanskrit, that, like that. So therefore, you

say, I really feel it is really worthwhile to preserve this sort of language, this script. And then, um through that way, the preservation of our knowledge. I think today, I think ancient and Nalanda masters sort of talk, I think available, only in Tibetan Buddhist tradition. Then, then environment. Some Chinese, one Chinese ecologist, he wrote, one article. It mentioned um í say effect from um Tibetan plateau regarding global warming. Is as much as South pole and North pole. So he describe Tibetan plateau his third pole. And then obviously, major river which cover, almost whole Asia, come from Tibetan plateau. Tibetan, you see the mountains, snow mountains. So therefore, preservation of Tibetan ecology is not only concern for six million Tibetan people, but I [tenk] over billion human beingsø life, very much [d bet] on these rivers. So these three, um my commitment. Now eighty-one year old, maybe next [f ft n] years í or maximum, thirty years, then time come, um real bye bye, retirement. ((laughing)) So, thatø all, now some questions, and some, [iderak n], discussions.

TLUMO NICE 2

Cílový projev

NÁZEV: Výbor pro zahraniční vci

ZDROJ: <http://www.europarl.europa.eu/ep-live/cs/committees/video?event=20160915-0800-COMMITTEE-AFET>

DATUM: 15.9.2016

STOPÁFI ORIGINÁLU: 45:06

STOPÁFI SLEDOVANÉHO ÚSEKU: 14:04

TYP TLUMOVÁNÍ: simultánní

ÚČASTNÍCI: T2 = Tlumo nice 2

T2(D): Válení bratři, vážené sestry. **Já vždy popisuji vás i um um jako lidsk**
um í jako um lid lidi um, mezi kterými nejsou rozdíly. **Existuje [sedum] miliard**
um um lidí na této **Zemi**, je to jedna lidská rodina. Takže úplně nejdříve **musím**
řct, že cítím velikou **poctu**, že mám tuto možnost. Jsem jedním z obdivovatel
duchovní Evropské unie. Ná-vlastní problém, **um** v Tibetu, **um m vede k tomu**,
že jsem **vždy znovu um** plný obdivu v **í duchovní um** Evropské **unie**. **My nejsme**
odd lení od lidu **íny**. **My cítíme, s lidem, íny**. **My m fme, vy e-it, své,**
problémy. **Ne um hledáme, rozdílnosti, takfee je to skute nost um** v tom smyslu,
že **um** nechceme **um** odd lení, nechceme **um** odpojení, **ín-tí um ú edníci**. **í-tí**
p edstavitelé mají v sob **zabudovaný jakýsi um jakýsi kolovrátek v hlav** v tom
smyslu. **fe se chceme odpojit** **Ohledn politické odpov dnosti, ohledn Tibetu**,
jifi od roku dva tisíce jedenáct jsem se úplně stáhl. Tyto záležitosti, jsou e-eny **um**
volnými **politickými** p edstaviteli. Já jsem te **starým mufem**, je mi
jednaosmdesát let **í** a když se mi podíváte do obli eje, myslíte si, že je mi
jednaosmdesát, a nebo že jsem mlad-í? Takže **um tady m j p ítel a dal-í** mi položili
otázku: **jak e** je va-e tajemství? **Jak to, že vypadáte tak mlad** ? Já jsem jim **ekl**, že
to prost neprozradím, že to je opravdu moje tajemství, **ale opravdu je tomu tak,**
fe já si myslím, že má mysl **um**, vlastn **um** takovým cvičením, využíváním lidské
inteligence. **Um** vlastn provádí takovou, jak my tomu říkáme, analytickou
meditaci a to opravdu pomáhá. **Um** pomáhá to udržet si **um** pokojnou mysl. Když

se objeví takové ty narušující emoce, **jakoo** strach nebo zloba, **um tak um vlastn**
není k tomu asto ani d vod, je to spontánní **!** **Aale kdyfl je pak opravdu**
analyzujete, um tak um dosp jete k soucitu a zjistíte, fe k tomu je dost dost
d vod. **A ono to totifl je také podporováno v deckými um výzkumy**. Je to tedy
celé um tohle to moje tajemství. Vlastn v-ichni mají tento potenciál, zdali ho
vyuflíjí, to ufl je na jednom kařdém. **!** Ale **um** lidská **um** povaha je vlastn
soucitrn j-í, íkají, n kte í, v dci. **Sedum** miliard lidí má **um** tento potenciál. V-ichni
mají tento **um** potenciál, vytvo it **um** si vnit ní mír. **A prost ednictvím um**
vnit ního míru m fe být skute n em základem um práv toho sv tového
míru. Um tím fe odpudíme od sebe strach a zlobu. Takfee m j závazek í
vlastn mám t i takové závazky. Za prvě, **pod um po um rování** té jednoty **um**
t ch **sedum** miliard osob **t t** ch sedmi miliard osob. **!** **Um** jsme v zásad stejní.
Jist na **ur íté** úrovni **um** jsou rozdíly. Jsou tady r zné národnosti, r zné zem , r zná
nábofenství, r zná barva pleti, **ale** u i uvnit jedné **um** stejné skupiny jsou lidé chudí
a lidé bohatí, lidé vzd laní a lidé nevzd laní, t ch rozdíl je hodn . Ale ada
problém , **um** které máme p ed sebou, **i tkví v tom, fe my se víc, p íli-zabýváme**
t mi um odli-nostmi, druhotnými odli-nostmi. **!** **To je ten problém**, který ostatn
nem flme vy e-ít silou. Já jsem p esv d en, fe jedin **um** tím, **fe p jdeme do**
hlub-í úrovn , **um** ten problém vy e-íme. **!** Z tohoto pohledu pak jsou va-e
problémy jejich problémy a jejich **starosti** va-ími **starostmi**. Tímto zp sobem
musíme pracovat **!** a takhle **um funguje** Evropská unie, **aspo te na tomto**
kontinentu v minulosti docházelo k ad um vlastn násilností, válek um na
základ rozdíl a te...jste toto **p ekonali** a myslíte na společný zájem, to je opravdu
nádherné. **Já vřdy, íkám, um vysv tluji, fe duchovní** Evropská unie í **um** by
se m la roz-ít, **um by se m la roz-ít tato my-lenka na dal-í kontinenty**, fe by
m la vzniknout africká unie. N kdo ob as pouřlívá výraz panafrická. Já si myslím,
fe to je velice zásadní a nutné. **Unie pro Afriku** by se m la **um** rozvinout. **Um m la**
by rozvinout dal-í aspekty v etn ob anského práva a tak dále a pak je tady
latinská Amerika a samoz ejm také Asie, takže já skute n cítím velkou est **um**,
fe mezi vás jsem mohl p íjt. Cítím í **um velkou est a radost** z toho, fe vidím
tvá í v tvá... leny **um evropského parlamentu**. **Um n které n které znám** **!** **um, tady**
um jeden um m j dlouholetý p ítel p ímo um p ímo zde naproti mn sedí,

dlouholetý p ítel. ((ekání na e níka)) **Um** a vnímám ho jako jednoho z velkých podporovatel... **um** tibetské **um tibets um** Tibetu a **v ci** Tibetu a **um v c** **Tibetu** je spravedlivá, my **nechceme um** odd lení. **Takfe první závazek um ten smysl nebo ten um ta zásada jednoty t ch sedmi miliard osob.** A druhá v c, já jsem **um nábofenský um** já jsem p edstavitel buddhismu, jsem **buddhi sta,** **um** jsem student, jdu stále cestou **svých mistr** a musím íct **um fle um,** tady jde spí- o **filozofii, o mmyšlitelství.** A já si myslím, fle tito **um** velcí **um** myslitelé buddhismu jsou ve skute nosti v dci, **um,** i kdyfl **um je to dnes n kterými odmítáno.** **Aa um ty jednotlivé um jedno jed jedno jednotlivé my-lenky um, na-e písmo, um na-e texty jsou n kterými odmítány.** **Aa to je um** proti smyslu. A **um** my zase na druhé stran **um** n které v ci také odmítáme máme tu svobodu. **Bylo, také, e eno, fle um bud his** Buddha ekl, fle **um ss,** jeho následovníci **um** nemají p íjímat jeho my-lenky a jeho u ení **slep ,** bezss toho **kritického pohledu,** a **um** tento pohled uplat ujeme. Jako buddhistický mnich, **í... um** vnímám fle máme ur ítou odpov dnost a **jedno um zz,** jeden z t chto úkol je prosazování harmonie. **um** **Um samoz ejm , um** fle v-echna hlavní nábofenství nesou stejné poselství, poselství lásky, poselství odpu-t ní, tolerance a soucitu. **A um také um um** sebedisciplíny. **V-echny um v-echna tato nábofenství.** Jedná se o takový společný základ, **um** a na této úrovni **m fleme, stav t, skute nou, harmonii,** na základ vzájemného **um** uznávání, vzájemného **obohacování,** vzájemného u ení se jeden od druhého. Je tady jeden flivoucí p íklad **um.** Více jak dva tisíce let ... **um v-ech** ((odklon ní od mikrofonu, z ejm zji-t ní uniklé informace o Indii)) **tato tradice um vlastn v Indii p efl um flje.** To, je, zem , která je opravdu p íkladem, **g** v t-ina lidí flje skute n v **um** nábofenské harmonii **um,** tam je tomu tak, a pokud je **to** tomu tak v Indii **um,** tak v dal-ích ástech **um** sv ta, kde **um** jsou **zatím** velké problémy, je to také **velmi mofné.** Je, velice, **mofné, flt harmonicky, um po, hromad .** To je tedy **moj druh m j druhý závazek. um** **Um** jsem Tibe an, tak Tibet a **pak um, protofle um jsem z politického flivota se um stáhnul, um tak um mám um závazek, um u udrflování tibetské kultury, um um** kultury míru, nenásilí a soucitu. **Takto, o tom, hovo ím, v-ude.** A **í** **potom um tibetské písmo.** Dnes zji- uji, fle **um tibet skij** jazyk je nejlep-ím jazykem, pro, vysv tlování a popisování **um** logiky a my-lenek **na-ích myslitel** a **um** **Buddhy.** **Um** ín-tina a dal-í jazyky **um** k tomu nejsou

dostatečné, a proto si myslím, že je velice důležité uchovat tento jazyk a toto písmo. Tibetský jazyk a tibetské písmo. Um tím um se dostávám k otázce udržování našich znalostí. Myslím si, um že toto jsou síly, které jsou um přítomny pouze v tibetské buddhistické um tradici. A potom osvícení. Nkte í, um pardon flivotní prostředí, um ín-tí em ekologové napsali lánek, ve kterém um zříkají, že ((bouchnutí)) tady exi stuje určitě nebezpečí um Tibetská, um náhorní, um plo-ina je vlastně takovým tím místem um po severním a jižním pólu z hlediska významu, pro, flivotní prostředí. Aa vlastně hlavní prameny, hlavní řeky, um pramení právě, na tibetské, náhorní, plo-ině. Proto je otázka um tibetského flivotního prostředí a jeho ochrany nejenom v cí tibetského národa, ale um vlastně um obecně um lids um lidí um, a to jsou tedy mé závazky. Jsem te um jednaosmdesátiletým mof mufem a um pak um musím říct, že n kdy, jednou, za patnáct dvacet let půjde ten čas, kdy se budu muset doopravdy rozloučit. A říct na shledanou. Takže to je více, a te um, bych rád nějakou diskuzi, interakci, dotazy.

TLUMO NICE 3

Výchozí a cílový projev

NÁZEV: *Sekulární etika / Secular Ethics, 19. 10. 2016*

ZDROJ: <https://www.youtube.com/watch?v=nkH0EfQAL3M&t=677s>

DATUM: 19. 10. 2016

STOPÁFI ORIGINÁLU: 2:31:36

STOPÁFI SLEDOVANÉHO ÚSEKU: 28:01

TYP TLUMO ENÍ: konsekutivní

ÚASTNÍCI: D = dalajlama

T3 = tlumo nice 3

P1, P2 = poslucha 1, poslucha 2

P1: Em, your holiness, you mentioned that all of us have this compassionate nature in ourselves. Em, what is your advice in how we can further develop that and how actually to help those who are full of anger to become more compassionate these days.

T3(P1): Otázka zní la: Em, jeho svatosti, zmíníte, že v-ichni máme, že na-í p irozeností je vlastně ten soucit, soucítí. Jak byste nám poradil, em jak my máme tuto svou p irozenost dále rozvíjet a p stovat a také, jak my máme pomáhat lidem, kteří naopak se potýkají se spoustou hněvu a agresivity.

D: Even those who are very í angry **person**, I think **at**, at the time of **[br d]**, **um** next few years, I think that kind of anger **there, then,** **all survive**. So, seven billion **being**, including trouble maker, angry **person**, at the time of our birth, and next **um** few years, **you see, um,** **main sort of** dominant our emotion is love. Love towards mother. **Um,** **mother side** **also tremendous [fek n],** love. So, anger, **come late.** **Um,** of course at that time also **you see,** **occasionally some a** anger, but **not** **dominant sort of** emotion. **So um,** so basic human nature, **um** as scientist now they, **I say** they investigate, scientifically í **um** not believe, **fate, or wishful thinking.** **Realistically sort of um** experiment. Then **take take conclusion,** **basic human nature is more compassionate.** **Now, why, we are**

compassionate sort of nature, but so many trouble, including killing. Now, very moment this moment, I think some part of the world, like Siria, Iraq, um many human being killed by another human being. When they are children, as a child, I think um not that kind of feeling. They two play together. Um, but then, í due to certain sort of I think training í of our mind, there too much nationalism, too much egoism. So that, make, sort of see the distinction, we and they. Um, and then, with short-sighted aa in order to win us, destroy other. So that short-sighted, narrow-minded view. So now this, how can remove that? [tru] education, [tru] [evenes]. Existing education system í is not adequate. Um, existing education system very much oriented about material value. Not much talk about our inner value. I think last two hundred years, the technology í um I say develop, meet, meantime, modern education system, I think come, I feel. I'm not expert, it seems like that. So, at that time, you see people, very much interested about technology. Technology, you see, help us, our life becoming more um easier. Like that. So then, nowadays, the with help of technology, the material life, material facility, much sort of im improve. Then, now, manys a country, the material there highly develop, but lot of people too much stress, too much worry í anxiety. So [tru] their own experience, now many of these country now realize, material development alone, will not bring happy humanity. So í so now time come. We have to seriously í thinking and research. How ... you say, how sort of, how to, include, in secular, education, some education about ethics, about compassion. That can be possible. According Indian tradition. Um í say they they use the word ((speaking Tibetan)) secular. India's [k ns n] itself, um, you see based on secular, um s s um s secularism. So according Indian understanding, secular, is, not only respect, all religions, no preference this religion or that religion, but also, respect non-believer. That kind of concept, of secular, is very, relevant today's world, because the í out of seven billion human being, one billion non-believer. And among the believer also í some, I say the, when their mood is good, then looks believer, but they really, find difficulties, and no longer, believe and just you see, kill kill killing, or cheating, or bully, like that. So therefore, [man] the I think six, suppose six billion believer, I think many of them, I think um, [r pr] sort of strange believer. So all this, happen, because our

existing education, not much pay attention about our inner value. So since, we are thinking humanity, not only believer, so, there is no other choice, except, certain sort of way of approach not based on faith, but based on scientific finding. And common sense, common experience. So we, actually, already working, making draft. The secular sort of, ethics. Sometimes we um describe universally an universal values. So, it can, firstly can fit, in, secular education, and secondly, that, cover, entire, seven billion human being.

T3(D): Um. Takže odpov na tu otázku, um za ala tím, že um i ty lidské bytosti, které v sob mají spoustu hn vu nebo agrese, a mezi t mi sedmi miliardami lidí um na této planet um takoví jsou, tak i tidle lidé um, na za átku svého flivota, um kdyfl se narodili , tak by nep eflili bez toho pocitu sounálefitosti , bez toho aby dostávali od svých rodi nebo od své maminky, spoustu lásky, a v tomhle tom útlém v ku tu lásku, tu v elost um zp tn op tovali. Takže v tomhle úpln útlém v ku, nikdo není nenávislný a zlostný, tam tady ta základní um lidskost, ta základní laskavost, je evidentn p ítomná. Aa potom ten hn v nebo ta zloba, ty se dostavují pozd ji. Jako následek r zných zvyk , které si vytvá íme, r zných vliv , které na na-i mysl um p sobí. To, že um ta laskavost nebo láska je základní p irozeností lidskou, to ufl není jenom rétorika, to je skute n , v decky um dokázáno. Tak pro , kdyfl ta na-e základní p irozenost je tak laskavá, pro je na sv t tolik um konfliktních situací. Pro k tomu dochází. Pro , jako nap íklad v dne-ní dob , um máme místa jako Síríe a Irák, kde neustále dochází k tomu, že lidské bytosti zabíjejí jiné um ji zabíjejí jiné lidi , um a p ítom jsou to lidé, kte í kdyfl byli malí, kdyfl byly malé d ti, tak by si asi spolu v-echny hrály, a nem ly by d vod k tomu se svá et. Jeho svatost íká, že je to tím, že na-e mysl je potom od toho d tství vystavena takovému cvi ení myslí. Od toho vn j-ího prost edí, ve kterém vyr stá. A kdyfl v tom prost edí, je p íli- um p ítomen, nap íklad, nacionalismus nebo sebest ednost, ego, egoismus, kdyfl jsme k tomu vychovávání, a kdyfl jsme vychovávání k tomu pohledu na sv t, kdy rozli-ujeme na já a druzí, jako druzí n kdo kdo je um nebezpe ný, p ed kým je t eba se vymazovat vymezovat, um, tak to potom vede práv k tomuto zkreslenému a krátkozrakému, pohledu, um na sv t. K tomu pohledu, že abychom dosáhli vlastního -t stí, tak musíme n jak nejprve

umen-it um -t stí toho druhého. Um jak se tenhle ki zkraslený pohled, který práv vede ke zlob a nenávisti, vzájemné podez ívavosti jak ho m feme odstranit, jedinou cestou je vzd lání . A já mám za to, fe v existujícím systému vzd lávání, ve v t-in sv ta, um ten systém není adekvátní. Um protofe je kladen v t-í d raz na materiální hodnoty, a není kladen v základním vzd lovacím systému, dostate ný d raz na morální hodnoty. Za posledních asi sto padesát let, nebo dv st let vlastn do-lo ve sv t k velkému rozvoji um technologie , a po materiální stránce, se um flivot lidí nesmírn usnadnil, a neustále se dál usnad uje. Um, alec navzdory tomu, um je stále spousta lidí, kte í trpí stresem, toho stresu je te mnohem víc nef bývalo, stresem, obavami a r znými úzkostmi. A to je práv proto, fe jenom to materiální bezpe í a pohodlí k dosažení -t stí um nesta í. Um je, my ufl jsme se pustili, nebo já sám ufl jsem inicioval takový výzkum, a postupné sestavení, jakýchsi osnov, které by v sob jako svoji základní ást, obsahovaly práv sekulární etiku . Um kdyfl pouflívám ten termín sekulární, tak já um, já ho, já o n m hovo ím v v kontextu toho, jak byla vytvo ena sekulární um ústava v Indii. A tam je totif d leflité, fe, ten sekularismus je chápán tak, jako um úplný respekt v i v-em nábofenským tradicím, i v i t m, kdo se k fládným nábofenským tradicím um nehlásí. A je d leflité to práv chápat tímhle v-ezahrnujíc im zp sobem. A mezi sedmi miliardami lidí na sv t , um je jedna miliarda, kte í jsou zcela nev ící, a i mezi t mi v ícími, jak ufl jsme zmi oval, je spousta takových kte í to tak úpln nemyslí váfln s tou svojí nábofenskou praxí, a fe zárove jsou schopni hovo it nebo hlásit se k n jakému nábofenství, a p itom zabíjet, nebo n koho utla ovat, -íkanovat. Tak to, není, fládná, um vhodná, nábofenská praxe, samoz ejm . Um, a pro k tomuhle dochází? Jak jsem práv ekl, je to proto, fe um od mali ka nejsme vychovávání k t m základním, lidským, základním morálním hodnotám. A ty vs, ty lidstvu v sou asné dob chybí, a koliv je po materiální stránce, jifl tak pokro ílé.

D: Yes, next question.

T3(D): Tak máte n kdo otázku?

P2: Yes, his Holiness, first I would like to thank you very much that you came to our country. I feel it's a big blessing, for our country, that you came. And em my

question would be, because you were speaking about em our mind as a source of distinction between us and them, some duality, what would be some practical example, some praxis, em we could all do to kind of change our mind in the morning or rafter we wake up or, to set some new em mind conditions, or better mind conditions. Thank you.

D: Yes. Em, to those í um translate, question?

T3(P2): First of all I would í jo ne do e-tiny í jo. Tak nejprve bych vám cht l pod kovát, em fle jste p ijel jeho svatosti. A moje otázka se týká toho, jak hovo íte o mysli, o mysli jako o tom zdroji cháí nebo odkud vyv rá to zkreslené chápaní rozd lení na my a druzí. A jestli byste nám nemohl uvést n jaký praktický p íklad nebo dák praktickou radu, jak bychom mohli n jakým cvi ením nebo n ím, co bychom mohli d lat t eba po ránu po probuzení, em abychom si tu mysl nastavili práv takovým zp sobem, abysme k tomu rozli-ování na já a oni, my a vy em tak nesklouzávali.

D: Biologically, í we are social animal. So, human being, basically, I think, consider, I think we are same brothers, same brothers and sisters. For example, young children í they don't care, um what's different nationality, different colour, different religion. So long they play together. Then I think imagine í when you í when you sort of see the í um, or for example I think, one boat or something, you see, you survived, just, um just yo yourself. Then reach, one empty place. Just, you know, then, um í some sort of small , come from one corner. Oh, that í how much the person feel happy. Oh, that must be some human being. So í so that's, at that moment, we really experience oneness of humanity. You see, when they found one human being there, um they never [:s], what is your nationality, nationality or what is your religion, what is your family background, simply: one nose, two eyes, ah good, um they're smiling each other. Wonderful. So therefore, that's I think [be zi] thing. Then, on that basis, all major world [r] tradition is who, who believe creator. That create one í the all seven billion human being í are actually children of one god. So therefore, I think, um. And then many other tradition, you see, consider, entire, not only human being, but entire [sent n] being, I say, I say they are brothers sisters. So then, I think on the on the basic

human sort of you see the nature, sense of community, um on that, on top of that, religious belief further increase, sense of oneness of humanity. And then today's world, I think reality. Not like past. Past? You say my nation, um their nation. You see differences. On that, on that basis, war is part of human history. Um. Now today, one example, great example, is the spirit of European Union. In the past, member state fight. Mercilessly. For example French and Germany. One my friend is um is late [vonv z k]. My, not only my just friend. I consider him, my tutor, about quantum physics. So he, once told me, in nineteen ninety, ninetens, um nineteen nineties, you see he told me, when he was as a young German, um in their mind French is their enemy. Similarly, in [ð] eyes of French, Germany, German, are their enemy. And that kind of attitude, completely changed. That was nineteen n ((speaking Tibetan)) nineties. So, then the European Union, you say develop. I think, how many member state? Twenty-six or twenty-five is um is twenty eight? Um, twenty-eight. So, um, this is sem of sim ((speaking Tibetan)) um, indication or ((speaking Tibetan)), um indication, the now, today's according today's reality, now, time, shows, [w k] together, live together, share together. So I am thinking, I am hoping, the European spirit, this, should, expand, in Africa. African, union, should develop. Um, at least, Northern Africa and Southern Africa, and eventually one African union. Then Latin America, one union. I think maybe led by Costa Rica. ((Laughing)) Of course not easy, but I think we should keep in our mind, certain visions. The present sort of situation, um, the borderline so important. And then, um, in some extent, religious sort of differences, also you see, creates, I would say the, um ((speaking Tibetan)), distinction. So that is although I think all, I think world humanity, I think human humanity's thinking, I think much matured, compared twenty century. Now twenty first century, I think human mind, more, I think ((speaking Tibetan)) thinking more um relaying on reasons, not emotion. So it is good sign. But still you see, we need, some effort. The [k ns t] of oneness of humanity. There's plenty of reasons. And immense benefit. So through education, you see we can, we can, we can make, [evenes], these things. So that's my view.

T3(D): Tak um, ufl, naa, tom vlastn , ufl z biologického hlediska, um jsme v-ichni lidé na celé planet jsme tvorové společně, a jak jsem před chvílí zmínil, jako malé děti, když je-t nemáme vyvinuté ty různé pedsudky, tak jsme schopni si společně hrát a dtem je jedno, um jestli to, druhé, batole nebo dítě, jakého jakou má národnost a um, náboženskou příslušnost a tak dále. To si vyvineme um ať později. Um, když si představíte

D: So people who have questions, now come in the centre.

T3(D): Kdokoliv, kdo máte otázky, tak přijte ufl sem takhle doprostřed a víme, kdo jste, a pak můžete ty otázky položit. Um, když si představíte, že byste, že by lov k byl sám, na nějakém pustém ostrov úplně ztracen, dlouhou dobu, zcela sám, aa, nebo na pusté pláni, nevím jestli to byl ostrov nebo plá, ale je prostě zkrátka lov k úplně sám, a po dlouhé době najednou najde, nebo se tam objeví, um další lidská bytost, tak si představte tu nesmírnou radost, kterou ten osamělý lov k má z toho, že tam je, že našel někoho, kdo má taky dva oči, nos, pusu, a um to první, jako ta radost z toho, že lov k vlastně po té dlouhé době samoty, objevil někoho, kdo je stejný jako on, někoho kdo je taky lidskou bytostí, tak ta je obrovská. Um stejně tak, když se podíváme na ten princip náboženství, které vší ve stvořitele, tak tam se tam, um víme, že um jsou všechny všechny lidské bytosti jsou dít jediného boha. Tak, to je další nesmírně silný obraz toho, jak jsme vlastně všechny, jak jsme všichni stejní. Aa jiné tradice, které například v jednoho stvořitele neví, tak ty zase vív to, že všechny lidské bytosti a nejenom

D: Wait wait wait if more megaphone, if available, then one megaphone there. And then, you can share.

T3(D): A prosím vás, pokud máte víc mikrofón, tak možná jeden mikrofón dejte taky nahoru, a tam se o něj n jak podíle. Aa ((smích))

D: And also I think, if one ((speaking Tibetan)) um, then, if possible, another one, there.

T3(D): A další mikrofón prosím vás, takhle na obě strany.

D: If, if not, you should jump. ((laughing))

T3(D): Pokud **um**, **poku** nebudou mikrofony naho e, tak **kdyftak** sesko te dol .
Um. Tak fe ta lidská um, jo fe jsme v-ichni jsme, tedy, stejní. **Um aa** dne-ní
sv t navíc v tom, jak se, lidstvo, vyvíjí, mám za to fe, **um** lidská, schopnost **um** a
inteligence se postupn vyvíjí a fe to, jak funguje, nebo jak **myslí um** mysl lidí v
na-em století, je lep-í neft tomu bylo v minulosti. V minulosti nap íklad to
pochopení, fe tady je m j národ, tady je národ n koho jiného, a **je nutné se**
vzájemn vymezovat a vál it spolu, bylo n ím zcela normálním, **bylo to úplnou**
normou. Ale v dne-ní dob , uft tomu tak není a v tomhle kontextu, **jak uft jsem**
zmi oval, se velmi obdivuju, práv . Evropské unii a té ideji, ze které Evropská unie
um vze-la. **Um** fe **po staletích** nelítostného boje mezi **evropskými** státy, **em**
najeďnou p í-la doba, kdy si ty státy ekly, fe to uft sta ilo, **aa** fe budou **nadále um**
pracovat, společ n , usilovat o společ nou budoucnost, a nebudou jíft mezi sebou **um**
soupe it. **Um** nap íklad jeden m j **um** n mecký p ítel, je to m j blízký p ítel a
zárove... je to takový m j u ítel kvantové fyziky, který mi vypráv í, **jak je-t do**
nedávna um je-t vlastn **na za átku minulého století, nebo p ed tak krátkou**
dobou jako st stovkou let, nebo je-t krat-í dobou, bylo zcela normální, fe
Francouzi považovali N mce za své **um** **zavilé nep ítele**, a **nep átele**, a naopak. No
a te je situace úpln **um** jiná. **um** N mecko i Francie jsou schopné spolu, vycházet,
a fungovat v rámci Evropské unie, **a to je n co, um coo je známkou velikého**
pokroku, a dává nám to velkou nad ji, fe n co takového je mofné. Evropská
unie má te... kolik **um** lenských stát ? Zatím je-t dvacet osm, **nebo dvacet**
sedum? Zatím dvacet osm, **um** a ty se snaží a dokáftí fungovat společ n. **um** spolu.
Tento duch evropské unie, **já doufám, mám takový ideál**, fe by se mohl roz-í it i
na **jiné kontinenty**. fe by, postupn mohla t eba vzniknout unie severoafrických
stát , pak jihoafrických stát a ty by se nakonec spojily do jedné Afriky, **stejn tak**
v Latinské Americe, Asii. **Um** samoz ejm , fe to není, tak nap íklad tady m j p ítel
z Kostariky, by se mohl **podílet** na tom **um** jeho **um** americkém. Samoz ejm... fe to
není jednoduché, **fe namítáme, fe to není jednoduché**, ale je d eřftit mít vize. **Mít**
vize, které p ekrá ují, jako momentální situaci nebo momentální stav. To, jak, jsou
pro nás v tuhle dobu d eřftit hranice mezi státy, nebo **rozdíly mezi nábofenstvím**,
je n co, co se m fe, za n jakou dohlednou dobu zm nit a nebude na to kladen
takový d raz. V tomhle kontextu práv mám pocit, fe ta **schopnost vnímavosti a**

p emý-lení lidí v jednadvacátém století, a a koliv se to t eba hned nezdá, je lep-í, nejl byla, ve století minulém a ve století um minulých. Takfe to je dobrá známka, máme d vody, mít nad ji, a doufat, aa le tím klí em rozhodn bude ten systém vzd lávání.